

Asianosaisten oikeusturva yksipuolisen tuomion takaisinsaanti- hakemuksen käsittelyssä

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Tomi Lehtonen, Y28107620
Ohjaaja: Markus Jaakko
14.10.2025

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Asianosaisten oikeusturva yksipuolisen tuomion takaisinsaantihakemuksen käsittelyssä

Tekijä: Tomi Lehtonen

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Prosessioikeus

Työn laji: Tutkielma

Sivumäärä: XII + 68

Vuosi: syksy 2025

Tiivistelmä:

Tutkimuksessa tarkastellaan asianosaisten oikeusturvan toteutumista yksipuolisen tuomion takaisinsaantihakemuksen käsittelyssä. Tutkimuksen tavoitteena on etenkin tulkita OK 12:15.1:n mukaisen todisteellisen tiedoksiannon edellytyksiä, jolloin saadaan myös selville, miten takaisinsaannin määräajan alkamista arvioidaan. Tutkimuksessa arvioidaan myös takaisinsaannin määräaika prosessinedellytyksenä.

Tutkimuksen perusteella OK 12 luvun 15 §:n 1 momenttia tulee tulkita tiukasti ja takaisinsaannin hakijalle myönteisellä tavalla. Takaisinsaantimääräaika on tällöin pidettävä tahdonvaltaisena prosessinedellytyksenä, jonka umpeen kulumisesta on todistustaakka yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneella asianosaisella. Asianosaisten oikeusturva takaisinsaantihakemuksen käsittelyssä on pääsääntöisesti korkealla tasolla.

OK 12:15.1:n sanamuoto on kuitenkin epäselvä, eikä kaikilta oikeusturvariskeiltä voida välttyä takaisinsaannin määräajan ollessa asianosaisisten omasta toiminnasta riippuva, täysin näytönvarainen seikka. Takaisinsaannin hakijan saamaa oikeussuojaa voidaan pitää joiltain osin liiankin korkeana, mikä puolestaan vaikuttaa vastapuolen mahdollisuuksiin päästä oikeuksiinsa ja kuormittaa tuomioistuimia prosessiekonomian kannalta.

Avainsanat: prosessioikeus, yksipuolinen tuomio, takaisinsaanti, oikeusturva, tiedoksianto, todisteellisuus

SISÄLLYS

LÄHTEET	IV
LYHENTEET	XII
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen rajaus	4
1.3 Tutkimusmetodit ja aineisto	5
2 YKSIPUOLISEN TUOMION TAKAISINSAANNISTA	6
2.1 Yleisesti yksipuolisista tuomioista ja takaisinsaannista	6
2.1.1 Taustaa ja tavoitteita	6
2.1.2 Takaisinsaantimääräaika ja ylimääräinen muutoksenhaku	9
2.2 Takaisinsaantihakemuksen sisällölliset vaatimukset	10
2.3 Yksipuolisen tuomion tiedoksianto ja mahdollisia ongelmakohtia	13
3 YKSIPUOLISEN TUOMION ”TODISTEELLINEN” TIEDOKSIANTOTAPA	18
3.1 Tiedoksiantotavat	18
3.1.1 Ulosottomiehen toimittama tiedoksianto	18
3.1.2 Haastemiestiedoksianto	25
3.1.3 Postitiedoksianto	29
3.1.4 Puhelintiedoksianto	31
3.1.5 Sähköinen tiedoksianto	32
3.1.6 Kuulutus ja tiedoksianto ulkomaille	35
3.2 Todisteellisen tiedoksiannon tulkinta oikeusturvan kannalta	47
4 TAKAISINSAANTIMÄÄRÄAIKA PROSESSINEDELLYTYKSENÄ	50
4.1 Väitteestä vai viran puolesta	50
4.2 Todistustaakka ja sen rajat	55
5 PÄÄTÄNTÖ	67

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Aarnio, Aulis, Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta teoksessa Häyhä, Juha (toim.) *Minun metodini*. Werner Söderström Lakitieto Oy 1997.
- Ellilä, Tauno, Äskettäisistä oikeudenkäymiskaaren muutoksista (OK 10-12. 14-17 ja 25 luvut). *Defensor Legis* 7–8/1972, s. 293–321.
- de Godzinsky, Virve-Maria, Kirjallinen menettely rikosasioissa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen tutkimustiedoksiantoja 102. Helsinki 2010.
- Haapaniemi, Matti, Virallisperiaate tuloverotuksessa ja tuloveroprosessissa: tutkimus viranomaisaloitteisuutta osoittavien normien synnystä ja kehityksestä. Suomalainen Lakimiesyhdistys, 2001.
- Halila, Jouko, Todistustaakan jaosta silmällä pitäen erityisesti varallisuus oikeudellisia oikeussuhteita. Suomalainen Lakimiesyhdistys. Porvoo 1955.
- Halila, Jouko, Oikeudenkäyntimenettelyn 14.1.1972 annetuilla lailla toteutetut osittaisuudistukset. *Lakimies* 4/1972.
- Havansi, Erkki, Kiinteistöpanntioikeus uuden maakaaren mukaan. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1996.
- Havansi, Erkki, Määräajat ja oikeudenkäynti: tutkimus prosessiliitännäisistä määräajoista. Talentum 2004.
- Havansi, Erkki, Oikeudenkäynti ja pakkotäytäntö: prosessioikeuden oikeusdogmaattiset perusteet. 3. uudistettu painos. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2007.
- Hormia, Lauri, Asianosaisen poissaolosta siviiliprosessissa: tutkimus yksipuolisesta elimenasiakirjamenettelystä erityisesti ns. dispositiivisia riita-asioita silmällä pitäen. Suomalainen Lakimiesyhdistys: Akateeminen kirjakauppa. Helsinki 1988.
- Hormia, Lauri, Sananen todistelusta vastaajan jäätyä saapumatta dispositiivisen riita-asian ensikäsittelyyn. *Lakimies* 3/1990, s. 259–262.
- Jokela, Antti, Oikeudenkäynti. III, Pääkäsittely, todistelu ja tuomio. 2. uudistettu painos. Lakimiesliiton kustannus. Talentum 2015.
- Jokela, Antti, Oikeudenkäynti. II, Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. 4. uudistettu painos. Alma Talent 2024.
- Jonkka, Jaakko, Syyttäjän päätöksenteon empiiristä ja normatiivista tarkastelua. *Defensor Legis* 1–2/1992, s. 55–69.
- Klami, Hannu Tapani, Todistusratkaisu. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 2000.

- Klami, Hannu Tapani – Rahikainen, Marja – Sorvettula, Johanna: Todistusharkinta ja todistustaakka: johdatus todistusoikeuden perusteisiin. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1987.
- Koivisto, Ida, Oikeus on, miten se systematisoidaan? Kysymys oikeudenalajaotuksesta ja hallinto-oikeudesta. Lakimies 7–8/2015, s. 954–972.
- Koponen, Pekka, Ylimääräinen muutoksenhaku. 1. painos. Alma Talent 2017.
- Koulu, Risto, 2001. Oikeustapauskommentti (2001:46). Teoksessa Timonen, Pekka (toim.). KKO:n ratkaisut kommenttein 2001: I. Alma Talent Oy.
- Koulu, Risto, 2006. Oikeustapauskommentti (2006:28). Teoksessa Timonen, Pekka (toim.). KKO:n ratkaisut kommenttein 2006: I. Alma Talent Oy.
- Koulu, Risto, 2008. Oikeustapauskommentti (2008:48). Teoksessa Timonen, Pekka (toim.). KKO:n ratkaisut kommenttein 2008: I. Alma Talent Oy.
- Kulmala, Samuli, Oikeuden väärinkäytön kieltä ja oikeudenkäyntikulusankeutussäännökset. Defensor Legis 6/2018, s. 891–907.
- Kulmala, Samuli, Takaisinsaanti yksipuoliseen tuomioon. Edilex-sarja 2021/8, 3.2.2021. [<https://www.edilex.fi/artikkelit/22229>]
- Kärkkäinen, Mikko, Kanne ja panttivastuu: tutkimus maksun vaatimisesta kiinnityspanttivakuudesta. Suomalainen Lakimiesyhdistys. Helsinki 2004.
- Lager, Irma, Yksipuolinen tuomio ja todistelun tarpeellisuus. Lakimies 6/1990, s. 674–685.
- Lager, Irma, Lainkäytön pääasiat. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1994.
- Lappalainen, Juha, Vahingonkorvausvaatimuksesta rikosjutussa: prosessioikeudellinen tutkimus. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1986.
- Lappalainen, Juha, Yksipuoliseen tuomioon liittyviä muutoksenhakukysymyksiä. Defensor Legis 1–2/1987, s. 61–84.
- Lappalainen, Juha, ”Ilmeisen perusteeton” ja ”näyttämättä jäänyt”. Lakimies 6/1990, s. 669–673.
- Lappalainen, Juha, Alioikeusuudistus 1987–1993: alioikeuksien yhtenäistäminen ja uusi oikeudenkäyntimenettely riita-asioissa. 3. uudistettu painos. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1994.
- Lappalainen, Juha, Siviiliprosessioikeus. 1. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1995.
- Lappalainen, Juha, Siviiliprosessioikeus. 2. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 2001.
- Lappalainen, Juha, Siviilijutun käsittely käräjäoikeudessa vuoden 2002 uudistuksen mukaan. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2002.

- Lappalainen – Hupli 2021, Siviilijutun käsittely teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.
- Lappalainen – Hupli 2021, Kanne ja vastine siviiliprosessissa teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.
- Lappalainen – Rautio 2021, Näytön arviointi teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.
- Laukkanen, Sakari, Tuomarin rooli: prosessioikeudellinen tutkimus tuomarin roolista dispositiivisen riita-asian valmistelussa silmällä pitäen riidan kohteen selvittämistä. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1995.
- Leppänen, Tatu – Välimaa, Asko, Muutoksenhaun pääpiirteet. Helsingin yliopiston rikos- ja prosessioikeuden sekä oikeuden yleistieteiden laitos 1996.
- Leppänen, Tatu, Riita-asian valmistelu todistusaineiston osalta: prosessioikeudellinen tutkimus. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1998.
- Linna, Tuula, Prosessioikeuden oppikirja. Talentum 2012.
- Möller, Gustaf, Domstolen och icke åberopade omständigheter, s. 332–349 julkaisussa Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland 4/1984.
- Niemi – Saranpää 2021, Ylimääräinen muutoksenhaku teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.
- Norros, Merja, Judicial cooperation in civil matters with Russia and methods of evaluation. Kikimora Publications. Helsinki 2010.
- Olivecrona, Karl, Rätt och dom. 2. painos. Stockholm 1966.

- Pölönen, Pasi, Henkilötodistelu rikosprosessissa. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003.
- Reinikainen, Veikko, Prosessinedellytyksen puuttumisen oikeusseuraamuksista. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1958.
- Rudanko, Jorma, Näkökohtia todistusharkinnasta. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2020.
- Saranpää, Timo, Riita-asian näyttökynnys- ja todistustaakkasäännökset todistelutoimikunnan mietinnössä – eräitä näkökohtia ja ehdotuksia. Defensor Legis 6/2013, s. 951–966.
- Sjöström, Bertil, Om tredskodom enligt finsk och svensk civilprocessrätt. Akademisk Afhandling. Helsingfors 1916.
- Tapanila, Antti, Siviiliprosessi. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2021.
- Tarkka, Anna-Stiina, Selvitysvelvollisuus ja todistustaakka – vertailevia näkökohtia hallinto- ja siviiliprosesseista. Lakimies 3–4/2015, s. 508–532.
- Timonen, Pekka, Väittämisen- ja todistustaakkasäännösten merkitys testamentin tulkintaprosessissa. Oikeustiede-Jurisprudentia XXI (1988), s. 329–372.
- Tirkkonen, Tauno, Suomen siviiliprosessioikeus II. WSOY. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1966.
- Tirkkonen, Tauno – Halila, Jouko, Suomen siviiliprosessioikeus. 2. WSOY 2. uudistettu painos. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1977.
- Tolvanen, Matti, 2011. Oikeustapauskommentti (2011:40). Teoksessa Timonen, Pekka (toim.). KKO:n ratkaisut kommenttein 2011: I. Alma Talent Oy.
- Vaitoja, Jari, 2021. Oikeustapauskommentti (2021:1). Teoksessa Timonen, Pekka (toim.). KKO:n ratkaisut kommenttein 2021: I. Alma Talent Oy.
- Vaitoja, Jari: Väittämistaakka ja tuomarin kyselyvelvollisuus ja pakottavaan yksityisoikeudelliseen sääntelyyn perustuvien vaatimusten tutkiminen siviiliprosessissa. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2014.
- Virolainen, Jyrki, Väittämistaakasta vähäsen. Lakimies 8/1985, s. 973–1006.
- Virolainen, Jyrki, Materiaalinen prosessinjohto. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1988.
- Virolainen, Jyrki, Alioikeusuudistus 1: käräjäoikeus ja siviiliprosessin muutokset. Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta. Rovaniemi 1993.
- Virolainen, Jyrki, Lainkäyttö. Oikeudenkäynnin perusteet ja lainkäyttöelimet siviili- ja rikosprosessissa. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1995.
- Virolainen, Jyrki, Kirja-arvostelu teoksesta Riita-asian valmistelu todistusaineiston osalta: prosessioikeudellinen tutkimus (Tatu Leppänen). Lakimies 1/1999, s. 115–141.

Virolainen – Vuorenpää 2021, Periaatteet prosessioikeudessa ja Prosessioikeuden oikeuslähteet teoksessa Vuorenpää, Mikko – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Prosessioikeus. Kuudes, uudistettu painos. Alma Talent 2021.

Välimaa, Asko, Lainvoimaa vailla olevan siviilituomion täytäntöönpanosta. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1994.

Wrede, Rabbe Axel, Grunddragen av Finlands processrätt. Helsingfors 1919.

Wrede, Rabbe Axel, Finlands gällande civilprocessrätt. 1. 3. uudistettu painos. Helsingfors 1922.

Virallislähteet

HE 12/1971 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi asianosaisia ja eräiden asioiden käsittelyjärjestystä koskevien oikeudenkäymiskaaren säännösten muuttamisesta.

HE 15/1990 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 16/1990 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksianto riita-asioissa koskevien säännösten muuttamisesta.

HE 216/2001 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulosottolain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 36/2009 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 123/2009 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta.

HE 7/2016 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinlaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.

HE 74/2016 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston Tutkimusraportteja 4/2025. Summaarisen menettelyn epäkohdat ja mahdollinen väärinkäyttö kuluttajien velkomusasioissa.

OM 2006:15, Oikeusministeriön työryhmämietintö, Riidattomien velkomusasioiden käsitteilyn kehittäminen.

OM 69/2012, Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja, Todistelu yleisissä tuomioistuimissa.

OMSO 52/2014, Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita. Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittäminen.

PeVL 2/1990 vp, Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä (HE 22/1990 vp) ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvien lisäpöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä.

PeVM 25/1994 vp, Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 309/1993 vp) perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

Regeringens proposition 1999/2000:26. Effektivisering av förfarandet i allmän domstol.

Kansallisarkisto, Pirkanmaan Käräjäoikeus, arkistonmuodostussuunnitelma, KA/14902/07.01.01.03.01/2018.

Oikeustapaukset

Korkein oikeus

KKO 1998:86

KKO 2018:62

KKO 1981-II-103

KKO 2015:60

KKO 1979 II 1

KKO 2001:46

KKO 2021:2

KKO 2008:48

KKO 2007:32

KKO 2003:54

KKO 2024:45

KKO 2011:40

KKO 2001:46

KKO 2006:28

KKO 2006:54

KKO 2007:52

KKO 2005:69

KKO 2016:73

Hovioikeudet

Helsingin HO 22.11.2019 t. 1491

Helsingin HO 4.10.2019 t. 1221

Helsingin HO 20.10.2020 t. 1443

Helsingin HO 18.12.2018 t. 1631

Helsingin HO 9.2.2016 t. 200

Helsingin HO 3.9.2015 t. 1212

Helsingin HO 18.1.2018 t. 52

Itä-Suomen HO 20.2.2020 t. 88

Itä-Suomen HO 25.10.2019 t. 602

Itä-Suomen HO 16.5.2023 t. 282

Itä-Suomen HO 27.4.2020 t. 218

Itä-Suomen HO 30.9.2019 t. 523

Rovaniemen HO 22.12.2020 t. 369

Rovaniemen HO 21.3.2016 t. 146

Turun HO 3.1.2020 t. 8

Turun HO 3.11.2016 t. 1099

Vaasan HO 2.7.2004 t. 1049

Vaasan HO 11.2.2020 t. 57

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

T. v. Italia, 14104/88, 12.10.1992.

Eduskunnan oikeusasiamiehen päätökset

EOAK/6511/2020, Apulaisoikeusasiamiehen päätös 27.5.2021 kanteluun Rovaniemen hovioikeuden menettelyn lainmukaisuutta tietopyynnön tekijän tietojen tallentamista koskevassa asiassa.

Internet-lähteet

Tieteen termipankki, Oikeustiede: todistustaakka. [<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:todistustaakka>] (22.9.2025)

Tuomioistuinlaitos, Asiointi ja julkisuus, Maksut, Muut maksut. [<https://tuomioistuinmet.fi/fi/index/asiointijajulkisuus/maksut/muutmaksut.html>] (22.9.2025)

Muut lähteet

Haastattelut

Kolmen käräjäoikeudessa työskentelevän tuomarin haastattelut, jotka toteutettiin syyskuussa 2025. Haastateltavien henkilöllisyyttä ei paljasteta tutkimuksen yhteydessä. Haastatteluihin viitataan tutkielmassa koodein T1–T3, jossa T edustaa tuomaria ja numerointi viittaa kuhunkin haastateltavaan. Haastatteluaineisto säilytetään tutkimuksen tekijällä.

LYHENTEET

Asiointilaki	sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettu laki (13/2003)
EIS	yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus, SopS 85, 86/1998)
ELY-keskus	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
EU	Euroopan unioni
Haagin tiedoksiantosopimus	oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa ulkomailla siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa koskeva yleissopimus (SopS 51/1969)
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
KKO	korkein oikeus
KKV	kilpailu- ja kuluttajavirasto
MAL	säädettyjen määräaikojen laskemisesta annettu laki (150/1930)
OK	oikeudenkäymiskaari (4/1734)
OM	oikeusministeriö
PDF	Portable Document Format
PeVL	perustuslakivaliokunnan lausunto
PeVM	perustuslakivaliokunnan mietintö
PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
SFS	Svensk författningssamling
Tiedoksiantoasetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007, annettu 13 päivänä marraskuuta 2007, oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa (asiakirjojen tiedoksianto) ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1348/2000 kumoamisesta
UK	ulosottokaari (705/2007)

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Siviiliprosessia koskevien säännöksiä perusajatuksena on saada jutun asianosaiset aktiivisesti osallistumaan oikeudenkäyntimenettelyyn. Koska siviiliprosessissa on kyse asianosaisten välisestä oikeussuhteesta, jossa asianosaiset itse yleensä paremmin tuntevat juttuun liittyvät ja mahdolliset ratkaisuun vaikuttavat tosiseikat, on perusteltua edellyttää heidän saapuvan istuntokäsittelyyn sekä toimittavan pyydetty kirjalliset lausumat tuomioistuimelle. Kuitenkaan käytännössä ei ole harvinaista, että asianosainen jättäytyy passiiviseksi.¹ Useimmiten passiivinen osapuoli on jutun vastaaja, joka jää pois asian käsittelystä tai vaihtoehtoisesti jättää häneltä pyydetyn kirjallisen lausuman antamatta.² Asianosaisten mahdollisen passiivisuuden vuoksi oikeudenkäymiskaareen (4/1734, myöhemmin OK) on sisällytetty säännöksiä, jotka kertovat, miten passiivisuuden takia eri tilanteissa tulee menetellä. Lisäksi säännösten tarkoituksena on sanktioiden muodossa myös ennakollisesti vaikuttaa asianosaisten oikeudenkäyntiin osallistumista kannustavasti. Passiivisuuden perusteella annettuihin ratkaisuihin haetaan muutosta suhteellisen harvoin ottaen huomioon niiden määrän. Näin passiivisuussanktiot palvelevat myös prosessiekonomiaa, sillä tuomioistuimen resursseja ei tällöin tuhjata riidattomiin asioihin.

Dispositiivisissa asioissa – eli sellaisissa, joissa asianosaisten välinen sovinto on sallittu – asianosaisten poissaolo ilman laillista estettä³ tai siihen rinnastettava passiivisuus otetaan pääasian ratkaisun perustaksi, jolloin asia ratkaistaan velvollisuuksiaan laiminlyönyttä asianosaista vastaan. Kyseisenlaista passiivisuuteen perustuvaa ratkaisua kutsutaan yksipuoliseksi tuomioksi. Sopimusvapauden piirissä olevissa asioissa lähdetään yleensä siitä, että ”oikeus on läsnäolevan puolella” ja passiivisuutta pidetään osoituksena oman asian

¹ Lappalainen – Hupli 2021, IX Oikeudenkäynti käräjäoikeudessa, 1. Siviilijutun käsittely, Asianosaisten poissaolon ja siihen rinnastettavan laiminlyönnin seuraukset, Yleistä passiivisuussanktioista, alakohta Asianosaisten aktiviteetti.

² Halila 1972, s. 488.

³ Lappalainen – Hupli 2021, IX Oikeudenkäynti käräjäoikeudessa, 1. Siviilijutun käsittely, Asianosaisten poissaolon ja siihen rinnastettavan laiminlyönnin seuraukset, Yleistä passiivisuussanktioista, alakohta Laillinen este. Jotta poissaolosta voidaan antaa sanktio, tulee poissaolon olla esteetön. Asianosaiselle tulee varata uusi tilaisuus puhevaltansa käyttämiseen, jos tällä on ollut laillinen este saapua käsittelyyn. Laissa ei tarkemmin määritellä estettä, mutta OK 12:28.1 antaa esimerkeiksi sairauden ja yleisen liikenteen keskeytymisen. Viime kädessä tuomioistuin päättää, pidetäänkö poissaoloa laillisena.

heikkoudesta. Passiiviseksi jääneen osapuolen pitää siis uudelleen aktivoitua muutoksenhaulla saadakseen oikeussuojaa. Asianosainen, jota vastaan yksipuolinen tuomio on annettu, ei kuitenkaan saa valittaa siitä tavanomaisesti hovioikeuteen.⁴ Tällöin OK 12 luvussa säännelty takaisinsaanti on ainoa varsinainen muutoksenhakukeino⁵ asianosaiselle, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio. Koska yksipuolinen tuomio on alun perin annettu sanktiona poissaoloon tai muuhun vastaavaan laiminlyöntiin, tulee takaisinsaannin hakijalle antaa mahdollisuus saada asiansa perusteellisesti käsitellyksi ja tutkituksi jo ensimmäisessä oikeusasteessa, jolloin hän pääsee hyödyntämään tarvittaessa koko instanssijärjestelmää.⁶

Tutkielmassa käsiteltävää takaisinsaanti-käsitettä ei tule sekoittaa muihin saman nimisiin menettelyihin, kuten takaisinsaantiin konkurssimenettelyssä (laki takaisinsaannista konkursipesään 758/1991), ulosotossa (ulosottokaari 705/2007, myöhemmin UK, 3 luvun 84–91 §), velkajärjestelyssä (laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 57/1993, 60 §) tai yrityssaneerauksessa (laki yrityksen saneerauksesta 47/1993, 35–38 §). Tutkielmassa keskitytään arvioimaan takaisinsaannin hakemista koskevan sääntelyn mahdollisia ongelmakohtia sekä niiden vaikutuksia asianosaisten oikeusturvaan. Kuten seuraavasta jaksosta ilmenee, takaisinsaannin hakemisen sääntelyssä on tavalliseen muutoksenhakuun verrattuna joitakin erityispiirteitä. Tehokkaan oikeusturvan toteutumiseksi takaisinsaantihakemuksen tekemiseen annettu määräaika alkaa kulua vasta, kun asianosainen saa yksipuolisen tuomion ”todisteellisesti” tiedokseen. Tiedoksianto puolestaan eroaa tavallisesta tuomiosta siten, että siitä ei ole vastuussa tuomioistuin vaan yleensä yksipuolisen tuomion hyväkseen saanut asianosainen.⁷ Yksipuolinen tuomio tulee lainvoimaiseksi, kun siihen ei voida enää hakea takaisinsaantia. Myöhässä tuomioistuimelle toimitettu takaisinsaantihakemus puolestaan jätetään tutkimatta.⁸

⁴ Lappalainen – Hupli 2021, IX Oikeudenkäynti käräjäoikeudessa, 1. Siviilijutun käsittely, Asianosaisen poissaolon ja siihen rinnastettavan laiminlyönnin seuraukset, Passiivisuus dispositiivisessa asiassa, alakohta Takaisinsaanti. Ks. myös HE 12/1971 vp, s. 6.

⁵ Jokela 2015, s. 621 ja Välimaa 1994, s. 32–36. Ks. myös Ellilä 1972, s. 316.

⁶ Lappalainen – Hupli 2021, IX Oikeudenkäynti käräjäoikeudessa, 1. Siviilijutun käsittely, Asianosaisen poissaolon ja siihen rinnastettavan laiminlyönnin seuraukset, Passiivisuus dispositiivisessa asiassa, alakohta Takaisinsaanti.

⁷ Tuomioistuin on tiedoksiannosta vastuussa vain rajatuissa tilanteissa, avataan myöhemmin osiossa 2.3.

⁸ Lappalainen 2002, s. 151.

Tyypillisin siviilioikeudenkäynnissä käsiteltävä asia on rahamääräistä saatavaa koskeva kanne. Vuonna 2019 summaarisia asioita tuli vireille noin 436 000 ja niistä 99 % koski rahasaatavia.⁹ Vuonna 2023 summaarisia asioita riitautettiin vain noin 6000. Vuoden 2019 tilanteessa riitautetuista summaarisista asioista vain alle prosentti ratkaistiin jollain muulla kuin vastaajan passiivisuuteen perustuvalla yksipuolisella tuomiolla.¹⁰ Aihe on kuitenkin sen käytännönläheinen luonne huomioon ottaen vähän tutkittu. Tutkielma mahdollisesti selkeyttää oikeustilaa sekä havainnollistaa, miten järjestelmä käytännössä toimii.

Ensisijaisesti tutkimuksessa on tarkoitus tulkita sääntelyä ja selvittää, mitä laki edellyttää pätevältä yksipuolisen tuomion tiedoksiannolta ja takaisinsaantihakemukselta. Selkeä sääntely on tärkeää, koska se vaikuttaa muun muassa suoraan asianosaisen oikeuteen saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti tuomioistuimessa (Access to Justice). Access to Justice -termi on määritelty eri tavoin eri yhteyksissä, mutta yleensä sillä tarkoitetaan ”oikeudensaantia”, ”oikeuteen pääsyä” tai ”lainkäytön saavutettavuutta”. Suomessa siitä on puhuttu yleisemmin oikeussuojana tai oikeusturvana. Suppeassa merkityksessä termillä tarkoitetaan kansalaisen tosiasiallista mahdollisuutta käyttää tuomioistuinlaitosta toteuttaakseen aineellisoikeudellisesti taattuja oikeuksiaan. Perusoikeusnäkökulmien korostumisen myötä perusoikeuksia ei enää pidetä vain lainsäädäntöön sisältyvinä takeina, vaan oikeuksina, joiden pitää myös näkyä käytännön tasolla yhteiskunnassa.¹¹ Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS, SopS 85, 86/1998) 6 artiklan mukaan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluu perustavanlaatuisiin ihmisoikeuksiin ja asiasta onkin otettu säännös Suomen perustuslakiin (731/1999, myöhemmin PL). Access to Justice -periaatetta ilmentää PL 21 §:n 1 momentti, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistui-
men tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

⁹ Ks. OM 52/2014, s. 14–15 ja 44–45. Vuonna 2019 summaarisista asioista 99 % koski rahasaatavia.

¹⁰ KKV:n tutkimusraportteja 4/2025, s. 27–30.

¹¹ Virolainen 1995, s. 100 ja Ervasti 2011, s. 347–352. Suomessa oikeudensaantimahdollisuuksista on keskusteltu etenkin vuoden 1993 alioikeusuudistuksen jälkeen. Oikeastaan kaikilla sen jälkeisilläkin laajemmilla siviiliprosessia koskevilla uudistuksilla on tavoiteltu prosessikynnyksen alentamista ja oikeudensaantimahdollisuuksien parantamista.

1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen raja

Tutkielmassa etsitään ensisijaisesti vastausta kysymykseen: ”Miten OK 12 luvun 15 §:n 1 momenttia tulkitaan?” Momentti kokonaisuudessaan kuuluu seuraavasti: Asianosaisella, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, on oikeus hakea takaisinsaantia siinä tuomioistuimessa, joka on antanut yksipuolisen tuomion. Takaisinsaantia on haettava kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun takaisinsaannin hakija hänen läsnäollessaan toimitetussa ulosmittauksessa taikka muulla tavoin todisteellisesti on saanut tiedon yksipuolisesta tuomiosta.

Vastaamalla kysymykseen OK 12:15.1:n tulkinnasta saadaan vastaus myös siihen, miten yksipuolisen tuomion ”todisteellisen” tiedoksiannon vaatimuksia ja siten takaisinsaantihakemuksen määräajan alkamisajankohtaa tulkitaan. Kyseisen säännöksen tulkintaan liittyy monia eri elementtejä. Säännöksen tulkinta edellyttää myös sen selvittämistä, mitä eri tiedoksiantotapoja yksipuolisen tuomion tiedoksiannossa voidaan käyttää, onko säännöksen määräaikaa pidettävä tahdonvaltaisena vai ehdottomana prosessinedellytyksenä, sekä kummalle asianosaisesta lankeaa todistustaakka takaisinsaannin määräajan umpeen kulumisesta. Lisäksi on tärkeä ymmärtää, miten oikeudenkäynnissä tasapainotetaan ristiriitaisia tavoitteita.

Yksipuolinen tuomio voidaan antaa myös passiivista kantajaa vastaan¹², mutta huomattavasti yleisemmin se annetaan passiivista vastaajaa vastaan. Tutkimus keskittyy tästä syystä suurimmilta osin tilanteisiin, joissa vastaajaa vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, ja vastaaja on täten takaisinsaannin hakijan roolissa. Tutkielmassa otetaan huomioon molempien asianosaisten oikeusturvanäkökannat takaisinsaantihakemuksen käsittelyssä.

Aihetta kuitenkin rajataan niin, ettei koko takaisinsaantioikeudenkäyntiä ja siitä seuraavia tilanteita tutkita, vaan keskitytään tarkastelemaan ainoastaan itse takaisinsaantihakemuksen käsittelyä eli hakemuksen tutkimiseen tai tutkimatta jättämiseen liittyvää problematiikkaa. Tutkielman aiheen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi ylimääräinen muutoksenhaku, yksipuoliset tuomiot ylemmissä oikeusasteissa, osittainen lainvoima sekä reformatio in peius -kielto ja yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneen asianosaisen mahdollisuudet muutoksenhakuun.

¹² Halila 1972, s. 488 ja Lappalainen 1994, s. 137. Ks. myös Vaitoja 2014, s. 112–113.

Kyseiset aiheet sinänsä liittyvät vahvasti takaisinsaantimenettelyn kokonaisuuteen ja siten asianosaisten oikeusturvaan, mutta niiden käsitteleminen tekisi aiheesta liian laajan.

Luvussa 2 tarkastellaan syvemmin takaisinsaantia taustoineen sekä menettelyn mahdollisia ongelmakohtia. Luvussa 3 tutkitaan ja tulkitaan OK 12 luvun 15 §:n 1 momenttia ja etenkin sen sallimia tiedoksiantotapoja ja takaisinsaantimääräajan alkamista. Luvussa 4 tarkastellaan takaisinsaantimääräaikaa prosessinedellytyksenä. Luvussa 5 on yhteenveto tutkimuksesta ja sen tuloksista.

1.3 Tutkimusmetodit ja aineisto

Tutkimuksessa käytetään tutkimusmetodina pääosin lainoppia, eli systematisoidaan sekä tulkitaan voimassa olevaa oikeutta.¹³ Lainopillisen tutkimuksen tavoitteena on selkeyttää oikeustilaa takaisinsaannin hakemisen osalta ja siten mahdollisesti parantaa asianosaisten oikeusturvaa prosessissa. Tulevien asianosaisten oikeusturvan kannalta on myös perusteltua tuoda esiin tutkimuksessa mahdollisesti ilmeneviä lainsäädännön epäkohtia ja epäselvyyksiä. Empiirisen tutkimuksen avulla on tarkoitus havainnollistaa nykyisen sääntelyn mukaista käytännön toimintaa takaisinsaantihakemuksen käsittelyssä. Empiirinen tutkimus on toteutettu tekemällä kolmen käräjätuomarin kanssa teemahaastatteluja.

Aineistona tutkimuksessa käytetään korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä, mutta myös hovioikeuksien käytäntöä. Hovioikeuksien käytännön tarkastelu aiheeseen liittyen on perusteltua, koska suurin osa yksipuolisista tuomioista annetaan käräjäoikeuksissa ja hovioikeudet ottavat kantaa käräjäoikeuksien toimintaan, jos esimerkiksi käräjäoikeus jättää takaisinsaantihakemuksen tutkimatta väärin perustein. Apua ja näkemyksiä säännöksen tulkintaan saadaan haastateltujen tuomarien lisäksi oikeuskirjallisuudesta sekä aiheeseen liittyvistä lain esitöistä.

¹³ Aarnio 1997, s. 36 ja Koivisto 2015, s. 954.

2 YKSIPUOLISEN TUOMION TAKAISINSAANNISTA

2.1 Yleisesti yksipuolisista tuomioista ja takaisinsaannista

2.1.1 Taustaa ja tavoitteita

Maallikolle, joka ei ole perehtynyt prosessioikeuteen, voi olla epäselvää, mitä hänen oikeudenkäyntikutsussaan merkitsee paikalle saapuminen sillä uhalla, että asia voidaan ratkaista yksipuolisella tuomiolla. Ruotsinkielinen ”tredskodom” on sinänsä osuvampi nimitys, koska se kuvastaa vanhaa näkökulmaa, jossa asianosaisen, lähinnä vastaajan, poissaoloa käsitteystä pidettiin niskoitteluna.¹⁴

Yksipuolisista tuomioista säädettiin jo Ruotsin valtakunnan vuoden 1734 laissa. Yksipuolinen tuomio on sittemmin luonteeltaan muuttunut ja sen käyttämistä koskevat rajoitukset saivat nykyisen sisältönsä vuoden 1972 lakimuutoksessa. Ennen muutosta yksipuolisia tuomioita voitiin antaa vain poisjäänyttä vastaajaa vastaan ja asiaa piti tutkia niin paljon kuin mahdollista. Tämä tarkoitti sitä, että kantajan tulikin oikeuskirjallisuuden mukaan esittää niin sanottu täysi näyttö ennen kanteen hyväksymistä.¹⁵ Nykyisen sääntelyn mukaan yksipuolinen tuomio annetaan ainoastaan sanktiona asianosaisen passiivisuudesta, vaikka ennenkin käytännössä tingittiin kantajan näyttövelvollisuudesta.¹⁶ Koska asia ratkaistaan laiminlyönnin perusteella, on tuomion peruste muodollinen.¹⁷ Muodollisesta perusteesta johtuen yksipuolisia tuomioita annettaessa on aina olemassa vaara siitä, että ratkaisu on aineellisesti väärä. Tästä syystä passiivisuussanktion käyttämiselle on eräitä rajoituksia.¹⁸ Kanne ei esimerkiksi saa olla selvästi perusteeton.¹⁹ Tällä tarkoitetaan sitä, että kanteen mukaisesta

¹⁴ Wrede 1919, s. 84–85.

¹⁵ Wrede 1922, s. 66 ja Tirkkonen 1966, s. 60.

¹⁶ Halila 1972, s. 484 ja Lager 1990, s. 677.

¹⁷ Olivecrona 1966, s. 181–183.

¹⁸ Vaitoja 2014, s. 113.

¹⁹ Lappalainen 1994, s. 70 ja HE 15/1990 vp, s. 54. Ks. myös Hormia 1990, s. 260 ja Lappalainen 1990, s. 669–671. Hormian mukaan on kyse ilmeisesti perusteettomasta kanteesta myös silloin, kun on olemassa jokin kanteen kumoava vastatosiseikka tai kun kantaja ei ole kyennyt esittämään kanteensa tueksi riittävää näyttöä. Lappalaisen mukaan vallitsevalla kannalla on näkemys, jossa tuomioistuin ei viran puolesta ota huomioon poissaolevan asianosaisen puolesta puhuvia vastatosiseikkoja. Hänen mukaansa Hormian esittämä kanta ei ole prosessiekonomisesti järkevä, eikä yhteensopiva takaisinsaantijärjestelmän kanssa. Tällöin kantajalla olisi yksipuolisen tuomion saadakseen samanlainen todistustaakka kuin tavallisessa asiassa.

tosiseikastosta ei voi lain mukaan seurata sitä, mitä kantaja vaatii. Asiassa näyttökysymykseen kiinnitetään puolestaan huomiota vain sen verran, ettei kanne voi perustua notoorisesti väärille tai muuten ilmeisen mahdottomille tosiseikoille.²⁰

Yksipuolista tuomiota ja sen takaisinsaantia koskeva sääntely muuttui nykyiseen muotoonsa vuoden 1993 alioikeusuudistuksen yhteydessä. Muutos mahdollisti yksipuolisen tuomion antamisen muulloinkin kuin ensimmäisen kerran asiaan vastatessa. Yksipuolinen tuomio voidaan antaa nykyään jo kirjallisessa valmistelussa. Muutoksen tarkoitus oli lisätä asianosaisten velvollisuutta tuomioistuimen istuntoon osallistumiseen ja asian käsittelyn myötävaikuttamiseen.²¹ Muutoksessa takaisinsaantia koskevaan 12 luvun 15 §:n 1 momenttiin lisättiin maininta siitä, että yksipuolisen tuomion tiedoksiantotapoja ovat takaisinsaannin hakijan läsnä ollessa toimitettu ulosmittaus taikka muu todisteellinen tiedoksianto.

Kun takaisinsaantia haetaan lain vaatimusten edellyttämällä tavalla, asia palautuu samaan tilaan, missä se oli ennen kuin yksipuolinen tuomio annettiin. Takaisinsaantioikeudenkäynti on tällöin jatkoa aikaisemmalle prosessille. Takaisinsaantia haetaan tästä syystä samassa tuomioistuimessa, joka on yksipuolisen tuomion antanutkin. Koska yksipuolinen tuomio on annettu muodollisella perusteella, eikä näyttökysymystä ole tutkittu, ei takaisinsaannin hakijalla ole tarvetta osoittaa tuomiota tai sen perustavaa kannetta virheelliseksi, vaan yksipuolisen tuomion hyväkseen saanut joutuukin edelleen näyttämään toteen alkuperäisen kantensa, aivan kuten tavallisessakin prosessissa, jossa molemmat osapuolet olisivat olleet läsnä alusta asti.²²

Oikeudenkäyntimenettelyn oikeudenmukaisuutta ja asianosaisten oikeuksien toteutumista varmistetaan prosessitavoitteilla, joista tärkein on varmuus. Varmuudella tarkoitetaan sitä, että oikeudenkäynti johtaisi mahdollisimman varmasti aineellisesti oikeaan ratkaisuun. Kyseiseen tavoitteeseen pääseminen edellyttää asian perinpohjaista selvittämistä eli sitä, mitä

²⁰ Lappalainen 1987, s. 62. Ks. myös KKO 1998:86 ja Lappalainen 1986, s. 396–397.

²¹ HE 15/1990 vp s. 35. Ks. myös Lappalainen 1994, s. 135 ja Linna 2012, s. 211. Samalla asian ratkaiseminen jo valmistelussa on prosessiekonomisesti järkevää, jolloin asian perusteellisempi käsittely jää takaisinsaantimenettelyn varaan.

²² OM työryhmämietintö 2006:15, s. 18 ja Ellilä 1972, s. 316. Kyseessä ei ole devolutiivinen muutoksenhaku-keino eli asian käsittely jatkuu yksipuolisen tuomion antaneessa, eikä ylemmässä tuomioistuimessa.

on todella tapahtunut. Selvityksen perusteella tuomioistuin päättää, mitä asiassa on uskottavasti näytetty toteen ja sitten ratkaisee, miten lakia tulee soveltaa todeksi näytettyjen tosiseikkojen osalta.²³

Toinen tärkeä prosessitavoite on prosessiekonomia. Sen mukaan oikeudenkäynnin pitäisi menettelynä olla varman lisäksi nopea ja halpa. Tavoitteena on käsitellä ja ratkaista asiat joutuisasti ilman aiheettomia viivästyksiä ja siten, että menettelystä aiheutuisi mahdollisimman vähän kustannuksia ja vaivannäköä niin asianosaisille kuin tuomioistuimillekin. Käsitelyn joutuisuus osaltaan parantaa asianosaisten oikeusturvaa. Jos ratkaisujen saaminen kestää liian kauan, voi pahimmassa tapauksessa asianosaiselle koitua oikeudenmenetyksiä ai-neellisesti oikeankin ratkaisun kohdalla. Mitä kauemmin prosessi kestää, sitä enemmän lisäkustannuksia se aiheuttaa asianosaisille sekä tuomioistuinlaitokselle. Tällöin myös asianosaisten prosessikynnys nousee, eli asianosainen ei kuluriskin takia aloita prosessia, vaikka oikeudenkäynnille olisikin objektiivisesti katsoen perusteet. Toisaalta ratkaisujen hidas tahti voi synnyttää aiheettomia tai perusteettomia oikeudenkäyntejä, jollainen olisi esimerkiksi muutoksenhaku, joka on tehty vain viivyttämistarkoituksessa.

Ei kuitenkaan ole vaikea huomata, että oikeudenkäynnin varmuustavoite ja prosessiekonomian tavoite ovat toistensa kanssa ristiriidassa. Varmuustavoite edellyttää asian perinpohjaista selvittämistä ja sitä, että hävinnyt osapuoli voi halutessaan hakea muutosta ratkaisuun, jota pitää virheellisenä. Prosessi ei kuitenkaan voi olla samaan aikaan mahdollisimman nopea ja halpa sekä mahdollisimman varma. Näitä erisuuntaisia tavoitteita tulee tasapainotella tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen lopputuloksen saavuttamiseksi.²⁴ Takaisinsaantiha-kemuksen tutkimisessa tai tutkimatta jättämisessä tulee myös huomioida sekä menettelyn varmuus että sen nopeus ja halpuus, joten kyseisten prosessitavoitteiden toteutumista arvioidaan osana OK 12:15.1:n tulkintaa.

²³ Virolainen – Vuorenperä 2021, I Johdatus prosessioikeuteen, 4. Periaatteet prosessioikeudessa, Tavoite- ja arvoperiaatteet, Varmuusperiaate.

²⁴ Virolainen – Vuorenperä 2021, I Johdatus prosessioikeuteen, 4. Periaatteet prosessioikeudessa, Tavoite- ja arvoperiaatteet, Prosessiekonomian periaate.

2.1.2 Takaisinsaantimääräaika ja ylimääräinen muutoksenhaku

Asianosaisten oikeussuojaa silmällä pitäen on hyvä ottaa huomioon, että yksipuolisen tuomion vastaansa saaneella asianosaisella on vielä tuomion tultua lainvoimaiseksi mahdollisuus hakea siihen muutosta niin kutsutuilla ylimääräisillä muutoksenhakukeinoilla, joista säädetään OK 31 luvussa. Lainvoimaiseen tuomioon kuitenkin puututaan vain poikkeuksellisesti, joten asianosaisen ei kannata laskea sen varaan, kun kyse on hänen oikeuksiensa toteutumisesta. Ylimääräiselle muutoksenhauille on asetettu korkeat vaatimukset, koska tuomion lainvoimaisuus tähtää ratkaisun lopullisuuteen ja pysyvyyteen, eikä saavutettua oikeusrauhaa tule liian kevyillä perusteilla järkyttää.²⁵

Mikäli yksipuolinen tuomio on tullut lainvoimaiseksi, eikä takaisinsaantia voi hakea enää, voi asianosainen hakea tuomion purkamista. Tuomion purkamisella tähdätään aineellisesti väärän tuomion muuttamiseen. Asianosaisella on myös mahdollisuus hakea muutosta tuomiovirhekantelulla, joka on käytettävissä oikeudenkäynnissä tapahtuneiden menettelyvirheiden, kuten väärin perustein annettujen prosessinedellytysratkaisujen, varalta.²⁶ Takaisinsaanti yksipuoliseen tuomioon on myös palautuskelpoinen määräaika.²⁷ Määräaika voidaan palauttaa, mikäli esimerkiksi takaisinsaannin hakeminen on estynyt laillisen esteen vuoksi ja hakemuksen tueksi esitetään erittäin painavia syitä.

Havansi on pitänyt selvänä, että takaisinsaantimääräaikaan sovelletaan MAL:n mukaista pyhäpäiväpitenemistä. Hänen mielestään myös lain 6 §:n 1 momentin mukainen viimeisen päivän 16.14.59-sääntö²⁸ koskee takaisinsaantihakemuksen jättämistä. Havansin mielestä epäselvää on kuitenkin se, voiko takaisinsaantimääräaikaan pyytää lisääaikaa hakemuksella, mutta hän suhtautuu mahdollisuuteen lähtökohtaisesti kielteisesti, koska siitä ei ole varsinaista säännöstä laissa.²⁹

²⁵ Koponen 2017, s. 4 ja 15.

²⁶ Niemi – Saranpää 2021, X Muutoksenhaku, 3. Ylimääräinen muutoksenhaku, Yleistä, Ylimääräisen muutoksenhaun tausta-ajatukset, Tärkeimmät keinot.

²⁷ Ellilä 1972, s. 317. Ks. myös Lappalainen 1994, s. 190 alaviite 43 ja Havansi 2004, s. 91–93.

²⁸ Havansi 2004, s. 58. Havansi tarkoittaa 16.14.59-säännöllä määräpäivän ohella huomioitavaa takarajaa valituksen tai esimerkiksi takaisinsaantihakemuksen toimittamiseksi. MAL 6.1 §:n mukaan muutoksenhakemus tulee jättää ennen viraston aukioloajan päättymistä, eli ennen valtion virastojen aukiolosta annetun asetuksen (332/1994) määrittämää kellonaikaa 16.15.

²⁹ Havansi 2004, s. 91–93.

2.2 Takaisinsaantihakemuksen sisällölliset vaatimukset

Seuraavassa jaksossa tapahtuvaa OK 12 luvun 15 §:n 1 momentin tulkintaa voidaan pohjustaa tarkastelemalla takaisinsaantihakemuksen sisältövaatimuksia, joista säädetään saman pykälän momenteissa 2 ja 3. Sisältövaatimukset ovat olennainen osa takaisinsaantihakemuksen kokonaisuutta. Hakemuksen sisältövaatimukseen ei tässä tutkimuksessa tarkemmin perehdytä, mutta vaatimusten avaaminen voi antaa suuntaa sille, miten 1 momenttia tulee tulkita. Kyseisen pykälän 2 momentin mukaan, jos yksipuolinen tuomio on annettu siitä syystä, että asianosainen ei ole noudattanut kehotusta antaa kirjallinen vastaus tai saapua tuomioistuimeen, hakemuksessa on mainittava sellainen syy tuomion muuttamiselle, jolla olisi voinut olla merkitystä asiaa ratkaistaessa. Jos yksipuolinen tuomio on annettu sen vuoksi, että asianosainen ei ole antanut kirjallista lausumaa, josta ilmenee hänen kantansa pyynnössä esitettyihin kysymyksiin, hänen kantansa on ilmettävä takaisinsaantia koskevasta hakemuksesta.

Sisältövaatimukset siis vaihtelevat tilannekohtaisesti, riippuen siitä, mistä syystä yksipuolinen tuomio on annettu. Lain esitöiden mukaan 15 §:n 2 momentin vaatimukset täyttääkseen asianosaisen tulee takaisinsaantihakemuksessaan esittää sellainen kannanotto, kuin mitä häneltä olisi vaadittu kirjallisessa vastauksessa yksipuolisen tuomion välttääkseen. Kun yksipuolinen tuomio on annettu siitä syystä, että asianosainen on laiminlyönyt velvollisuutensa saapua tuomioistuimeen, riippuvat hakemuksen sisältövaatimukset siitä, mihin käsittelyyn asianosainen jäi saapumatta. Mikäli yksipuolinen tuomio on puolestaan annettu siitä syystä, että asianosainen on laiminlyönyt antaa häneltä pyydetyn kirjallisen lausuman, hakemuksessa tulee 2 momentin nojalla olla kannanotto niihin kysymyksiin, johon häntä oli pyydetty vastaamaan kirjallisessa lausumassa.³⁰

Takaisinsaantihakemuksen tulee, kuten edellä sanotusta käy ilmi, olla sisällöltään sellainen, että jos siinä esitetyt näkökohdat olisi esitetty oikeudenkäynnissä ennen yksipuolisen tuomion antamista, asiassa ei olisi voitu antaa yksipuolista tuomiota, vaan asian käsittelyä olisi tullut jatkaa tai asia olisi ratkaistu tuomiolla.³¹ Havansin mukaan tuomion muuttamiseksi hakemuksessa tulee mainita sellainen syy, jolla ”olisi voinut olla merkitystä” asiaa

³⁰ HE 15/1990 vp, s. 96–97.

³¹ HE 15/1990 vp, s. 97.

ratkaistaessa.³² Sisällön arvioinnissa tulee siis tarkastella, olisiko asianosainen hakemuksessa esittämänsä asiaperusteen nojalla välttynyt yksipuoliselta tuomiolta.

Esimerkkejä tällaisista asiaperusteista on mainittu OK 5 luvun 13 §:n esitöissä. Yksipuolinen tuomio annetaan pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan, jos vastaaja, jota on kehoitettu vastaamaan kirjallisesti asiassa, ei ole esittänyt vastauksessaan kanteen vastustamiselle perustetta tai vetoaa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen. Esitöiden mukaan sisällöltään minkälainen tahansa vastaus ei kuitenkaan riittäisi yksipuoliselta tuomiolta välttymiseksi. Kuitenkin esimerkiksi ”velka ei ole syntynyt”, ”velka on vanhentunut”, ”jääkaappi ei toimi”, ”auto oli korjattu niin huonosti, että se jouduttiin korjaamaan uudestaan” tai ”kirjoja ei ole toimitettu” ovat sellaisia kiistämisen tueksi esitettyjä perusteita, jotka esittämällä välttyisi yksipuoliselta tuomiolta antaessaan vastausta haasteeseen.³³ Esimerkiksi Itä-Suomen HO:n tapauksessa 7.11.2019 t. 628 takaisinsaantia hakenut yhtiö puolestaan ilmoitti hakemuksessaan, että sillä oli yksipuolisen tuomion perusteena ollut velka vastapuolelle. Yhtiö vetosi keskeneräisiin sovintoneuvotteluihin, minkä perusteella asiassa ei tullut vielä antaa ratkaisua ja pyysi lisää aikaa uuden vastauksen antamiseksi. Asia tuli jättää tutkimatta, koska hakemuksessa ilmoitetut seikat olisivat johtaneet kanteen hyväksymiseen tuomiolla, eikä oikeudellista intressiä käsittelyn jatkamiseksi ollut.

OK 12 luvun 15 §:n esitöissä mainitaan, että takaisinsaantihakemukselle selostetuilla varsinkin tiukoilla vaatimuksilla on haluttu estää mahdollisuus käyttää takaisinsaantia oikeudenkäynnin pitkittämiseksi.³⁴ Toisaalta, kuten aiemmin on selostettu 5 luvun 13 §:n esitöistä, ei ainakaan hakemuksen sisältöä koskevia vaatimuksia tosiasiallisesti ole asetettu kovin korkealle. Myöskään oikeuskäytännön mukaan ”kiistämisen perusteelle ei ole tarkoitettu asettaa tiukoja vaatimuksia, kunhan esitetyt perusteet ovat sellaisia, joilla voi olla vaikutusta asian ratkaisemisen kannalta.”³⁵ Takaisinsaantihakemusten sisältökysymyksistä esiintyy

³² Havansi 2004, s. 92.

³³ Lähtökohtaisesti riittäviä syitä yksipuolisen tuomion välttämiseksi ovat esim. velan perusteen kiistäminen, vaatimusten kohtuuttomuus tai vanhentuminen taikka velan määrän riitauttaminen. HE 15/1990 vp, s. 59. Ks. myös esim. Helsingin HO 22.11.2019 t. 1491, Rovaniemen HO 22.12.2020 t. 369, Turun HO:n ratkaisut 3.1.2020 t. 8 ja 3.11.2016 t. 1099.

³⁴ HE 15/1990 vp, s. 97.

³⁵ KKO 2018:62, kohta 14. Ks. myös Itä-Suomen HO 20.2.2020 t. 88.

oikeuskäytännössä jossain määrin vaihtelua, mutta mielestäni hakemuksen tutkittavaksi ottamisen matala kynnyksen sen sisällön osalta on koko asian ydin.

Takaisinsaantihakemuksessa voidaan pätevästi vedota myös puuttuvaan prosessinedellytykseen, kuten haasteen virheelliseen tiedoksiantoon.³⁶ Tässä vaiheessa asialla on kuitenkin merkitystä ainoastaan takaisinsaantihakemuksen menestymisen, eikä itse takaisinsaantioikeudenkäynnin kannalta. Alkuperäisen asian vastaajan tekemää takaisinsaantihakemusta voidaan ajatella vastauksena yksipuolisen tuomion perusteena olevaan kanteeseen.³⁷ Myös takaisinsaantihakemus voidaan perusteettomana jättää tutkimatta. Oikeuskäytännössä on ollut eriäviä tulkintoja asiasta³⁸, mutta Lappalaisen ja Kulmalan näkemyksen mukaan ei tule sekoittaa OK 5 luvun 6 §:n 2 momentin mukaista perusteettoman kanteen hylkäämistä ja OK 12 luvun 15 §:n 2 momentin mukaista takaisinsaantihakemuksen tutkimatta jättämistä, sillä säännöksillä on erilaiset kriteerit.³⁹ OK 5 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettujen, selvästi perusteettomien kanteiden hylkääminen osaltaan palvelee prosessiekonomiaa ja estää oikeuden väärinkäyttöä. Toisaalta Access to Court -periaatteen mukaisesti kynnys oikeudenkäynnin aloittamiselle on koetettu pitää matalana.⁴⁰ Mikäli alkuperäisen asian kantajaa vastaan annetaan poisjäämisen takia yksipuolinen tuomio, yleensä takaisinsaantihakemuksen sisältövaatimukset täyttyvät, kun hakemuksessa mainitaan uudelleen samat seikat, joita kanteessa on mainittu. Esimerkiksi tapauksessa KKO 1981-II-103 nostettu uusi kanne tulkittiin suoraan takaisinsaantihakemuksena, koska se oli täysin samansisältöinen alkuperäisen kanteen kanssa, joka oli hylätty kantajan passiivisuuden takia.

³⁶ Ks. KKO 2001:46. Esimerkiksi sellaista takaisinsaantihakemusta, jossa on vedottu tiedoksiannon virheellisyyteen, tulisi arvioida ottaen huomioon se, mitä yksipuolisen tuomion antamiseen johtaneessa oikeudenkäynnissä olisi tapahtunut, mikäli takaisinsaannin hakija olisikin antanut pyydetyn kirjallisen vastauksen haasteeseen ja siinä väittänyt tiedoksiantoa virheelliseksi. Kyseisessä tapauksessa ei puutteella ollut asian ratkaisun kannalta merkitystä, sillä asianosaisille varattiin asianmukaisesti tilaisuus tulla kuulluksi kanteen johdosta, koska asia oli siirretty istuntokäsittelyyn hakemuksen perusteella.

³⁷ Lappalainen 1987, s. 68–69.

³⁸ Ks. KKO 1998:86 ja vrt. Itä-Suomen HO 25.10.2019 t. 602.

³⁹ Kulmala 2021, s. 20. Lappalainen ja Kulmala molemmat kuitenkin pitävät mahdollisena takaisinsaantihakemuksen hylkäämistä perusteettomana. Kulmalan mielestä tällainen tilanne voisi kuitenkin tulla kyseeseen vain, jos alkuperäistä kantajaa vastaan olisi annettu poisjäämisen takia yksipuolinen tuomio istunnossa, jossa epäselvät kanneperusteet on ollut tarkoitus selvittää.

⁴⁰ Kulmala 2018, s. 899–900. Ks. myös Virolainen 1995, s. 100. Access to Justice viittaa laajemmassa kuvassa tapahtuvaan oikeuksiin pääsyyn tai oikeuksien toteutumiseen. Access to Court puolestaan tarkoittaa nimenomaan tuomioistuinkäsittelyyn pääsemistä.

OK 12 luvun 15 §:n 3 momentin mukaan, jos hakija ei ole noudattanut, mitä 2 momentissa on säädetty, tuomioistuimen on kehotettava häntä korjaamaan puute määräajassa uhalla, että hakemus muuten jätetään tutkimatta. Hakijalle on samalla ilmoitettava, millä tavoin hakemus on puutteellinen.

2.3 Yksipuolisen tuomion tiedoksianto ja mahdollisia ongelmakohtia

Kuten johdannossa avattiin, yksipuolisen tuomion tiedoksianto liittyy vahvasti takaisinsaannin hakemiseen, sillä vasta lain edellyttämällä tavalla tehty tiedoksianto saa takaisinsaannin hakemiselle asetetun määräajan kulumaan. OK 12 luvun 14 §:n 1 momentin mukaan sen asianosaisen asiana, jonka vaatimuksesta yksipuolinen tuomio on annettu, on huolehtia siitä, että vastapuoli saa tiedon yksipuolisesta tuomiosta. 2 momentin mukaan tuomioistuimen on kuitenkin huolehdittava yksipuolisen tuomion tiedoksiantamisesta, jos: 1) saaminen on määrätty maksettavaksi sen vakuutena olevasta kiinteästä omaisuudesta; tai 2) se, jota vastaan yksipuolinen tuomio on annettu, on siinä velvoitettu suorittamaan valtiolle korvausta oikeusapulain (257/2002) nojalla. Suurin osa yksipuolisten tuomioiden tiedoksiannoista kuitenkin jää 1 momentin mukaisesti asianosaisen huolehdittavaksi.⁴¹

Kun yksipuolinen tuomio on annettu vastapuolelle todisteellisesti tiedoksi ja tiedoksiannon vuoksi alkanut takaisinsaannin hakemisen määräaika on kulunut loppuun, ei yksipuolista tuomiota voida moittia enää varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Tällöin kyseinen ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi.⁴² Kun asianosainen hakee takaisinsaantia, on käsillä ns. relatiivisen lainvoiman tilanne, joka tarkoittaa sitä, että yksipuolinen tuomio tulee lainvoimaiseksi sitä ratkaisuun tyytynyttä asianosaista kohtaan, jonka hyväksi yksipuolinen tuomio on annettu, mutta yksipuolinen tuomio ei vielä saa lainvoimaa takaisinsaannin hakijaa kohtaan.

Tiedoksiannosta huolehtimisella tarkoitetaan päätösvaltaa siitä, mitä tiedoksiantotapaa sen toimittamiseksi käytetään sekä vastuuta siitä, että se tulee toimitetuksi oikein.⁴³ Koska

⁴¹ Ks. Kärkkäinen 2004, s. 358–359. Tuomioistuimen tiedoksiantovastuun tarkoituksena on muun muassa rajoittaa ulosmittauksen voimassaoloaika ja rajoittamatonta jatkumista. Tuomioistuimen vastuuta on perusteltu tarpeella varmistaa, että lainvoimaisuus selviää mahdollisimman nopeasti ja että tuomio annetaan viipymättä tiedoksi vastaanottajalle.

⁴² Lager 1994, s. 224.

⁴³ Virolainen 1993, s. 212–213.

tiedoksiannosta huolehtiminen on voittapuolen oma asia, takaisinsaannin määräaika voi olla avoinna kauankin.⁴⁴ Pitkään tai ikuisestikin lainvoimaa vailla oleva yksipuolinen tuomio on oikeusturvariski asian molemmille asianosaisille. Yksipuolisen tuomion hyväkseen saanut asianosainen voi kohdata saman asian uudelleen useiden vuosien päästä, kun vastapuoli hakee takaisinsaantia. Vastapuoli taas ei välttämättä saa ollenkaan tietoa häntä vastaan annettusta ratkaisusta tai saa oikeussuojaa, vaikka asia olisikin riitainen.⁴⁵ Tällainen tilanne on ongelmallinen myös sen takia, että yksipuolinen tuomio voidaan ulosoton muodossa panna täytäntöön ilman lainvoimaa.⁴⁶ Yksipuolinen tuomio onkin yleisin ulosotto-peruste yksityisoikeudellisia saatavia koskien.⁴⁷

Pitkä tauko yksipuolisen tuomion antamisen ja takaisinsaannin hakemisen välillä ei nähdäkseeni myöskään palvele itse takaisinsaantioikeudenkäyntiä. Kun asiat käsitellään nopeasti, asianosaiset muistavat yksityiskohdat paremmin ja tuomareiden on helpompi arvioida esimerkiksi suullisesti annettuja lausumia ja tehdä niistä johtopäätöksiä.⁴⁸ Mikäli yksipuolinen tuomio on annettu passiivista vastaajaa vastaan, joka myöhemmin hakee takaisinsaantia, on alkuperäisen asian kantajalla takaisinsaantivaiheessa yhtä raskas näyttövelvollisuus vaatimuksistaan kuin ensiprosessissakin olisi ollut.⁴⁹ Käytännössä ei kuitenkaan voida olettaa, että jokainen yksipuolisen tuomion hyväkseen saanut asianosainen olisi säilyttänyt asiaan liittyvät asiakirjat tai muut tarvittavat todisteet, jos takaisinsaantia haettaisiin esimerkiksi 30 vuoden päästä ratkaisusta.

⁴⁴ Havansi 2007, s. 190.

⁴⁵ Hormia 1988, s. 4. Asianosaisten läsnäolo prosessissa edistää myös oikean ratkaisun saavuttamista, joten on asianosaisten kannalta merkittävää, että hänellä on oikeus olla käsittelyssä paikalla, tulla kuulluksi ja suorittaa prosessitoimia. Läsnäolo on tällöin perusedellytys myös tasapuolisen oikeudenkäynnin toteutumiselle.

⁴⁶ Välimaa 1994, s. 110. Ks. myös HE 216/2001 vp., s. 135. Suuri osa yksipuolisista tuomioista pannaan täytäntöön ilman lainvoimaa, eivätkä velkojat läheskään aina huolehdi niiden tiedoksiannosta. Takaisinsaanti on senkin takia merkittävä muutoksenhakekeino, että sen yhteydessä voi pyytää, ja tavallisesti pyydetäänkin, täytäntöönpanon keskeyttämistä.

⁴⁷ Linna 2012, Prosessioikeuden oppikirja s. 60.

⁴⁸ Virolainen 1995, s. 108.

⁴⁹ Halila 1955, s. 93 alaviite 52. Haastattelut, T2 ja T3. Haastateltujen tuomareiden mukaan alkuperäisen asian kantajan tulisi hakijan pitkän passiivisuuden vuoksi voida olettaa oikeustilan olevan pysyvä. Heidän mukaansa takaisinsaannin hakijan pitkä passiivisuus voi tosiasiaa kuitenkin vaikuttaa kantajan näyttövelvollisuuteen, jolloin ainakaan täyttä näyttöä ei voida vaatia. T2 mukaan tällöin näytöksi voi esimerkiksi riittää velallisen kanssa sovittu maksusuunnitelma.

Näkisin, että takaisinsaantimenettelyä on mahdollista käyttää myös tarkoituksella väärin. Asianosaisen vastuu tiedoksiannon huolehtimisesta yhdessä takaisinsaannin määräajan alkamisen ”takarajattomuuden” kanssa aiheuttavat osaltaan epävarmuutta menettelyyn. Asianosainen ei välttämättä säilytä vuosikymmeniä myöskään todisteita itse tiedoksiannon tapahtumisesta, vaikka se olisi tehty lainmukaisesti, jolloin vastapuoli voi yrittää hakea takaisinsaantia toivoen, ettei vastapuolella olisi enää tallella todisteita tiedoksiannon tapahtumisesta taikka muuten vaatimustensa tueksi.⁵⁰ Takaisinsaannin määräajan alkaminen on kytkeyty ainoastaan todisteellisen tiedoksiannon tapahtumiseen, eli täysin näytönvaraiseen seikkaan, eikä takaisinsaannin hakemiselle ole asetettu mitään takarajaa, jos tiedoksiannon tekeminen laiminlyödään. Käräjäoikeudet säilyttävät summaarisissa velkomusasioissa annettuja yksipuolisia tuomioita ja niihin liittyviä tiedoksiantotodistuksia 10 vuotta.⁵¹ Ammattimaiselakin toimijalla on voinut esimerkiksi vaihtua työntekijät⁵² ja takaisinsaannin kohteena oleva saatava on voitu myydä eteenpäin moneen kertaan. Myöskään tunnistautumistietoja ei voida säilyttää loputtomiin, jolloin yksipuolisen tuomion voittopuolen on mahdotonta näyttää, kuka ja millä pankkitunnuksilla esimerkiksi lainaa on nostettu.⁵³ Mikäli asianosainen jaksaa vielä vuosien odotuksen jälkeen hakea takaisinsaantia, ei vastapuolella välttämättä ole edes käräjäoikeudelta saatavissa todisteita haastemiehen toimittamasta tiedoksiannosta tai asiassa annetusta yksipuolisesta tuomiosta.

Toisaalta myös yksipuolisen tuomion hyväkseen saavalla osapuolella on nähdäkseni jonkinlainen mahdollisuus oikeuden väärinkäyttöön. Huonosti yksilöydyt ja epäselvät saatavat summaarisissa asioissa voivat johtaa perusteettomien saatavien perintään. Haastehakemuksessa olevat tiedot saatavasta ja sen perusteesta voivat olla hyvin niukat, jolloin vastaaja ei aina tule tarkistaneeksi vaatimusten oikeellisuutta. Varsinkaan valmiiksi maksukyvyttömällä kantajalla ei ole riskiä perättömän kanteen nostamisesta, sillä kyseinen toiminta on sanktioitu

⁵⁰ Kärkkäinen 2004, s. 367 ja alaviitteet 39 ja 40. Kärkkäinen on pohtinut samaa ongelmaa. Tällainen tilanne voi olla käsillä, jos asian kannalta merkitykselliset todisteet ovat kadonneet tai tuhoutuneet taikka asialle keskeiset todistajat ovat kuolleet. Yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneen osapuolen kannalta tällaista epävarmuutta ei voida pitää kohtuullisena ajatellen oikeudenmukaisen oikeudenkäyntimenettelyn vaatimuksia ja tavoitteita.

⁵¹ KA 14902/07.01.01.03.01/2018S, s. 4–9. Digitaaliset asiakirjat säilytetään pysyvästi.

⁵² Haastattelut, T1.

⁵³ Haastattelut, T2. Tunnistautumistietojen säilyttämisestä ks. vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetun lain (617/2009) 24 §.

vain oikeudenkäyntimaksuilla ja -kuluilla. Myös takaisinsaantia hakiessa maksettavaksi tuleva täysimääräinen riita-asian oikeudenkäyntimaksu, joka vuonna 2025 on 610 euroa, voi vaikuttaa asianosaisen halukkuuteen hakea muutosta, vaikka takaisinsaanti voisikin menestyä.⁵⁴

Ajankohtainen prosessiekonomian kannalta ongelmallinen ja tuomioistuinta ruuhkauttava ilmiö on yritysten tekemät, asiamieslähtöiset, takaisinsaantihakemukset, joilla pyritään hyötymään taloudellisesti. Yritykset pyytävät tuomioistuimelta kerralla paljon yksipuolisia tuomioita ja sitten lähestyvät velallisia markkinoiden takaisinsaantihakemuksen tekemistä heille ”riskittömänä”. Hakemukset ovat yleensä tehty käyttäen samaa sapluunaa, ja ovat monesti tiedoiltaan puutteellisia. Hakemukset koskevat yleensä luotonannon kohtuuttomia korkoehtoja, joita koskevaa oikeustilaa muutti ratkaisu KKO 2015:60. Väärinkäyttönä kyseistä toimintaa ei kuitenkaan voitane pitää, koska lain säännökset mahdollistavat sen.⁵⁵ Toisaalta velallisen kannalta kohtuuttomien korkoehtojen muuttamista kohtuullisiksi ei nähdäkseni voida pitää huonona asiana, vaikka tapaukset ruuhkauttavat tuomioistuimia. Niin sanottua sosiaalista suoritusestettä ei myöskään voitane pitää takaisinsaantijärjestelmän väärinkäyttönä, vaikka ei liene tarkoituksenmukaista antaa esimerkiksi velkojen mennä ulosmittaukseen asti, ennen kuin niitä riitautetaan.⁵⁶

Mielestäni myös takaisinsaannin hakemisen määräajan aloittava yksipuolisen tuomion ”todisteellinen” tiedoksianto on jokseenkin ongelmallinen käsite. Todisteellisuudella tarkoitetaan sitä, että tiedoksiannon tapahtumisesta on riittävät takeet ja jälkeinpäin voidaan todeta, milloin se on toimitettu.⁵⁷ Säännöksessä tai sen esitöissä ei kuitenkaan mainita, mitkä ovat hyväksytyt tiedoksiantotapojat takaisinsaannin hakijan läsnä ollessa toimitetun ulosmittauksen ohella tai milloin todisteellisuuden vaatimus muutoin täyttyy riittävällä tavalla. Laissa ei edes määritellä, mitä takaisinsaanti tarkoittaa muutoksenhakuna tai miten se toimii.

⁵⁴ KKV:n tutkimusraportteja 4/2025, s. 22, 50 ja 60–62. Jos takaisinsaannin hakija on luonnollinen henkilö ja saa oikeusapua, hän on kuitenkin vapautettu oikeudenkäyntimaksuista oikeusapulain 4 §:n nojalla, mikä puolestaan saattaa laskea kynnystä takaisinsaannin hakemiseen.

⁵⁵ Haastattelut, T3.

⁵⁶ Haastattelut, T2.

⁵⁷ Ks. HE 16/1990 vp, s. 7 ja HE 216/2001 vp, s. 136.

Takaisinsaantihakemukset ovat usein maallikoiden tekemiä, eivätkä he välttämättä osaa ottaa ollenkaan kantaa siihen, onko yksipuolinen tuomio annettu heille tiedoksi todisteellisesti. Maallikot ovat yleensä heikoilla itse takaisinsaantimenettelyssä ja saattavat tietämättömyytään hakea takaisinsaantia pieniä rahasummia koskevissa asioissa, mikä voi tulla myöhemmin asianosaiselle kalliiksi, vaikka hän voittaisi jutun. Asianosainen ei voittaessaan välttämättä edes saa kaikkia kulujaan korvatuksi, jos asian venymisen katsotaan johtuneen asianosaisen omasta aktiivisuudesta, kuten takaisinsaannin kohdalla yleensä on (OK 21:5). Takaisinsaantimenettely on vahvasti ”tuomioistuinjuridiikkaa” omine tulkintakäytäntöineen, eikä välttämättä ole selvää edes juristille, joka ei ole aiheeseen perehtynyt. Asiaa koskevien säännösten voidaan katsoa jääneen ajastaan jälkeen.⁵⁸

⁵⁸ Haastattelut, T1. Esimerkiksi OK 12:15.1:ssä todisteellisena tiedoksiantotapana mainittu ulosmittaus tapahtuu nykyään harvoin asianosaisen ollessa läsnä.

3 YKSIPUOLISEN TUOMION ”TODISTEELLINEN” TIEDOKSIANTOTAPA

3.1 Tiedoksiantotavat

3.1.1 Ulosottomiehen toimittama tiedoksianto

Selvitettäessä, mitä yksipuolisen tuomion todisteellisella tiedoksiannolla tarkoitetaan, on luontevaa lähteä liikkeelle siitä, mitä tiedoksiantotapoja sen toimittamiseksi voidaan käyttää. Takaisinsaantia on OK 12 luvun 15 §:n 1 momentin mukaan haettava kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun takaisinsaannin hakija hänen läsnäollessaan toimitetussa ulosmittauksessa taikka muulla tavoin todisteellisesti on saanut tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Saman luvun 14 §:n 1 momentin mukaan vastuu yksipuolisen tuomion tiedoksiannon huolehtimisesta on yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneella asianosaisella. OK 11 luvussa säännellään asiakirjojen tiedoksiantotavoista eri tilanteissa, kun tuomioistuimien on vastuussa tiedoksiannon toimittamisesta. Koska yksipuolisen tuomion tiedoksiannosta vastuussa on toinen jutun asianosaisista, eivät OK 11 luvun säännökset rajoita asianosaisen tiedoksiantotapoja, vaan muukin todisteellinen tiedoksianto on riittävä.⁵⁹ Asianosaisen on mahdollista myös pyytää esimerkiksi ulosottomiestä tai haastemiestä toimittamaan tiedoksiannon. Tosi-asiassa viranomaisella, varsinkin haastemiehellä, onkin usein käytössään paremmat keinot tiedoksiannon vastaanottajan tavoittamiseksi tai tämän mahdollisen olinpaikan selvittämiseksi kuin asianosaisella itsellään, kuten jäljempänä haastemieslaista (505/1986) ilmenee.

Yksipuolisen tuomion tiedoksiantotavoista ainoana konkreettisena esimerkkinä mainitaan takaisinsaannin hakijan läsnä ollessa toimitettu ulosmittaus (OK 12:15.1), eikä kyseisen säännöksen esitöissäkään mainita muita esimerkkejä tai avata tiedoksiannon todisteellisuuden vaatimusta enempää.⁶⁰ Ulosottomiehen tulee hakijan pyynnöstä antaa vastaajalle tiedoksi ulosottooperusteena oleva lainvoimaa vailla oleva yksipuolinen tuomio, jos se täytännönpanon yhteydessä sopivasti käy päinsä. Hakijan tulee tarvittaessa toimittaa tuomion jäljennös ulosottomiehelle (UK 3:42). Ulosottokaarella on myös lueteltu asiakirjojen

⁵⁹ Lappalainen – Hupli 2021, IX Oikeudenkäynti käräjäoikeudessa, 1. Siviilijutun käsittely, Asianosaisen pois-saolon ja siihen rinnastettavan laiminlyönnin seuraukset, Passiivisuus dispositiivisessa asiassa, alakohta Takaisinsaanti. Ks. myös Itä-Suomen HO 16.5.2023 t. 282, jonka mukaan asianosaisen ollessa vastuussa tiedoksiannon toimittamisesta, hän saa myös valita tiedoksiantotapansa.

⁶⁰ HE 15/1990 vp, s. 96.

todisteellisia tiedoksiantotapoja ulosottoasioita koskien. Sen 41 §:n mukaan todisteellisesti tiedoksi annettava asiakirja 1) toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan; 2) lähetetään kirjeenä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta; 3) annetaan vastaanottajalle tai hänen lähettäneen henkilökohtaisesti vastaanottamista koskevaa allekirjoitusta vastaan; 4) annetaan vastaanottajalle henkilökohtaisesti tiedoksi haastetiedoksiannota; taikka 5) annetaan sähköisesti tiedoksi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003, myöhemmin asiointilaki) 18 §:n mukaisesti. Postille on ilmoitettava, milloin tiedoksi antamisen saantitodistusta vastaan on viimeistään tapahduttava. Tiedoksianto vastaanottotodistusta vastaan voidaan vastaanottajan suostumuksella toimittaa myös sähköisenä viestinä. Tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen silloin, kun vastaanottotodistus on palautettu (UK 3:41).

Ulosottokaaren esitöiden mukaan ulosottomiehen tulee mahdollisuuksien mukaan antaa ulosottoperusteena oleva yksipuolinen tuomio velalliselle tiedoksi tavatessaan hänet ulosottoasiassa. Esitöissä jopa sanotaan OK 12:15.1:n mukaisen ”muulla tavoin todisteellisen” tiedoksiannon olevan hieman epäselvä käsitteenä, mutta UK 41 §:n mukaisia tiedoksiantotapoja on pidetty säännöksen vaatimukset täyttävinä. Edellä avatussa UK 41 §:ssä säädetään ulosottoasioissa todisteellisesti tiedoksi annettavien asiakirjojen tiedoksiannosta yleisemmin, eikä pelkästään yksipuolisten tuomioiden tiedoksiantojen osalta. Jos ulosottoasiaan liittyen tulee toimitettavaksi 41 §:n mukainen todisteellinen tiedoksianto, tulee yksipuolinen tuomio antaa tiedoksi sen ohella. Esitöiden mukaan ulosoton asiakirjoja ei kuitenkaan anneta kovin usein todisteellisesti tiedoksi.⁶¹ Kärkkäisen mukaan UK 41 §:ssä mainitut todisteelliset tiedoksiantotavat täyttävät OK 12 luvun 15 §:n 1 momentin mukaiset edellytykset, mutta nimenomaan oikeudenkäymiskaaren säännökset ratkaisevat todisteellisen tiedoksiannon sisällön. Tällöin herää kysymys, onko ulosottomies sidottu UK 41 §:n ja 42 §:n mukaisiin tiedoksiantotapoihin vai voiko sen toimittamiseksi mahdollisesti käyttää myös muunlaisia todisteellisia tiedoksiantotapoja.⁶² Asiaa voisi mielestäni ajatella myös niin, että asianosaisen huolehtiessa tiedoksiannosta ulosottomies voisi käyttää tiedoksiannon toimittamiseen samoja tiedoksiantotapoja kuin asianosainenkin.

⁶¹ HE 216/2001 vp, s. 135.

⁶² Kärkkäinen 2004, s. 363 alaviite 21.

Esitöissä myös muistutetaan, että velallinen on kuitenkin haasteessa saanut asian tiedokseen.⁶³ Nähdäkseni on kuitenkin olemassa todellinen vaara siitä, ettei velallinen ole haastamisenkaan perusteella tietoinen itse asiasta tai siinä annetusta yksipuolisesta tuomiosta. Varsinkin, jos haaste on annettu tiedoksi esimerkiksi kuuluttamalla tai sijaistiedoksiantonä. Ja vaikka velallinen olisi tosiasiaassa tietoinen asiasta, hän ei välttämättä osaa tai ymmärrä ilman ohjeita hakea asiaan pätevästi muutosta.

Tiedoksiannon katsotaan tapahtuvan, jos sen vastaanottaja on läsnä ulosmittauksessa. Samalla vuoden 2001 esitöissä tiedostetaan, että nykyään ulosmittaukset toimitetaan usein ulosottomiehen virkahuoneessa, eikä velallinen ole yleensä niissä läsnä.⁶⁴ Oletan, että käytäntö on muuttunut reilussa kahdessakymmenessä vuodessa entistä enemmän sähköiseksi, jolloin velallinen on vielä harvemmin fyysisesti paikalla ulosmittauksen aikana. Läsnäolo yksipuolisen tuomion perusteella tapahtuvassa ulosmittauksessa on mielestäni merkittävä seikka sen takia, että tällöin yksipuolisen tuomion katsotaan tulleen velallisen tietoon, vaikka ulosmittauksen yhteydessä ei varsinaista tiedoksiantoa tapahtuisi tai velalliselle ei ulosmittauksen yhteydessä annettaisi tuomioasiakirjoja tai muutoksenhakuohjeita.

Oikeuskäytännössä on kiinnitetty huomiota siihen, mitä voidaan pitää läsnäolona ulosmittauksessa. Muun muassa Vaasan HO:n tapauksessa 2.7.2004 t. 1049 kiinnitettiin huomiota siihen, että ulosmittauksen tulee olla nimenomaan asianosaisen läsnä ollessa toimitettu, eikä esimerkiksi puhelinsoitto myöhemmin riitä tiedoksiannon toteutumiseksi. Sama kanta ilmenee myös ratkaisusta KKO 2021:2. Ratkaisu on myös havainnollistava esimerkki siitä, että takaisinsaannin määräaika voi puutteellisen tiedoksiannon takia olla kauankin auki. Kyseisessä tapauksessa Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus oli antanut yksipuolisen tuomion jo 14.11.2014, johon alkuperäisen asian vastaaja haki yksipuolisen tuomion purkamista. Tuomion purkamisen edellytyksenä kuitenkin on, että kohdetuomio on lainvoimainen, eikä siihen voida enää varsinaisin muutoksenhakukeinoin hakea muutosta. Konkurssipesän hoitaja oli tapauksessa pyytänyt ulosottomiestä antamaan yksipuolisen tuomion tiedoksi vastapuolelle. Takaisinsaannin hakija ei kuitenkaan ollut ulosmittauksessa läsnä eikä ulosottomies muutenkaan ollut antanut yksipuolista tuomiota tiedoksi, jolloin ainakaan näiden seikkojen

⁶³ HE 216/2001 vp, s. 135.

⁶⁴ HE 216/2001 vp, s. 135–136.

perusteella todisteellista tiedoksiantoa ei ollut tapahtunut, eikä yksipuolinen tuomio ollut lainvoimainen. Ratkaisussa tulee esille myös toinen tärkeä seikka yksipuolisten tuomioiden tiedoksiantojen osalta. Vastaaja oli hakenut velkajärjestelyä kahdesti, ja hänen hakemuksissaan oli tuotu esille konkurssipesälle yksipuolisella tuomiolla vahvistettu velka. Asiassa ei korkeimman oikeuden mukaan siltikään ollut näytetty vastaajan saaneen ulosmittauksen perusteena olevaa yksipuolista tuomiota todisteellisesti tiedokseen. Korkein oikeus totesi, että takaisinsaantimääräajan alkamisen kannalta merkitystä on OK 12:15.1:n mukaisella todisteellisella tiedoksiannolla, eikä muulla tavoin osoitetulla tosiasiallisella tietoisuudella yksipuolisen tuomion olemassaolosta.⁶⁵ Huomionarvoista on myös korkeimman oikeuden viittaus aikaisempiin ratkaisuihin KKO 1979 II 1 ja KKO 1981 II 103, joissa todettiin, että takaisinsaantia on mahdollista hakea, vaikka yksipuolista tuomiota ei olisikaan annettu todisteellisesti tiedoksi.⁶⁶ Oikeastaan edes takaisinsaannin hakeminen ei vielä välttämättä saa takaisinsaantimääräaikaa kulumaan, vaan vastapuolen toimittama yksipuolisen tuomion todisteellinen tiedoksianto on vaatimuksena määräajan alkamiselle.⁶⁷ Korkein oikeus oli sitä mieltä, ettei todisteellista tiedoksiantoa ollut näytetty tapahtuneeksi, joten yksipuolinen tuomio oli edelleen vailla lainvoimaa. Tapaus on mielenkiintoinen senkin takia, että jutun vastaajan tuomionpurkuhakemuksen menestymisen kannalta yksipuolisen tuomion tiedoksiannon tapahtuminen ja siten lainvoimaisuus olisi ollut parempi lopputulos. Toisaalta vastaaja voi edelleen hakea muutosta yksipuoliseen tuomioon takaisinsaannilla.⁶⁸ Kyseisessä

⁶⁵ Vaitoja 2021, kohdat Mihin ratkaisu perustuu? ja Mitä ratkaisusta seuraa? Vaitojen mukaan lakitekstissä (OK 12:15.1) jää avoimeksi mahdollisuus siitä, että minkälainen tahansa todistettava tiedoksisaanti täyttäisi säännöksen vaatimukset, eikä säännöksessä sanota, kenen tulisi toimittaa varsinainen tiedoksianto tai onko todisteellinen tiedoksianto edes vaatimuksena todisteelliselle tiedoksisaannille. Vaitoja pitää korkeimman oikeuden vaatimusta varsinaisen tiedoksiannon tapahtumisesta perusteltuna, sillä yksipuolinen tuomio on yleensä luonteeltaan summaarinen ja perustuu muodolliseen ratkaisuperusteeseen, ja se voidaan panna täytäntöön ilman lainvoimaa. Velallisella voi myös olla monimutkaisia velkasuhteita useampaan velkojaan. Tällöin tarvitaan takeita siitä, että vastapuolella on ainakin mahdollisuus harkita muutoksen hakemista.

⁶⁶ Ks. Lappalainen 1994, s. 190 alaviite 42. Oikeustila oli kuvatusen kaltainen jo ennen vuoden 1993 alioikeus uudistusta, eikä uudistukseen sitä muuttanut.

⁶⁷ Helsingin HO 4.10.2019 t. 1221 käräjäoikeuden katsottiin toimineen väärin, kun se oli jättänyt takaisinsaantihakemuksen tutkimatta sillä perusteella, että hakija oli hakenut takaisinsaantia jo aiemmin ja oli siten tietoinen tuomiosta, jolloin takaisinsaannin määräaika olisi kulunut umpeen. Hovioikeus totesi, ettei aiemmin tehty takaisinsaantihakemus merkitse tietoisuutta tuomion sisällöstä, vaan vaaditaan tiedoksiannon tapahtumista. Hakija oli tehnyt takaisinsaantihakemuksen velkojan ja ulosoton asiatulosteiden perusteella, ilman tietoa yksipuolisen tuomion sisällöstä tai muutoksenhakuohjeista.

⁶⁸ Vaitoja 2021, kohta Mihin ratkaisu perustuu?

ratkaisussa ei otettu kantaa siihen, mitä yksipuolisen tuomion tiedoksiannon tulee sisältää⁶⁹ tai mitä tiedoksiantotapoja sen toimittamiseksi voidaan velallisen läsnä ollessa toimitetun ulosmittauksen lisäksi käyttää. Ratkaisusta voi kuitenkin päätellä, että nimenomaisen tiedoksiannon tapahtumista vaaditaan.

Vaasan HO:n ratkaisussa 11.2.2020 t. 57 päädyttiin samalle kannalle sen osalta, miten takaisinsaannin hakijan tosiasiallista tietoisuutta yksipuolisen tuomion sisällöstä tulee arvioida. Tapauksessa hovioikeus totesi, etteivät yhteydenotot velkojana toimivan yhtiön asiakaspalveluun tai ulosottovirastoon osoita, että hakija olisi saanut todisteellisesti tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Sen lisäksi, että hovioikeus oli samoilla linjoilla tosiasiallisen tietoisuuden suhteen kuin korkein oikeus, hovioikeus totesi myös, ettei sille, jota vastaan yksipuolinen tuomio on annettu, voida asettaa selonottovelvollisuutta tiedoksisaannin suhteen. Helsingin HO:n tapauksessa 20.10.2020 t. 1443 otettiin myös kantaa takaisinsaantimääräajan kulumisen alkamiseen. Käräjäoikeus jätti takaisinsaantihakemuksen tutkimatta sillä perusteella, että takaisinsaannin hakemisen määräaika oli kulunut loppuun, koska Helsingin ulosottovirasto oli lähettänyt hakijalle palkan ulosmittausta koskevan ilmoituksen 17.2.2018 ja myöhemmin ulosmitannut hakijan palkkaa 15.3.2018. Hakija kuitenkin itse kertoi tilanneensa yksipuolisen tuomion käräjäoikeudesta vasta 13.11.2019, jolloin todisteellinen tiedoksisaanti oli hänen mielestään tapahtunut, jolloin takaisinsaantihakemus oli tehty määräajan puitteissa 20.11.2019. Hovioikeus totesi, että takaisinsaannin hakijan oikeusturva edellyttää, että hän on saanut yksipuolisen tuomion ja siihen liittyvän takaisinsaantiosoituksen tiedokseen ennen kuin yksipuolisen tuomion tiedoksisaannista laskettava takaisinsaantiaika voi alkaa kulua. Asiaa ei tullut arvioida toisin silläkään perusteella, että hakijalla olisi ollut oikeus saada ulosottomieheltä ulosottoperusteena olevasta lainvoimattomasta yksipuolisesta tuomiosta jäljennös. Hovioikeus viittasi perustelujensa tueksi muun muassa ratkaisuun KKO 2008:48, jossa korkein oikeus totesi muun muassa, ettei takaisinsaantimääräaika ala kulua ulosmittaustoimenpiteiden perusteella, sillä takaisinsaannin hakija ei ollut läsnä ulosmittauksessa. Kummassakin edellä avatussa hovioikeuden ratkaisussa oli viitattu myös ratkaisuun KKO 2007:32. Kyseisessä ratkaisussa on otettu yleisemmin kantaa muutoksenhakijan

⁶⁹ Välimaa 1994, s. 109. Lähtökohtaisesti tiedoksiannon tulisi sisältää ainakin tuomittu määrä, vastapuolen nimi, tiedot, jolla asian voi yksilöidä sekä asian ratkaissut tuomioistuimien ja yksipuolisen tuomion antamisen päivämäärä. Tiedoksiannon sisältövaatimukset ovat sittemmin oikeuskäytännössä tarkentuneet, kuten jäljempänä huomataan.

oikeusturvaan. Tapauksen muutoksenhaku koskee ulosmittauksen ennakkoilmoituksen puuttamista ja ulosmittausvalituksen määräajan alkamista, mutta se soveltuu myös takaisinsaantimääräajan alkamisen arviointiin. Ratkaisun 8 kohdan mukaan muutoksenhakuoikeuden tehokkaan käyttämisen edellytyksenä on, että muutoksenhakija on saanut asianmukaisen tiedon siitä, milloin valitusaika päättyy ja miten hänen on valituksen tehdessään meneteltävä.

KKO 2003:54 ratkaisussa ei käsitelty sinänsä takaisinsaantimääräajan alkamista, mutta otettiin kantaa siihen, tarkoittaako yksipuolisen tuomioon perustuvan saatavan maksaminen automaattisesti myös sen oikeellisuuden tunnustamista. Tapauksessa yhtiö oli maksanut vahingossa 10 000 markkaa liikaa sopimuspuolelleen väittäen, että sopimushetkellä oli unohtunut ennakkoon maksettu summa. Vastaaja haki takaisinsaantia ja väitti, että yhtiö oli sopimushetkellä tietoinen tekemästään ennakkomaksusta. Yhtiö ilmoitti, että sen jälkeen, kun vastaajan kiinteää omaisuutta oli ulosmitattu kyseisen yksipuolisen tuomion perusteella, vastaaja oli maksanut velkansa täysimääräisesti, eikä yhtiöllä enää ollut häneltä saatavaa. Vastaaja kuitenkin perusteli maksamistaan sillä perusteella, että vain maksamalla hän välttyi kiinteistönsä myymiseltä pakkohuutokaupalla. Käräjäoikeus katsoi, ettei vastaajalle voinut jäädä epäselväksi, että pääosa hänen suorittamastaan maksusta oli käytetty kyseisellä yksipuolisella tuomiolla maksettavaksi määrätyn velan suorittamiseen, koska hän oli myöntänyt saaneensa ulosmittauspöytäkirjan haltuunsa ennen maksun suorittamista, jolloin velkojen maksamista tulee pitää OK 17 luvun 4 §:n mukaisena tunnustuksena. Sekä käräjäoikeuden että hovioikeuden mielestä tarvetta yksipuolisen tuomion muuttamiselle ei enää ollut, koska saatavaakaan ei enää ollut. Korkeimman oikeuden mukaan vastaaja oli maksanut saatavan vain kiinteistönsä pakkohuutokaupan välttämiseksi, ja lausumasta siten ilmeni, ettei maksu ollut merkinnyt yhtiön saatavan hyväksymistä. Pelkästään maksun suorittamisen perusteella ei voitu näin ollen katsoa, ettei vastaajalla enää ollut oikeudellista tarvetta saada maksuvelvollisuuden perustetta tutkituksi takaisinsaannilla. Vaikka tapauksessa ei ollutkaan kyse todisteellisesta tiedoksiannosta, ei tällöin myöskään todisteellista tiedoksiantoa ratkaisutekstistä ilmenneiden seikkojen perusteella voida mielestäni katsoa tapahtuneeksi. Mukaillen aiemmin käsiteltyjen ratkaisujen linjaa, jossa ulosottopöytäkirjojen perusteella haettu takaisinsaanti⁷⁰ tai velkajärjestely⁷¹ eivät vielä saaneet takaisinsaantimääräaikaa kulumaan,

⁷⁰ Ks. Vaasan HO 11.2.2020 t. 57.

⁷¹ Ks. KKO 2021:2 k 8.

mielestäni ulosmittauksen perusteena olevan velan omatoiminen maksaminen ei myöskään välttämättä tarkoita, että hakija olisi saanut yksipuolisen tuomion todisteellisesti tiedokseen, jolloin takaisinsaantimääräaika alkaisi kulua.

Mielestäni on merkittävää, että yksipuolisen tuomion todisteellisen tiedoksiannon edellytysten katsotaan lain sanamuodon mukaan täyttyvän pelkästään takaisinsaannin hakijan läsnäololla ulosmittauksessa (OK 12:15.1). Ulosottomiehen tulee toki antaa ulosmittauksen perusteena oleva yksipuolinen tuomio tiedoksi, mutta kuitenkin vain, jos se täytäntöönpanon yhteydessä ”käy sopivasti päinsä” (UK 3:42). Itse konkreettista tiedoksiantoa ei siis välttämättä aina tapahdu koko täytäntöönpanomenettelyn aikana. Oikeuskäytännössä yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneelta asianosaiselta on kuitenkin vaadittu konkreettisen tiedoksiannon toimittamista, eikä takaisinsaannin hakijan tosiasiallinen tietoisuus yksipuolisesta tuomiosta riitä, vaikka tietoisuus olisi näytetty todeksi. Edes ulosottoasiakirjojen saaminen tai takaisinsaannin hakijan itse tuomioistuimesta pyytämä yksipuolinen tuomio ei välttämättä kelpaa todisteellisesta tiedoksisaannista, vaan yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneelta osapuolelta on nimenomaisesti vaadittu aktiivisuutta. Huomiota on kiinnitetty etenkin siihen, että yksipuolisen tuomion lisäksi tiedoksiannon yhteydessä takaisinsaannin hakijalle tulisi antaa takaisinsaantiosoitus eli ohjeet muutoksenhakuun. Mielestäni oikeuskäytäntö on ottanut hyvin tiukan linjan, mikä puolestaan vaikuttaa tiedoksiannon toimittamisesta vastuussa olevan asianosaisen oikeusturvaan. OK 12:15.1:ssa ei oikeastaan edes vaadita nimenomaisen tiedoksiannon tapahtumista, vaan puhutaan vain ”tiedoksisaannista”, vaikkakin sitä on käytetty tiedoksiannon kanssa melkein synonyymina.⁷² Haastattelujen perusteella tuomareilla on erilaisia näkemyksiä todisteellisesta tiedoksisaannista. Esimerkiksi jo kerran tutkimatta jätetyn takaisinsaantihakemuksen jälkeen uuden hakemuksen tehnyt hakija kantaa riskin siitä, että uudempi hakemus katsotaan myöhässä tehdyksi sillä perusteella, että asianosainen on ollut tietoinen yksipuolisen tuomion sisällöstä, koska on pystynyt jo aiemmin hakemaan takaisinsaantia. Sama koskee tilannetta, jossa takaisinsaannin hakija on itse pyytänyt yksipuolisen tuomion tuomioistuimelta.⁷³

⁷² Kärkkäinen 2004, s. 364.

⁷³ Haastattelut, T1 ja T2. Tuomari T2 kuitenkin pitää mahdollisena, että takaisinsaantihakemus on tehty esimerkiksi ulosottoasiakirjojen perusteella, jolloin hakijalla ei välttämättä ole tietoa yksipuolisen tuomion sisällöstä tai muutoksenhakuohjeista.

3.1.2 Haastemiestiedoksianto

Haastemiestiedoksiannosta säädetään OK 11 luvun 4 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan haastemies toimittaa tiedoksiannon vastaanottajalle henkilökohtaisesti, jos tiedoksianto ei ole saatu toimitettua tai voidaan pitää ilmeisenä, ettei sitä saada muuten toimitetuksi taikka jos haastemiestiedoksiannon käyttämiseen on jokin muu painava syy. Haastemiestiedoksiannon ei siis ole tarkoitus olla ensisijainen⁷⁴ keino edes tavanomaisissa tiedoksiannoissa, joiden huolehtimisesta tuomioistuimien on vastuussa. Haastemieslain 4 a §:n 1 momentin mukaan haastemiehellä ja lain 6 §:ssä mainitulla tiedoksiannon suorittamiseen oikeutetulla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä viranomaiselta, julkista tehtävää hoitavalta yhteisöltä sekä teletoimintaa tai postitoimintaa harjoittavalta laitokselta tai yhteisöltä tiedoksiannon kohteena olevaa henkilöä tai yhteisöä koskevat osoite- ja puhelintiedot samoin kuin muut yhteydenottoon tarvittavat tiedot, jos tiedot ovat tarpeen tiedoksiannon suorittamiseksi. Haastemies saa siis tarvittaessa varsin laajasti tietoja henkilöstä tai tahosta, jota yrittää tiedoksianto varten tavoittaa. Haastemieslain esitöistä ilmenee, että haastemies itse arvioi, mitä tietoja tarvitsee tiedoksiannon suorittamiseksi. Haastemies voi saada tiedon esimerkiksi poliisin säilössä olevista henkilöistä tietyllä hetkellä taikka henkilön osoitetietoja turvakiellosta huolimatta. Haastemiehellä on kyseisenlaisiin tietoihin oikeus kuitenkin ainoastaan yksittäisessä asiassa, ja mikäli tietojen katsotaan olevan välttämättömiä tiedoksiannon suorittamiseksi.⁷⁵

Haastemiestiedoksianto on varmin tapa saada yksipuolinen tuomio annettua tiedoksi vastapuolelle. Sen ohella, että haastemiestiedoksianto on varma, se on tiedoksiantotavoista myös järkevin ja vähiten kustannustehokas.⁷⁶ Tiedoksiannon todisteellisuus täyttyy haastemiestiedoksiannossa. Haastemies voi henkilökohtaisesti tiedoksianto toimittaessaan esimerkiksi varmistua vastaanottajan henkilöllisyydestä luotettavasti ja arvioida, onko vastaanottaja sellaisessa tilassa, että tiedoksisaannin voidaan katsoa tapahtuneen.⁷⁷ Todisteellisuus täyttyy

⁷⁴ HE 16/1990, s. 3–4 ja HE 123/2009 vp, s. 8.

⁷⁵ HE 7/2016 vp s. 154.

⁷⁶ HE 123/2009 vp, s. 8–9 ja HE 190/2017 vp, s. 45. Ks. myös Tuomioistuinlaitos, kohta Tiedoksianto (yleiset tuomioistuimet). Tuomioistuin laskuttaa 110 €, kun asianosainen pyytää haastemiestä toimittamaan tiedoksiannon. Mikäli haastemies joutuu asian yhteydessä tulostamaan asiakirjoja, sisältyy laskuun vielä vähintään 10 € tulostusmaksu.

⁷⁷ De Godzinsky 2010, s. 43.

etenkin siksi, että haastemies täyttää ja allekirjoittaa tiedoksiannon yhteydessä kaksi tiedoksiantotodistusta, joista toisen antaa tiedoksiannon vastaanottajalle ja toisen palauttaa tuomioistuimeen tai yksityiselle toimeksiantajalle, jolloin voidaan jälkikäteen näyttää tiedoksiannon tapahtuneen. OK 11 luvun 17 §:n mukaan todistuksesta tulee ilmetä tiedoksiannon toimittamisen päivämäärä, paikkakunta sekä vastaanottaja. Näkisin, että tuomioistuimen palveluksessa olevan virkamiehen henkilökohtaisesti suorittama tiedoksianto on molempien asian osapuolten oikeusturvan kannalta parempi kuin toisen asianosaisen suorittama tiedoksianto. Tällöin tiedoksianto toimitetaan hyvin suurella todennäköisyydellä oikein, jolloin toinen asianosaisista saa muutoksenhaun määräajan kulumaan ja vastapuoli puolestaan voi kysyä haastemieheltä tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä ja mahdollisesti onnistua paremmin muutoksenhaussa.

Haastemiehen toimittama tiedoksianto on myös siinä mielessä lopullinen, että OK 11 luvun 7 §:n mukainen, niin sanottu sijaistiedoksianto, voidaan tehdä ilman, että vastaanottajaa koskaan edes tavataan. Milloin haastemies on tiedoksiantoa varten etsinyt henkilöä, jonka asuinpaikka Suomessa on tiedossa, mutta ei ole tavannut häntä tai ketään, jolla on oikeus hänen puolestaan vastaanottaa tiedoksianto, ja ilmenneiden seikkojen perusteella voidaan olettaa hänen välttelevän tiedoksiantoa, haastemies voi toimittaa tiedoksiannon luovuttamalla asiakirjat jollekin samaan talouteen kuuluvalla 15 vuotta täyttäneelle tai, jos tiedoksiannon vastaanottaja harjoittaa liikettä, jollekin hänen liikkeensä palveluksessa olevalle. Jollei ketään edellä mainituista tavata, tiedoksianto voidaan toimittaa luovuttamalla asiakirjat paikalliselle poliisiviranomaiselle (OK 11:7.1). Milloin on menetelty 1 momentissa mainitulla tavalla, haastemiehen on lähetettävä siitä postin välityksellä ilmoitus tiedoksiannon vastaanottajalle hänen osoitteellaan (OK 11:7.2). Tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen, kun 2 momentissa tarkoitettu ilmoitus on annettu postin kuljetettavaksi (OK 11:7.3).

Sijaistiedoksiantoa koskevien esitöiden mukaan on tärkeää, että tiedoksianto voidaan toimittaa tilanteissa, joissa voidaan olettaa tiedoksiannon vastaanottajan välttelevän tiedoksiantoa, jotta tämän vastapuoli saa asiansa tuomioistuimessa käsitellyksi.⁷⁸ Samanlainen tarve ilmenee myös yksipuolisen tiedoksiannon osalta. Niin sijaistiedoksiannolla kuin jäljempänä käsiteltävällä kuulutustiedoksiannollakin estetään tilanne, jossa yksipuolisen tuomion

⁷⁸ HE 16/1990 vp, s. 4.

hyväkseen saanut asianosainen olisi pakotettu tiedoksiannon toimittamisen vaikeuksien takia jättämään takaisinsaantimääräajan auki loputtomiin.⁷⁹ Sijaistiedoksiannon käyttämisestä päättää haastemies. Kyseisen tiedoksiantotavan käyttämiselle on kuitenkin asetettu tiedoksiannon vastaanottajan oikeusturvan takuiksi edellytyksiä. Haastemiehen tulee ensin tavoitella vastaanottajaa kyseisessä asiassa, ja hän voi ryhtyä sijaistiedoksiantoon vasta, kun voi perustellusti olettaa vastaanottajan välttelevän tiedoksiantoa. Sijaistiedoksisaajan ollessa asianosaisen lähipiiristä, varmistuu asianosaisen tiedoksisaanti asiakirjasta useissa tapauksissa. Asiakirjojen toimittaminen poliisiviranomaiselle varmistaa, että asiakirjat ovat helposti tavoitettavan viranomaisen hallussa. Poliisi ei kuitenkaan aktiivisesti toimita tiedoksiantoja paitsi tavatessaan vastaanottajan muuten. Vastaanottajan oikeusturvaa suojaa myös OK 11 luvun 7 §:n 2 momentissa säädetty velvollisuus ilmoittaa mahdollisimman pian vastaanottajalle postitse sijaistiedoksiannon toimittamisesta, sillä tiedoksiannon katsotaan 3 momentin mukaan tapahtuneen vasta kyseisen ilmoituksen johdosta. Ilmoituksen tulee luonnollisesti sisältää tieto siitä, milloin tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen, sillä esimerkiksi määräajat kirjallisen vastauksen antamiselle ja takaisinsaannille yksipuolista tuomiota vastaan alkavat kyseisestä ajankohdasta.⁸⁰

Kärkkäisen mukaan OK 12:15.1:n sanamuotoa ja siten todisteellisuuden vaatimusta voidaan tulkita toisaalta myös niin, että vastaanottajan on ”todistettavasti (de facto)” saatava tieto yksipuolisesta tuomiosta, eikä tällöin sijaistiedoksiantoa voitaisi käyttää. Kyseistä tulkintaa tukee vaara siitä, että asianosainen voi olla faktisesti tiedoton koko oikeudenkäynnistä, mikäli haaste ja yksipuolinen tuomio molemmat annetaan tiedoksi sijaistiedoksiantona tai kuulustiedoksiantona. Oikeudenkäyntimenettelyn oikeudenmukaisuus vaarantuu, jos asianosainen ei kykene reagoimaan hänelle vastaiseen yksipuoliseen tuomioon tai esitettyihin vaatimuksiin. Kärkkäinen kuitenkin pitää perustellumpana näkemystä, joka sallii sijaistiedoksiannon käyttämisen. Hänen mukaansa lainsäätäjä on pitänyt todisteellisena kaikkia OK 11 luvun tiedoksiantotapoja.⁸¹ Sijaistiedoksiannon käyttämisen kieltävä tulkinta myös

⁷⁹ Lappalainen – Hupli: IX Oikeudenkäynti käräjäoikeudessa, 1. Siviilijutun käsittely, Asianosaisen poissaolon ja siihen rinnastettavan laiminlyönnin seuraukset, Passiivisuus dispositiivisessa asiassa, alakohta Takaisinsaanti. Ks. myös Kärkkäinen 2004, s. 362–369 ja Kulmala 2021, s. 15.

⁸⁰ HE 16/1990 vp, s. 4, 15–16.

⁸¹ Kärkkäinen 2004, s. 363–366. HE 16/1990 vp, s. 7. Kyseisessä hallituksen esityksessä on ehdotettu tiedoksiantosäännöksiä koskevissa yleisperusteluissa ainoastaan ”todisteellisten tiedoksiantotapojen käyttöönottamista”. Ks. myös Lappalainen 2002, s. 151–152. Lappalainen toteaa, että sijaistiedoksiannolla voidaan antaa

olennaisesti vaikuttaisi yksipuolisen tuomion voittopuolen mahdollisuuksiin saada oikeutensa toteutumaan.

Kuten aiemmin on todettu, OK 11 luvun säännökset eivät rajoita tiedoksiantotapoja, kun asianosainen toimittaa tiedoksiannon. Jos asianosainen kuitenkin pyytää haastemiestä toimittamaan yksipuolisen tuomion tiedoksiannon, ei olekaan enää yhtä selvää, mitä säännöksiä haastemiehen tulee noudattaa, ja käräjäoikeuksissa on tehty asiasta erilaisia linjauksia.⁸² OK 11 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan, jos tiedoksiantoa ei ole saatu toimitetuksi tai voidaan pitää ilmeisenä, että sitä ei saada toimitetuksi 3 tai 3 b §:ssä tarkoitetulla tavalla, tai jos siihen on muu painava syy, tiedoksiannon toimittaa haastemies henkilökohtaisesti tiedoksiannon vastaanottajalle tai jollekin 7 §:ssä tarkoitetulle henkilölle. 3 momentin mukaan, kun tiedoksiannosta huolehtiminen on annettu asianosaiselle, tiedoksianto on toimitettava 1 momentissa tarkoitetulla tavalla. Jos asianosaista edustaa asianajaja tai julkinen oikeusavustaja, tiedoksianto voidaan toimittaa myös siten, että tämä antaa asiakirjan henkilökohtaisesti vastaanottajalle. Viimeksi mainittu tiedoksiantotapa edellyttää, että vastaanottaja allekirjoittaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta. Jos lain sanamuotoa noudatetaan sellaisenaan, ei tiedoksiantotavassa ole epäselvyyksiä. Haastemiehen pitää toimittaa tiedoksianto nimenomaan henkilökohtaisesti vastaanottajalle, mikäli siitä huolehtiminen on annettu asianosaisen vastuulle. Toisaalta voisi kuitenkin ajatella, että asianosaisen pyytäessä haastemiestä toimittamaan tiedoksiannon, siirtyy vastuu tiedoksiannosta huolehtimisesta asianosaiselta tuomioistuimelle. Tällöin haastemies voisi toimittaa tiedoksiannon myös puhelimitse, kirjeellä tai sähköisesti, sillä 3 § ja 3 b § alkavat molemmat sanoilla ”kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta”.⁸³

Tällainen tulkinta varmaankin palvelisi käytännön tasolla paremmin koko järjestelmää ja osaltaan parantaisi prosessiekonomiaa. Ei ole järkevää, että haastemies voi ensin joutua tavoittelemaan tiedoksiannon vastaanottajaa erinäisin keinoin vain sopiakseen asiakirjojen toimittamisesta henkilökohtaisesti, varsinkin, kun vastaanottaja tosiasiaa yleensä jo tietää, mistä asiassa on kyse. Muiden tiedoksiantotapojen käyttäminen olisi perusteltua senkin

tiedoksi yksipuolinen tuomio. Sijaistiedoksiannon käyttämisen mahdollisuutta perustellaan tarkemmin tutkimuksen osiossa 3.1.6 yhdessä kuulutustiedoksiannon kanssa.

⁸² Haastattelut, T2.

⁸³ Haastattelut, T2.

takia, että alun perin tuomioistuimen vastuulla olevat, OK 12 luvun 14 §:n 2 momentin mukaiset yksipuoliset tuomiot haastemies voi antaa tiedoksi puhelimitse, kirjeellä tai sähköisesti ilman ongelmia. Vastuun siirtyminen tuomioistuimelle 1 momentin mukaisten yksipuolisten tuomioiden kohdalla olisi luontevaa silläkin perusteella, ettei asianosainen voi minäkään säännöksen mukaan esimerkiksi disponoida tietyn tiedoksiantotavan käyttämisestä, kun hän on pyytänyt haastemiestä toimittamaan tiedoksiannon.⁸⁴ Asiaa voisi toisaalta ajatella myös niin, että haastemies toimii asianosaisen puolesta, jolloin vastuu pysyisi asianosaisella, mutta haastemies saisi käyttää kaikkia niitä tiedoksiantotapoja, joita asianosainenkin saisi toimittaessaan tiedoksiannon itse, eikä olisi rajoitettu henkilökohtaiseen tiedoksiantoon. Kyseinen ongelma on ajankohtainen, mutta oikeuskäytäntöä siitä on vaikea löytää, sillä haastemiesten tekemiä tiedoksiantoja harvoin riitautetaan.⁸⁵ Ongelma voisi tulla vastaan myös tilanteessa, jossa takaisinsaantihakemusta käsittelevä tuomari tai ylempi oikeusaste olisi sitä mieltä, ettei tiedoksiantoa ole toimitettu lain vaatimalla tavalla.⁸⁶ Ilmeisesti suurin osa käräjäoikeuksista on kuitenkin jo muuttanut linjaustaan niin, että haastemies voi toimittaa yksipuolisen tuomion tiedoksiannon puhelimitse, vaikka toimeksianto tulisi asianosaiselta.⁸⁷

3.1.3 Postitiedoksianto

Postitiedoksiannossa tiedoksi annettava asiakirja toimitetaan vastaanottajalle postitse. Muun asiakirjan kuin haasteen voi toimittaa vastaanottajalle tavallisella kirjepostilläkin (OK 11:3-3a), jolloin tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä siitä päivästä, kun asiakirja on annettu postille kuljetettavaksi (OK 11:3a.2). Tavallinen kirjeposti tiedoksiantotapana ei kuitenkaan täytä todisteellisuuden vaatimusta, joten sitä ei voida käyttää annettaessa tiedoksi asiakirjoja, jotka aiheuttavat merkittäviä oikeusvaikutuksia.⁸⁸ Tällöin

⁸⁴ Haastattelut, T2. Lain sanamuodon mukainen tulkinta voi johtaa tilanteisiin, joissa yhden käräjäoikeuden haastemies siirtää tiedoksiannon toiseen käräjäoikeuteen, koska ei voi antaa asiakirjoja tiedoksi puhelimitse, ja tiedoksiannon vastaanottaja sijaitsee toisen käräjäoikeuden tuomiopiirissä. Tämän jälkeen toisen käräjäoikeuden haastemies kuitenkin toimittaa samaisen tiedoksiannon puhelimitse, koska asiasta on linjattu eri tavalla.

⁸⁵ Haastattelut, T1, T2 ja T3.

⁸⁶ Haastattelut, T2. Haastattelun tuomarin mukaan varmin tapa sujuvoittaa menettelyä ja samalla varmistaa oikeusturvan korkea taso olisi muuttaa lakia.

⁸⁷ Haastattelut, T3.

⁸⁸ T. v. Italia (1992), kohta 28.

myöskään yksipuolista tuomiota ei voida antaa tiedoksi todisteellisesti tavallisella kirjepostilla, ilman saanti- tai vastaanottotodistuksen käyttämistä. Postitiedoksianto on kuitenkin mahdollista toimittaa todisteellisesti, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta.

Kun käytetään saantitodistusta, lähetetään kirje Postin toimipaikkaan, josta vastaanottajan tulee noutaa se. Vastaanottajan tulee antaa kirjallinen kuittaus ja hänen henkilöllisyytensä tarkastetaan kirjeen luovutuksen yhteydessä. Mikäli taas käytetään vastaanottotodistusta, kirje lähetetään suoraan vastaanottajan kotiosoitteeseen. On tiedoksiannon vastaanottajan vastuulla lähettää vastaanottotodistus takaisin lähettäjälle sekä merkitä todistukseen tiedoksisäännin tapahtumisen aika, paikka ja vastaanottaja (OK 11:17.2). Kun tiedoksi annettava asiakirja lähetetään vastaanottotodistuksen kanssa suoraan vastaanottajan postiosoitteeseen, ei vastaanottajaan olla missään vaiheessa suoraan yhteydessä, eikä tämän henkilöllisyyttä tarkasta kukaan. Lain esitöiden mukaan tiedoksiantotapaa on silti pidetty todisteellisuuden vaatimuksen täyttävänä.⁸⁹ Saantitodistuksen käyttäminen on tiedoksiantotapana kuitenkin varmempi, sillä jos vastaanottaja haluaa edes tietää hänelle lähetetyn kirjeen sisällön, hänen on pakko antaa kuittaus ja tarkastuttaa henkilöllisyytensä Postin toimipisteellä ennen sisällön lukemista. Vastaanottaja ei siis voi lukea kirjettä ja sen jälkeen päättää jättää todistusta antamatta. Saantitodistuksen osalta vastaanottaja ei myöskään voi myöhemmin väittää, että joku muu olisi täyttänyt todistuksen hänen puolestaan.

Mutta vaikka yksipuolisen tuomion hyväkseen saanut asianosainen voi sinänsä halutessaan toimittaa yksipuolisen tuomion tiedoksiannon postitse saanti- tai vastaanottotodistusta vastaan, näillä tavoilla toimitettu tiedoksianto voidaan vastapuolen toimesta helposti välttää jättämällä passiiviseksi. Jos vastapuoli ei koskaan hae kirjettä Postin toimipisteestä tai vaihtoehtoisesti jättää vastaanottotodistuksen palauttamatta, tiedoksiantoa ei todisteellisuuden vaatimuksen valossa katsota koskaan tapahtuneeksi, eikä takaisinsäännin hakemisen määräaika näin ollen ala ollenkaan kulua. Postin käyttäminen tiedoksiannon toimittamiseksi on siis kustannustehokkuudestaan ja helppoudestaan huolimatta usein vastoin yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneen osapuolen intressiä, koska kyseiset tiedoksiantotavat ovat niin epävarmoja, varsinkin, jos vastapuoli on aiemminkin prosessissa ollut täysin passiivinen.

⁸⁹ HE 16/1990 vp, s. 7.

3.1.4 Puhelintiedoksianto

Tuomioistuimen huolehtimassa puhelintiedoksiannossa vastaajalle kerrotaan puhelimen välityksellä tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö ja puhelun jälkeen kyseinen asiakirja toimitetaan vastaanottajalle postitse tai sähköisesti viivytyksettä. Tiedoksiannon vastaanottajalle tulee myös ilmoittaa, mitä asiaa tiedoksianto koskee, asiaan liittyvät vaatimukset ja velvoitteet perusteineen sekä määräajat, uhat ja muut vastaavat tarpeelliset seikat. Puhelintiedoksiannon toimittaa haastemies tai asianomaisen tuomioistuimen virkamies (OK 11:3b.3). OK 11 luvun mukainen haaste, kutsu tai kehoitus tulee toimittaa niin, että saadaan riittävät takeet tiedoksiannon tapahtumisesta ja että jälkeenpäin voidaan aina todeta, milloin tiedoksianto on toimitettu. Tämä lähtökohta sulkee puhelimen käyttämisen pois edellä mainittujen asiakirjojen tiedoksiantotapana, koska puhelintiedoksianto ei takaa oikean vastaanottajan saaneen tietoa asiakirjasta.⁹⁰ Tuomioistuimen huolehtiman puhelintiedoksiannon edellytyksenä on myös, että se asiakirjan laatuun ja laajuuteen nähden soveltuu tilanteeseen ja että vastaanottaja saa varmasti puhelimitse tiedon asiakirjasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen (OK 11:3b.2).⁹¹ Tämän vuoksi puhelimitse ei voida antaa tiedoksi esimerkiksi rikosasioita tai laajoja riita-asioita. Esitöidenkin mukaan puhelintiedoksiannon tekee virkavastuullaan haastemies tai muu tuomioistuimen virkamies ja puhelintiedoksiannon käyttäminen vaatii yleensä vastaanottajan suostumusta.⁹² Lain sanamuoto koskee kuitenkin tuomioistuimen huolehdittavana olevaa tiedoksiantoa, jolloin asianosainen voinee toimittaa yksipuolisen tuomion tiedoksiannon siitä vastuussa ollessaan myös itse puhelimen välityksellä. Koska kyse ei tällöin ole viranomaistoiminnasta ei mielestäni tarvita vastaanottajan suostumusta puhelintiedoksiannon käyttämiseen.⁹³

Vaikka OK 11 luvun säännökset haasteen, kutsun tai kehotuksen tiedoksiannosta eivät rajoita asianosaista yksipuolisen tuomion tiedoksiantotapojen osalta, voidaan esitöistä päätellen puhelintiedoksiantoa kuitenkin pitää huonona tiedoksiantotapana. Periaatteessa puhelimitse toimitetun tiedoksiannon voisi nauhoittaa tai kirjata puhelun lokitiedot ylös, jolloin

⁹⁰ HE 16/1990 vp, s. 7.

⁹¹ Ks. Tapanila 2021, s. 188. Tiedoksiannon vastaanottajan ei voida olettaa esimerkiksi haastehakemuksen sisältöä, jos hänelle luetellaan lista kantajan vaatimuksia puhelimesta. Samanlainen tilanne voi mielestäni ilmetä annettaessa tiedoksi yksipuolista tuomiota.

⁹² HE 123/2009, s. 10.

⁹³ Vastaanottajan suostumukseen palataan sähköistä tiedoksiantoa käsiteltäessä osiossa 3.1.5.

olisi jälkeenpäin esittää todisteita tiedoksiannon tapahtumisesta riittävällä tavalla. Toki tässäkin tiedoksiantotavassa kompastuskiveksi jää edelleen asiakirjojen toimittaminen fyysisesti vastapuolen haltuun, olettaen että vastapuoli on ensinnäkin vastannut puheluun ja kuunnellut, mitä asia koskee. Vastapuoli voi siis esimerkiksi jättää vastaamatta puheluun tai sanoa, ettei ole koskaan saanut asiakirjoja itselleen. Tällöin ollaan jälleen tilanteessa, jossa yksipuolisen tuomion hyväkseen saanut osapuoli joko ei onnistu tiedoksiannon toimittamisessa tai ei voi todistaa tiedoksiannon tapahtuneen, jolloin takaisinsaantimääräaika ei alku kulu ollenkaan. Toisaalta tämä on ymmärrettävää, sillä asiakirjojen saaminen viivytyksettä haltuun on hyvin merkittävä seikka tiedoksiannon vastaanottajan oikeusturvan kannalta. Puhelintiedoksiannon etuna on postitiedoksiantoon verrattuna se, että asia voidaan selittää paremmin suullisesti ja tiedoksiantaja voi vastailla vastaanottajan mahdollisiin kysymyksiin.⁹⁴ Toisaalta, jos puhelintiedoksiannon toimittaakin yksipuolisen tuomion voittopuoli eikä haastemies, kyseisen edun toteutuminen riippuu vahvasti osapuolten omasta ymmärryksestä ja osaamisesta. Asianosaisella, joka toimittaa tiedoksiannon, ei todennäköisesti ole myöskään suurta intressiä selittää passiivisena olleelle vastapuolelleen tämän oikeuksia tai vastailla tämän kysymyksiin muutoksenhausta tai asiasta muutenkaan, toisin kuin haastemiehellä. Asianosainen voi kuitenkin yrittää puhelintiedoksiantoa kantaen riskin sen epäonnistumisesta, ja sen jälkeen tarvittaessa yrittää toimittaa tiedoksiantoa käyttäen jotain muuta tiedoksiantotapaa.

3.1.5 Sähköinen tiedoksianto

Myös sähköinen tiedoksianto voidaan toimittaa vastaanottajalle todisteellisesti (OK 11:3.1,3). Oikeudenkäymiskaaressa viitataan asiointilain 18 §:ään, jossa todisteellisesta sähköisestä tiedoksiannosta säädetään tarkemmin. Sen mukaan asiakirja, joka lain mukaan toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voidaan asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksi myös sähköisenä viestinä, ei kuitenkaan telekopiona tai vastaavalla tavalla. Viranomaisen on tällöin ilmoitettava, että asiakirja on asianosaisen tai tämän edustajan noudettavissa viranomaisen osoittamalta palvelimelta, tietokannasta tai muusta tiedostosta, johon päästäkseen asianosaisen on tunnistauduttava tietoturvallisella ja todisteellisella tavalla (asiointilaki 18.1–2). Esimerkiksi verkkopankkitunnusten käyttämistä on

⁹⁴ HE 123/2009, s. 10.

pidetty tietoturvallisena ja todisteellisena tunnistaumiskeinona.⁹⁵ Asiakirja katsotaan tiedoksi annetuksi, kun se on noudettu viranomaisen osoittamalta yhteydeltä asiointilain 18.1:n mukaisesti (asiointilaki 18.3).

Sähköistä tiedoksiantoa käsiteltiin ratkaisussa KKO 2024:45. Tapauksessa kantajana ollut yhtiö oli yrittänyt yli vuoden ajan tuloksetta periä vastaajalta erääntynyttä luottoa. Yhtiö oli lähettänyt vastaanottajalle yksipuolisen tuomion tiedoksi perintäyhtiön kautta sähköpostitse. Yksipuolinen tuomio muutoksenhakuohjeineen oli sähköpostissa liitteenä ja sähköposti lähetettiin vastaajalle Turvaposti-palvelun kautta. Palvelu lähetti automaattisesti ilmoituksen⁹⁶ sähköpostin lähettäjälle, kun vastaanottaja avasi sen. Palvelun lähettämän ilmoituksen perusteella vastaanottaja oli avannut sähköpostin samana päivänä kuin se oli lähetetty. Vastaanottaja oli noin kymmenen kuukautta myöhemmin itse tilannut yksipuolisen tuomion käräjäoikeudelta ja pian sen jälkeen tehnyt takaisinsaantihakemuksen. Yhtiö vaati takaisinsaantihakemuksen tutkimatta jättämistä sillä perusteella, että hakemus olisi tehty myöhässä. Tiedoksiannon vastaanottaja ja takaisinsaannin hakija vetosi asiassa muun muassa siihen, ettei ollut asiointilain 18 §:n mukaisesti antanut suostumustaan sähköisen tiedoksiannon toimittamiseen, eikä takaisinsaantimääräaika siten ollut alkanut kulua. Käräjäoikeus yhtyi hakijan näkemykseen. Yhtiö valitti ratkaisusta hovioikeuteen ja vaati pysyttämään hyväkseen annetun yksipuolisen tuomion. Hovioikeus viittasi aiemmin esiteltyyn ratkaisuun KKO 2021:2, jonka 6 kohdan mukaan takaisinsaannin määräajan kulumisen alkamisen kannalta merkitystä on todisteellisella tiedoksiannolla, eikä esimerkiksi riitä, jos vastapuoli on itse näisesti hankkinut tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Ratkaisussa on kuitenkin samaan aikaan todettu, ettei yksipuolisen tuomion tiedoksiannossa tarvitse noudattaa OK 11 luvun säännöksiä, vaan muukin todisteellinen tiedoksianto riittää. Myös oikeuskirjallisuuden mukaan yksityishenkilön toimittama tiedoksianto on todisteellinen, jos se voidaan kirjallisin

⁹⁵ Ks. HE 74/2016 vp, s. 123–124. Ennen tunnistaumiseen piti käyttää vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain mukaista tunnistusvälinettä tai laatuvarmennetta taikka muuta tunnistaumistekniikkaa, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen. Myöhemmin tunnistaumisen vaatimukset rajattiin vain tietoturvallisuuteen ja todisteellisuuteen. Ks. myös KKO 2016:73 ja HE 36/2009 vp s. 1, 36. Mikäli tunnistusvälineen haltija luovuttaa välineen tai esimerkiksi salasanan jollekin toiselle, hän kantaa itse vastuun tunnistusvälineen väärinkäytöstä

⁹⁶ Ilmoitus sisälsi niin sanotun lukukuittauksen. Lukukuittauksista voidaan varmentaa viestin avaajan IP-osoite. Tapauksessa on käytetty näyttönä EOAK/6511/2020 -ratkaisua, josta ilmenee, että IP-osoitteen perusteella voidaan päätellä muun muassa viestin avaamishetkellä käytetty tietokone tai muu laite, sijainti ja tarkka kellonaika.

dokumenteihin tai muutoin todistaa tapahtuneeksi.⁹⁷ Tällä perusteella hovioikeus katsoi, että asianosainen, jonka vastuulla on antaa yksipuolinen tuomio tiedoksi, saa myös valita käyttämänsä tiedoksiantotavan. Tällöin ei tule antaa merkitystä myöskään sille, ettei tiedoksiannon vastaanottaja ole antanut suostumustaan sähköisenä viestinä toimitettavaan tiedoksiantoon. Hovioikeus piti tiedoksiantotapaa todisteellisena, sillä tiedoksiannon tapahtuminen voitiin luotettavasti todentaa lukukuittauksista.

Korkein oikeus oli samoilla linjoilla hovioikeuden kanssa ja kiinnitti tarkemmin huomiota OK 12 luvun 15 §:n 1 momentin vaatimuksiin ja asiointilain noudattamiseen. Asiointilain 2 §:n mukaan lakia sovelletaan nimenomaan viranomaistoimintaan. Asiointilain 18 §:n mukainen sähköinen tiedoksiantotapa koskee tällöin ainoastaan viranomaisen suorittamaa asiakirjan todisteellista tiedoksiantoa ja siihen liittyvää vastaanottajan suostumusta. Korkeimman oikeuden mukaan asiointilakia ei sovelleta ollenkaan esimerkiksi yhtiön ja yksityisen henkilön väliseen tiedoksiantoon. Korkein oikeus myös painotti jälleen, ettei yksipuolisen tuomion tiedoksiannolle ole OK 12 luvun 15 §:n 1 momentissa säädetty muita muotovaatimuksia todisteellisuuden lisäksi. Korkein oikeus otti kantaa myös tiedoksiannon sisältövaatimuksiin ja lausui, että sähköisestä viestistä tulee käydä ilmi, että kyseessä on yksipuolisen tuomion tiedoksianto. Viestissä tulee myös olla tuomion sisältö sekä valitusosoitus liitettynä tai muutoin saatavilla. Korkein oikeus pysytti hovioikeuden tuomion ja katsoi, että Turva-postin kautta tehty tiedoksianto täytti lain vaatimukset todisteellisesta tiedoksiannosta, jolloin takaisinsaantihakemus oli tehty myöhässä ja alkuperäinen yksipuolinen tuomio pysytettiin.

Oikeusneuvos Uusitalo yhtyi enemmistön näkemyksiin ja perusteluihin suurimmilta osin, mutta näki kuitenkin todistustaakan rajat eri tavalla.⁹⁸ Mielestäni ratkaisu on todisteellisen tiedoksiantotavan arvioinnin osalta kuitenkin johdonmukainen. Korkein oikeus perustelee ratkaisunsa selkeästi jatkaen samaa linjaa vanhemman oikeuskäytännön kanssa, kuten ratkaisun viittauksista näkyy, eivätkä OK 11 luvun säännökset rajoita asianosaisen tiedoksiantotapoja. Nähdäkseni yksipuolisen tuomion tiedoksiantojen ja tiedoksiantotapojen vapaa-
muotoisuus palvelee lopulta molempien asianosaisten oikeusturvaa sekä koko prosessin

⁹⁷ Lappalainen 2002, s. 151.

⁹⁸ Todistustaakkaa käsitellään tämän tapauksen osalta ja muutenkin tarkemmin osiossa 4.2.

sujuvuutta. Koska riita-asiassa ja siten yksipuolisen tuomion tiedoksiannossa osapuolet voivat olla mitä tahansa luonnollisista henkilöistä yrityksiin, ei tiedoksiannolle tule mielestäni asettaa liian korkeita vaatimuksia, kuten vastapuolen suostumusta tiedoksiannon vastaanottoon tietyssä muodossa. Tiedoksiannon vastaanottajaa ei myöskään tulisi palkita aktiivisen prosessaamisen laiminlyönnistä. Suuri osa yrityksistä toimii verkossa ja esimerkiksi suuri osa luottoa antavien yritysten asiakaskunnasta kykenee käyttämään tietokonetta. Ottaessaan kantaa sähköisen todisteellisen tiedoksiantotavan käyttämiseen korkein oikeus helpottaa kaikenlaisten yksityisten toimijoiden vastuulla olevien yksipuolisten tuomioiden tiedoksiantojen toimittamista. Niin yrityksen kuin luonnollisen henkilönkin pitää pystyä pääsemään oikeuksiinsa ilman, että vastapuoli voisi vaikeuttaa tiedoksiantoa esimerkiksi rajoittamalla sen toteutustapaa.

Sähköinen tiedoksianto ei vaikuta negatiivisesti asianosaisten oikeusturvaan, mikäli se tehdään oikein ja voidaan jälkikäteen todistaa tapahtuneeksi. Mikäli vastaanottaja ei syystä tai toisesta avaa hänelle lähetettyä sähköistä tiedoksiantoa, tulee tiedoksianto toteuttaa jollain muulla keinolla tai vaihtoehtoisesti jäädä odottamaan sillä uhalla, että yksipuolinen tuomio ei saa lainvoimaa tai sen saaminen siirtyy myöhemmäksi. Tilanne on siis samanlainen kuin postitiedoksiannon tai puhelintiedoksiannon kohdalla. Oikeustilan selventäminen sähköisen tiedoksiannon käyttämisen osalta nykyaikaistaa tiedoksiantoprosessia.

3.1.6 Kuulutus ja tiedoksianto ulkomaille

Asianosaisen huolehdittavana olevan tiedoksiannon toimittaminen vaikeutuu erityisesti tilanteissa, joissa tiedoksiannon vastaanottajan sijaintia ulkomailla tai Suomessa ei jostain syystä saada selville. Tällaisten tilanteiden varalle on säädetty mahdollisuus toimittaa tiedoksianto kuuluttamalla (OK 11:9.1). Kuulutus on tiedoksiantotapa, joka ilmentää siviiliasioissa noudatettavaa perusajatusta, jonka mukaan tiedoksiannon vastaanottaja ei voi katoamalla tavoittamattomiin estää oikeudenkäynnin vireillepanoa tai jatkamista taikka asianosaisen pääsemistä oikeuksiinsa muuten.⁹⁹ Kuulutustiedoksianto toimitetaan pitämällä asiakirja liitteineen nähtävillä tuomioistuimen kansliassa ja julkaisemalla ilmoitus asiakirjan pääasiallisesta sisällöstä sekä siitä, missä tiedoksi annettavat asiakirjat ovat nähtävillä, virallisessa lehdessä jonkin kuukauden ensimmäisessä numerossa. Tuomioistuin voi julkaista

⁹⁹ Lappalainen 2001, s. 56.

ilmoituksen myös sanomalehdessä. Ilmoitus on viipymättä pantava nähtäville myös tuomioistuimen ilmoitustaululle (OK 11:10.1). Tiedoksiannon katsotaan 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa tapahtuneen silloin, kun ilmoitus on julkaistu virallisessa lehdessä (OK 11:10.3). Kuulutuksen käyttäminen tiedoksiannon toimittamiseksi on kuitenkin viimesijainen keino, koska se on tiedoksiantotapana hyvin epävarma, eikä vastaanottaja yleensä edes tosiasiallisesti saa tiedoksiannon sisältöä tietoonsa sen avulla.¹⁰⁰

Kärkkäisen mukaan yksipuolisen tuomion tiedoksiantoa vastaan kuuluttamalla puhuu erityisesti tappiopuolen oikeusturvan huomioiminen, aivan kuten sijaistiedoksiannonkin kohdalla. On mahdollista ja kuulutuksen osalta jopa todennäköistä, että tiedoksiannon vastaanottaja saa faktisesti tietää prosessista ja tuomiosta vasta tuomion tultua lainvoimaiseksi. Kuten sijaistiedoksiannonkin kohdalla, Kärkkäinen huomauttaa, että OK 12 luvun 15 §:n 1 momentin sanamuoto mahdollistaa tulkinnan, jonka mukaan vastaanottajan tulisi ”todistettavasti saada tieto” tuomiosta, jolloin kuulutuksen käyttäminen ei olisi mahdollista. Yksipuolisen tuomion lainvoimaiseksi tuleminen viivästyminen ei vaikuta sen täytäntöönpanoon, mutta tappiopuolelle voi aiheutua todellista haittaa siitä, ettei hän tosiasiaassa saa tietoa tuomiosta ja menettää mahdollisuutensa hakea takaisinsaantia. Kuulutuksen käyttämistä kuitenkin tukee muun muassa se, että todisteellisesta tiedoksiannosta käy hakijan läsnä ollessa toimitettu ulosmittaus, jolloin varsinaista tiedoksiantoa ei siis välttämättä todellisuudessa tarvitse tapahtua. Kuulutuksen käyttämisen mahdollisuus on lopulta tärkeä yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneen asianosaisen oikeusturvan kannalta. Muuten takaisinsaantia voitaisiin hakea määräämättömän ajan kuluttua, jos yksipuolinen tuomio ei koskaan tulisi lainvoimaiseksi tiedoksiannon vastaanottajan toiminnan vuoksi. Kuulutuksen käyttämiselle on kuitenkin perustellusti asetettu tiukat vaatimukset.¹⁰¹

Asianosainen voi pyytää tuomioistuinta toimittamaan kuulutuksen, mutta vain tuomioistuin voi päättää kuulutuksen käyttämisestä, kun se on vakuuttunut, ettei vastaanottajan

¹⁰⁰ Lappalainen 2001, s. 56. Ks. myös HE 16/1990 vp, s. 17. Kuulutustiedoksiannon toimittamiseen lisättiin mahdollisuus sanomalehtijulkaisun käyttämiseen, jotta tieto tavoitaisi vastaanottajan entistä paremmin.

¹⁰¹ Kärkkäinen 2004, s. 364–369.

olinpaikasta ole tietoa eikä siitä voida kohtuullisin toimenpitein saada tietoa.¹⁰² Vastuu vastaanottajan olinpaikan selvittämisestä kuuluu sille asianosaiselle, jonka intressissä tiedoksianto tapahtuu, mutta asianosaiselta ei voida kuitenkaan edellyttää kuin tavanomaisten selvityskeinojen käyttämistä eli hänen tulee ainakin yrittää selvittää osoite- ja väestötietoja tarvittaessa viranomaisilta osoitetta vastaanottajalle. Havansin, Lappalaisen sekä lain esitöiden mukaan kuulutusta voidaan käyttää haasteen, kutsun tai kehotuksen taikka muun asiakirjan, kuten yksipuolisen tuomion, tiedoksiantoon.¹⁰³ Ennen 1972 vuoden alioikeusuudistusta, silloisen vastaavan säännöksen OK 12:13.1:n (L 14.1.1972/21) mukaan yksipuolinen tuomio oli annettava tiedoksi kirjallisen haasteen tiedoksiantamisesta säädettyssä järjestyksessä. Koska kuulutus oli yksi kirjallisen haasteen tiedoksiantotavoista, voitiin yksipuolinen tuomio antaa tiedoksi kuuluttamalla.¹⁰⁴ Tämän perusteella en katso, että lainsäätäjän tarkoitus on ollut tiukentaa mahdollisia tiedoksiantotapoja koskevaa tulkintaa nykyisen säännöksen vaatiessa ”vain” todisteellista tiedoksiantoa, vaikka sanamuoto periaatteessa mahdollistaakin tiukemman tulkinnan. Tiukempi tulkinta olisi nähdäkseni myös prosessieconomian ja etenkin yksipuolisen tuomion voittopuolen oikeusturvan kannalta kohtuuton.

Tiedoksiannosta ulkomaille säädetään oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 8 §:ssä ja kyseistä säännöstä tuleekin noudattaa kuuluttamisen sijasta silloin, kun tiedoksiannon vastaanottajan olinpaikka on tiedossa tai siitä voidaan kohtuullisin toimenpitein saada tieto. Sen mukaan tuomioistuimen tulee huolehtia tiedoksi annettavien asiakirjojen lähettämisestä ulkomaan viranomaiselle siten kuin siitä on erikseen säädetty tai asianomaisen vieraan valtion kanssa sovittu, jos tiedoksiannon vastaanottaja oleskelee ulkomailla ja hänen osoitteensa on tiedossa eikä tiedoksiantoa ole uskottu asianomaisen huolehdittavaksi. Tilanne kuitenkin muuttuu monimutkaisemmaksi riippuen siitä, missä maassa tiedoksiannon vastaanottaja oleskelee. Ulkomaille toimitettaviin tiedoksiantoihin sovelletaan eri säännöksiä tiedoksisaantivaltioista riippuen. Esimerkiksi Pohjoismaiden välisissä tiedoksiannoissa tulee noudattaa Pohjoismaiden kesken oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa vuonna 1974 tehdyn sopimuksen säännöksiä, joiden mukaan tiedoksiantopyynnöt lähetetään suoraan vastaanottavan

¹⁰² HE 16/1990 vp, s. 8 ja 17. Lisävaatimus siitä, ettei olinpaikasta kohtuullisin toimenpitein voida edes saada tietoa, on tärkeä seikka kuulutuksen käyttämisen edellytyksenä. Se estää kuulutuksen käyttämisen liian matalalla kynnyksellä ja siten suojaa myös tiedoksiannon vastaanottajan oikeusturvaa.

¹⁰³ Havansi 1996a s. 314, Lappalainen 2001, s. 56–57 ja HE 16/1990 vp, s. 17.

¹⁰⁴ Tirkkonen 1977, s. 19–28.

valtion tiedoksiannon oikeusapuun velvoitetulle viranomaiselle tai epäselvissä tapauksissa oikeusministeriölle. Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä noudatetaan tiedoksiantoasetusta (1393/2007). Sen mukaan viranomainen lähettää tiedoksi annettavat asiakirjat suoraan vastaanottavan valtion viranomaiselle, joka huolehtii siitä, että tiedoksianto toimitetaan valtion lakien mukaisesti tai lähettävän viranomaisen pyytämällä tavalla, mikäli tämä ei ole vastoin vastaanottavan valtion lakeja. Myös yksityiset henkilöt voivat toimittaa tiedoksiantopyynnön suoraan vastaanottavan valtion viranomaiselle tai muulle toimivaltaiselle henkilölle, jos se on sallittua tämän valtion lakien mukaan. Kyseistä asetusta ei kuitenkaan noudateta, jos tiedoksiannon vastaanottajan osoite ei ole tiedossa. Pohjoismaiden ja EU-maiden ulkopuolelle asiakirjoja on lähetetty oikeusministeriön välityksellä Haagin tiedoksiantosopimuksen mukaisesti.¹⁰⁵

Kansainvälisen prosessioikeuden mukaan ulkomaan lakien mukaisesti toimitettua tiedoksiantoa pidetään pätevänä, mikäli kyseinen menettely ei ole ristiriidassa lähettävän valtion oikeusjärjestyksen peruseriaatteiden kanssa.¹⁰⁶ Jäljempänä käsiteltävät oikeustapaukset havainnollistavat sekä kuuluttamalla toimitettavien tiedoksiantojen että yleisesti ulkomaille toimitettavien tiedoksiantojen ongelmia. Kaikki ratkaisut eivät suoranaisesti koske takaisin-saantia, mutta haasteen tiedoksiantoon sekä kuulutukseen liittyviä epäkohtia voidaan tarkastella myös yksipuolisen tuomion tiedoksiannon näkökulmasta.

Kuulutuksen käyttämisen edellytyksiä yksipuolisen tuomion tiedoksiantoon on arvioitu ratkaisussa KKO 2008:48, jossa Espanjassa asuva asianosainen oli 6.6.2005 hakenut takaisin-saantia häntä vastaan 18.4.2004 annettuun yksipuoliseen tuomioon, joka oli annettu hänelle tiedoksi kuulutuksella 2.6.2004. Käräjäoikeus huomioi, että myös yksipuoliseen tuomioon johtanut haaste annettiin tiedoksi kuuluttamalla. Sitä ennen haastetta oli yritetty antaa tiedoksi postitse vastaanottotodistusta vastaan sekä Espanjan viranomaisten välityksellä silloisen tiedoksiantoasetuksen (EY 1348/2000) mukaisesti. Tiedoksiannon vastaanottaja myönsi, että hänen osoitteessaan oli tapahtunut muutos talon numeron osalta vuonna 2003. Käräjäoikeus katsoi, ettei alkuperäisen asian kantajilla ollut velvollisuutta tai mahdollisuuksiakaan enää haasteen kuuluttamisen jälkeen ryhtyä selvittämään vastapuolen osoitetta yksipuolisen

¹⁰⁵ Jokela 2024, s. 612–613 ja alaviite 46.

¹⁰⁶ HE 16/1990 vp, s. 16 sekä Lappalainen 1995, s. 30.

tuomion tiedoksiannon toimittamiseksi. Käräjäoikeus piti tiedoksiannon vastaanottajan osoitetietoja epäselvinä ja olinpaikkaa tuntemattomana, kun paikalliset viranomaisetkaan eivät häntä tavoittaneet. Käräjäoikeus katsoi kuulutuksen käyttämisen edellytysten täyttyneen, jolloin takaisinsaantihakemus oli tehty myöhässä.

Hovioikeus puolestaan katsoi, ettei vastaanottajan olinpaikka ollut tuntematon, koska hänellä oli ollut asuinosoite Espanjassa vuodesta 1996 alkaen, eikä hänen väitetty vältelleen tiedoksiantoa. Hovioikeuden enemmistön mukaan kuulutuksen käyttämiselle ei ollut edellytyksiä, koska muita tiedoksiantotapoja ei ollut yritetty ennen yksipuolisen tuomion tiedoksiantoa kuuluttamalla. Eri mieltä ollut jäsen ja esittelijä pitivät haasteen tiedoksiantokuulutuksen ja yksipuolisen tuomion tiedoksiantokuulutuksen välistä neljän kuukauden aikaa niin lyhyenä, ettei kantajien enää tarvinnut uudelleen toimittaa tiedoksiantoa muilla tavoilla, kun käräjäoikeus oli haasteen tiedoksiannon osalta todennut vastaanottajan olinpaikan olevan tuntematon. Enemmistön mielipiteen perusteella käräjäoikeuden päätös kumottiin ja takaisinsaantihakemus otettiin tutkittavaksi.

Korkein oikeus oli samalla kannalla hovioikeuden enemmistön kanssa. Yksipuolisen tuomion tiedoksiannon kuuluttamisen edellytyksiä arvioitiin sen perusteella, olivatko kuulutuksen käyttämisen edellytykset käsillä annettaessa haastetta tiedoksi. Merkitystä oli myös sillä, että kuulutus tehtiin jo kuuden viikon kuluttua yksipuolisen tuomion antamisesta. Näyttää kuitenkin puuttui siitä, olivatko Espanjan viranomaiset yrittäneet selvittää vastaanottajan oikeaa osoitetta ollenkaan, koska tiedoksiantoasetuksen säännökset eivät velvoita siihen. Tiedoksiantoasetuksen mukaista tiedoksiantoa saisikin käyttää ainoastaan tilanteissa, joissa vastaanottajan osoite on tiedossa. Korkein oikeus totesi, ettei kaikissa tilanteissa voida päätellä vastaanottajan olinpaikan olevan tuntematon pelkästään sen perusteella, ettei haasteen tiedoksianto onnistu ulkomailla tiedoksiantoasetuksen nojalla tehdyllä tiedoksiannolla. Tiedoksiannon toimittajan on pyrittävä käytössä olevin keinoin varmistamaan osoitteen oikeellisuus tai muiden mahdollisten osoitteiden olemassaolo. Vastaanottaja puolestaan osoitti, että hänen osoitteensa on saatavilla Fuengirolan kaupungin rekisteristä, jolloin osoitteen varmistaminen olisi ollut mahdollista kohtuullisin toimenpitein. Korkeimman oikeuden mukaan kantajat eivät myöskään näyttäneet selvittäneen mitenkään osoitetta tai sen oikeellisuutta tiedoksiannon kuluessa, vaikka sen epäonnistuessa oli syytä epäillä osoitteen oikeellisuutta. Kyseisten seikkojen perusteella kuulutuksen käyttämiseen ei ollut edellytyksiä.

Kantajat vetosivat myös vastaanottajan todelliseen tietoisuuteen yksipuolisesta tuomiosta, koska vastaanottajan tililtä oli ulosmitattu varoja ja tämän eläkkeestä oli toimitettu tilitys kyseisen tuomion perusteella. Vastaanottajan ei kuitenkaan näytetty olleen OK 12 luvun 15 §:n 1 momentin mukaisesti läsnä ulosmittauksessa tai tilityksessä. Tällöin korkeimman oikeuden mukaan tiedoksiannon vastaanottaja ei kuuluttamisen tai ulosmittaustoimenpiteiden perusteella ollut saanut yksipuolista tuomiota todisteellisesti tiedokseen, eikä takaisinsaanti-määräaika ollut alkanut kulua.

Ratkaisu ottaa mielestäni huomioon kummankin asianosaisen oikeusturvan tyydyttävästi. Jos tiedoksiannon vastaanottaja kykeni näyttämään, että hänen osoitetietonsa oli mahdollista saada kaupungin rekisteristä, olisi tietojen saaminen ollut mahdollista myös tiedoksiannosta huolehtivalle asianosaiselle. Osoitetietojen kysyminen paikallisilta viranomaisilta ei myöskään ole kohtuuton vaatimus tiedoksiannosta huolehtivalle asianosaiselle, eikä vaaranna tämän oikeusturvaa. Tosin kyseisessä tapauksessa on vaikea moittia kantajien puutteellista selvitystä vastaajan osoitetietojen osalta, kun tuomioistuimien on alun alkaen väärin perustein antanut haasteen tiedoksi kuuluttamalla. Ratkaisu on samalla linjalla muun oikeuskäytännön kanssa ottaessaan kantaa siihen alkaako takaisinsaanti-määräaika kulua, kun ulosmittaustoimenpiteitä ei näytetty tehneen takaisinsaannin hakijan läsnä ollessa.

Koulun mukaan kuulutustiedoksianto liittyy sen epävarmuuden takia suuri oikeudenmenetyksen riski ja asianosaisen oikeusturva vaatii kuulutuksen käyttämisen kontrolloimista. Hänen mukaansa enintään muutaman kuukauden sisällä toisistaan tapahtuneita tiedoksiantoja voidaan arvioida samojen olosuhteiden perusteella. Nykyään ihmiset kuitenkin liikkuvat nopeasti, eikä muuttuneita olosuhteita voida helposti ottaa arvioinnin lähtökohdaksi. Kommentissaan Koulu puhuu, että tiedoksiantojen väliaika olisi vajaa kaksi kuukautta.¹⁰⁷ Ratkaisutekstin mukaan kyseinen aikaväli oli kuitenkin yksipuolisen tuomion antamisen ja sen tiedoksiannon välillä. Kuuluttamalla toimitetun haasteen tiedoksiannon ja kuuluttamalla toimitetun yksipuolisen tuomion tiedoksiannon välillä aikaa kului jopa neljä kuukautta. Nähdäkseni neljä kuukautta on jo niin pitkä aika, ettei uutta kuulutusta voisi kaikissa tilanteissa tehdä suoraan edellisen kuulutuksen aikaisten olosuhteiden perusteella. Korkein oikeus ei suoraan ottanut kantaa olosuhteiden uuden arvioinnin tarpeeseen, koska ratkaisussa

¹⁰⁷ Koulu 2008, kohdat Mistä tapauksessa on kysymys? ja Mihin ratkaisu perustuu?

kuulutuksen käyttäminen haasteen tiedoksiantoon oli jo puutteellisen selvityksen perusteella ollut väärä toimintatapa.

Tapauksessa kuvattu tilanne on siinä mielessä poikkeuksellinen, että siinä on kyseessä yksipuolisen tuomion tiedoksianto, josta asianosainen tavallisesti huolehtii, mutta nyt tiedoksianto toimitettiin tuomioistuimen toimesta suoraan kuuluttamalla, koska käräjäoikeus oli jo aiemmin yrittänyt postitiedoksiantoa ja sen epäonnistuttua antanut yksipuoliseen tuomioon johtaneen haasteen tiedoksi kuuluttamalla. Ratkaisu kuitenkin havainnollistaa hyvin sen, että asiakirjan tiedoksianto ulkomaille ei aina ole yksinkertaista, vaikka siitä huolehtisi viranomaisena. Tiedoksiannon toimittaminen lain mukaisesti lienee vielä vaikeampaa, kun asianosainen joutuu huolehtimaan siitä alusta loppuun, kuten etenkin jäljempänä käsiteltävästä ratkaisusta KKO 2006:28 voidaan havaita.

Verrattain samankaltaisessa ratkaisussa KKO 2011:40 kärjätuomari oli yrittänyt antaa tiedoksi haastetta Belgiaan ensin postitse saantitodistusta vastaan ja tämän epäonnistuttua pyysi kantajaa täydentämään haastehakemuksessaan vastaajien oikeat osoitteet. Kantaja vastasi pyytämällä tiedoksiannon toimittamista kuulutuksella, jonka tuomari toteutti heti. Ennen kuulutuksen tekemistä kärjätuomarin pitää ainakin tarkastaa väestörekisteristä vastaajien osoitteita. Mikäli tietoja ei löydy, tulisi oletettavasti Euroopan unionin tai Euroopan talousalueella sijaitsevan vastaajan osoitetietoja selvittää myös kyseisen ulkomaan rekisterin tai viranomaisten kautta. Mikäli osoitetietoja ei tarkasteta, ei olinpaikkaa voida pitää vielä tuntemattomana ja sellaisena, ettei siitä voidakaan saada tietoa, eikä kuulutuksen käyttämiseen näin ollen tässäkään ollut edellytyksiä. Ratkaisu on linjassa muun oikeuskäytännön kanssa. Myös tässä tapauksessa olisi ollut mahdollista selvittää vastaajien olinpaikka, sillä vastaajat olivat päivittäneet tietonsa väestörekisteriin noin viisi kuukautta ennen yksipuolisen tuomion antamista. Tolvasen mielestä ratkaisu korostaa tuomarin ja yleisesti virkamiesten velvollisuutta ottaa selvää kansainvälisistä normeista. Hänen mielestään yksinään oikeudenkäymiskaaren tuntemus ei riitä enää.¹⁰⁸ Omasta mielestäni Tolvasen arvio on osuva. Kansainvälisten normien tunteminen on luonnollisesti erittäin tärkeää rajat ylittävässä toiminnassa. Ratkaisu myös korostaa rajat ylittävien tilanteiden moninaisuutta ja hankaluutta yleisemmällä tasolla. Kansainvälisten normien tunteminen ja ymmärtäminen on tietysti vielä paljon

¹⁰⁸ Tolvanen 2011, kohta Mitä ratkaisusta seuraa?

suurempi vaatimus silloin, kun tiedoksiannosta huolehtii tuomioistuimen sijaan asianosainen, vaikka asianosainen ei itse joutuisikaan pohtimaan kuulutuksen käyttämisen edellytyksiä. Olisi kustannustenkin kannalta suotavaa, että tuomioistuin tekisi oikean arvion kuulutuksen käyttämisen edellytyksistä, kun asianosainen pyytää toimittamaan tiedoksiannon kuuluttamalla, sillä pyynnöstä tehty kuulutus maksaa asianosaiselle 208 euroa.¹⁰⁹

Ratkaisussa KKO 2001:46 oli kyse haasteen tiedoksiannon kuuluttamisen edellytyksistä, joten tiedoksiannosta huolehti jälleen tuomioistuin. Tapaus kuitenkin jälleen havainnollistaa hyvin ulkomaille tehtävien tiedoksiantojen ongelmakohtia yleisesti. Tapauksessa tuomioistuin yritti antaa haastetta tiedoksi Ruotsissa asuville vastaajille postitse saantitodistusta vastaan ja tämän epäonnistuttua siirtyi suoraan haasteen tiedoksiantoon kuuluttamalla. Vastaajat kertoivat muuttaessaan tehneensä asianmukaiset muuttoilmoitukset. Tämän perusteella korkeimman oikeuden mukaan käräjäoikeuden olisi kuuluttamisen sijasta tullut soveltaa OK 11 luvun 8 §:n mukaista tiedoksiantotapaa. Korkeimman oikeuden mukaan kyseinen säännös ei estä postitiedoksiannon toimittamista ulkomaille, kun kyse on Haagin tiedoksiantosopimuksen 10 artiklan mukaisesta tilanteesta, kuten tässä tapauksessa. Mikäli tiedoksiantoa toimittava valtio ei tiedä vastaanottajan osoitetta, Pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa annetun asetuksen (470/1975) 4 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen voi pyytää toisen Pohjoismaan oikeusministeriötä toimittamaan tiedoksiannon. Käräjäoikeuden olisi pitänyt siis epäonnistuneen postitiedoksiannon jälkeen pyrkiä selvittämään vastaajien osoite ruotsissa tai lähettää Ruotsin oikeusministeriölle pyyntö tiedoksiannon toimittamisesta.

Koulun mukaan kantajalla on matalahko selvitysvelvollisuus vastaajien olinpaikasta. Kuitenkin Pohjoismaiden keskitetyn väestökirjanpidon takia selvitysvelvollisuus saattaa usein jäädä teorian tasolle. Korkein oikeus rinnasti keskenään tunnetun osoitteen ja sellaisen osoitteen, josta voidaan ”kohtuullisin toimenpitein saada tieto”. Tällaisena kohtuullisena toimenpiteenä voidaan pitää esimerkiksi tiedoksiantopyynnön lähettämistä toisen Pohjoismaan oikeusministeriölle. Tällöin oikeusministeriö selvittää tiedoksiannon vastaanottajan olinpaikkaa. Koulun mielestä ratkaisusta voidaan ainakin päätellä, että Pohjoismaisen oikeusministeriön ilmoitus tiedoksiannon toimittamisen epäonnistumisesta ylittää kynnyksen

¹⁰⁹ Ks. Tuomioistuinlaitos, kohta Kuulutuskustannukset (yleiset tuomioistuimet).

kuulutuksen käyttämiseen. Ratkaisun perusteella myös vaikuttaa siltä, että kuulutuksen käyttämisen kynnyks on yhtä korkea kaikissa Pohjoismaisissa tiedoksiannoissa. Pohjoismaiden ulkopuolelle toimitetut tiedoksiannot vaikuttavat ainakin korkeimman oikeuden perustelujen mukaan olevan eri asemassa, jolloin kuuluttaminen heti postitiedoksiannon epäonnistuttua saattaisikin olla seuraava toimenpide.¹¹⁰ Kyseisessä tapauksessa takaisinsaannin hakijat ilmeisesti saivat heitä vastaan annetun tuomion onnistuneesti tiedokseen kuulutuksella tai joltain muuta kautta, sillä yksipuolisen tuomion tiedoksiannosta ei ratkaisussa puhuttu mitään. Haasteen tiedoksiannon virheellisyyttä pidettiin vähäisenä, koska vastaajia kuultiin asianmukaisesti heidän antaessaan vastauksensa takaisinsaantihakemuksessa, jossa myönsivät kanteen oikeaksi. Mikäli kyseessä olisi ollut yksipuolisen tuomion tiedoksianto, josta huolehtii asianosainen, olisi hänen pitänyt ennen kuulutuksen pyytämistä osata vähintään selvittää vastaanottajan osoitetta Ruotsin viranomaisilta tai pyytää Ruotsin oikeusministeriötä toimittamaan tiedoksiannon, mikä puolestaan vaatisi asianosaiselta ainakin jonkinlaista ymmärrystä ja tietämystä Pohjoismaiden välistä tiedoksiantoa koskevasta lainsäädännöstä tai käytännöstä.

Kuulutuksen edellytyksiä arvioitiin myös Helsingin HO:n ratkaisussa 18.12.2018 t. 1631. Kyseisessä tapauksessa käräjäoikeus yritti viran puolesta antaa yksipuolisen tuomion tiedoksi yhtiölle. Tiedoksianto oli kuitenkin epäonnistunut, sillä yhtiön ainoaan kaupparekisteriin merkattuun hallituksen jäsenen ei saatu yhteyttä eikä hänen olinpaikkansa ollut tiedossa. Käräjäoikeus ei suostunut tiedoksiantoon kuuluttamalla valittajan pyynnöstä. ELY-keskus oli tämän jälkeen hylännyt valittajan palkkaturvahakemuksen sillä perusteella, ettei yksipuolista tuomiota ollut annettu todisteellisesti vastapuolelle tiedoksi. Valittaja pyysi uudelleen kuulutusta, jonka käräjäoikeus taas hylkäsi. Käräjäoikeuden päätöksestä ilmenee, että hallituksen jäsentä oli yritetty tavoitella useaan otteeseen osoitteesta, joka oli merkitty väistörekisteriin ja yritetty muutenkin tavoitella. Tämän perusteella hovioikeuden mukaan mikään ei viittaa siihen, että yhtiön hallituksen jäsenen olinpaikka olisi selvitettävissä. Kuulutusta voidaan myös pitää perusteltuna jutun voittaneen asianosaisen oikeusturvan kannalta. Ei voida pitää hyväksyttynä tai kohtuullisena, että asianosainen joutuisi odottamaan loputtomiin oikeuksiensa toteutumista hänestä riippumattomista syistä. Hovioikeus kuitenkin ottaa kantaa myös tiedoksiannon vastaanottajan oikeusturvaan kuulutuksen käyttämisen

¹¹⁰ Koulu 2001, kohdat Mihin ratkaisu perustuu? ja Mitä ratkaisusta seuraa?

osalta. Kaupparekisteriin merkityltä yhtiöltä voidaan perustellusti edellyttää, että se pitää julkiset rekisteri- ja yhteystietonsa ajan tasalla, jolloin myös viranomainen voi vaikeuksitta tavoittaa yhtiön edustajan. Jos yhtiö ei kuitenkaan näin menettele, ei siitä johtuvaa tiedoksiannon epäonnistumista ja kuulutuksen käyttämistä voida pitää kohtuuttomana yhtiön tai sen edustajan oikeusturvan kannalta. Käräjäoikeus perustelee kuulutuksen tekemättä jättämistä myös sillä, että haaste oli annettu yhtiölle tiedoksi OK 11 luvun 7 §:n mukaisella sijaistiedoksiannolla, jolloin yhtiön edustaja ei välttämättä ole edes tietoinen vireillä olevasta asiasta. Hovioikeus ei kuitenkaan antanut tälle seikalle ratkaisevaa painoarvoa ja katsoi, että käräjäoikeuden olisi tullut toimittaa yksipuolisen tuomion tiedoksianto kuuluttamalla. Pidän hovioikeuden näkökulmaa perusteltuna. Kaupparekisteriin merkityn yhtiön julkiset tiedot tulee olla ajan tasalla, eikä niiden päivittämistä laiminlyönyttä asianosaista tule palkita kohtuuttoman korkealla oikeussuojalla. Kyseisessä tapauksessa kuulutus oli ainoa keino, joka konkreettisesti mahdollisti tiedoksiannon ja siten valittajan pääsyn oikeuksiinsa.

Ratkaisu KKO 2006:28 havainnollistaa ulkomaille toimitettavissa tiedoksiannoissa noudatettavan lainsäädännön monimutkaisuutta, kun tiedoksiannon vastaanottaja ei sijaitse Pohjoismaassa tai EU-valtiossa. Siinä turkkilainen yhtiö Bio Dogadan haki takaisinsaantia väittäen, että yksipuolista tuomiota ei ollut annettu sille tiedoksi Haagin tiedoksiantosopimuksen mukaisesti. Yhtiö totesi myös, ettei asianajaja, jolle oli toimitettu eräänlainen tiedoksianto, ollut oikeutettu ottamaan tiedoksiantoa vastaan yhtiön puolesta. Suomalainen yhtiö Finn Tyr vaati ensisijaisesti takaisinsaantihakemuksen tutkimatta jättämistä, koska hakemus oli saapunut myöhässä, ja toissijaisesti hakemuksen hylkäämistä. Finn Tyr toimitti yksipuolisen tuomion tiedoksiannon lähettämällä tuomion Suomesta Turkissa olevalle asianajajalleen, joka puolestaan pyysi turkkilaista notaaria antamaan tuomion tiedoksi asianajaja X:lle, jonka kuvitteli voivan ottaa tiedon vastaan Bio Dogadanin puolesta. Notaari taas lähetti tuomion asianajaja X:n toimistoon, jossa sen vastaanotti X:n sihteeri 7.4.2003.

Käräjäoikeus totesi, että OK 11 luvun 8 §:stä ilmenee, ettei asianosaisen tiedoksiantovastuuta muuta vastaanottajan oleskelu ulkomailla. Käräjäoikeus myös tiedosti, ettei Haagin tiedoksiantosopimuksen määräyksiä ollut noudatettu tiedoksiannon toimittamisessa, vaikka olisi pitänyt. Kansainvälisen prosessioikeuden periaatteiden mukaan tiedoksianto olisi pätevästi toimitettu, jos siinä on noudatettu tiedoksiantovaltion säännöksiä, eikä se ole myöskään ristiriidassa Suomen oikeusjärjestyksen perusperiaatteiden kanssa. Käräjäoikeuden mukaan tiedoksianto oli tapahtunut Suomen oikeusjärjestelmän edellyttämällä tavalla, ja jäi

näyttämättä, että tiedoksianto olisi toimitettu nimenomaisesti vastoin Turkin oikeusjärjestystä. Käräjäoikeus katsoi myös, että jäi näyttämättä, ettei tiedoksiannon vastaanottaneella asianajajalla X ollut valtakirjan perusteella valtuutusta edustaa Bio Dogadania. Sekä käräjäetti hovioikeus sovelsivat silloista OK 17 luvun 3 §:ään (nykyään 4 §), jonka 1 momentin mukaan asianosaisen tehtävänä on esittää selvitystä vieraan valtion lain sisällöstä, ja jonka 3 momentin mukaan, jos riittävää selvitystä ei saada, sovelletaan Suomen lakia.

Hovioikeus puki kansainvälisen oikeuden johtavan periaatteen hieman eri sanoihin todetessaan, että kansainvälisen oikeusavun tilanteissa sekä lähettävä että vastaanottava valtio soveltavat omaa prosessilakiaan, ja että ulkomailla tehty prosessitoimi katsotaan päteväksi, mikäli se täyttää kyseisen vieraan valtion prosessilain vaatimukset ja mikäli se täyttää myös lähettävän valtion lain vaatimukset. Myös hovioikeuden mielestä oli riidatonta, ettei Haagin tiedoksiantosopimuksen säännöksiä noudatettu tiedoksiannon toimittamisessa. Hovioikeus kuitenkin arvioi tarkemmin turkkilaisen notaarin toimivaltaa tiedoksiannon toimittamiseksi. Hovioikeus vetosi Turkin tiedoksiantolain 32 §:ään ja tiedoksianto-ohjesäännön 51 §:ään, joiden mukaan sääntöjen vastainen tiedoksianto katsotaan lailliseksi, jos tiedoksiannon vastaanottaja on saanut tiedon tiedoksiannosta. Hovioikeuden mukaan Finntyr oli näyttänyt, että menettelyn puutteellisuudet olivat tällöin korjautuneet ja tiedoksianto täytti siten myös Turkin lain vaatimukset.

Korkein oikeus näki asian yksinkertaisemmin. Tiedoksiannon toimittamisessa olisi tullut noudattaa Haagin tiedoksiantosopimusta, johon Suomi ja Turkki ovat molemmat liittyneet. Sopimuksen mukaan jokainen sopimusvaltio määrää keskusviranomaisen, jonka tehtävänä on vastaanottaa ja käsitellä toisista sopimusvaltioista saapuvat, asiakirjan alkuperävaltion toimivaltaisen viranomaisen tai virkamiehen lähettämät tiedoksiantoa koskevat pyynnot (2–3 artiklat). Sopimuksen 10 artiklan mukaan sopimus ei estä käyttämästä muita tiedoksiantotapoja, muun muassa sitä, että henkilö, jota oikeudenkäynti koskee, toimituttaa oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiannon suoraan vastaanottajavaltion virkamiesten tai muiden toimivaltaisten henkilöiden välityksellä (c-kohta). Turkki on kuitenkin tehnyt varauman nimenomaisesti sopimuksen 10 artiklaan, joka tarkoittaa, ettei Turkki hyväksy vaihtoehtoisia tiedoksiantotapoja, vaan tiedoksianto tulee aina toimittaa valtioiden keskusviranomaisten välityksellä. Tällä perusteella tiedoksiantoa ei tehty pätevällä, Turkin hyväksymällä tavalla. Tällöin takaisinsaantia koskevan hakemuksen tekemiselle säädetty määräaika ei ole alkanut kulua

7.4.2003 tehdystä tiedoksiannosta eikä takaisinsaantihakemusta olisi pitänyt jättää tutkimatta.

Turkin tekemän varauman perusteella tiedoksiannosta huolehtiva asianosainen ei yksityishenkilönä edes voi itse suoraan pyytää Turkin viranomaiselta tiedoksiannon toimittamista sen vastaanottajalle. Norroksen mukaan korkein oikeus ei ottanut kantaa siihen, miten asiakirjat olisi tullut toimittaa Turkin viranomaiselle, ja mistä viranomaisesta oikeastaan on edes kyse.¹¹¹ Näyttääkin siltä, että kyseisenlaisessa tilanteessa asianosainen ei kykene antamaan yksipuolista tuomiota tiedoksi omin avuin, vaikka laki antaa hänelle vastuun tiedoksiannosta huolehtimisesta. Asianosainen joutuu siis joka tapauksessa pyytämään tuomioistuinta toimittamaan tiedoksiannon, eli asianosainen joutuu käytännössä kääntymään haastemiehen puoleen ja lisäksi maksamaan siitä. Sääntely ei näytä tältä osin toimivan tyydyttävästi.

Huomionarvoista on myös se, että Suomen oikeuskäytännöstä voi päätellä, ettei tosiasiallisella tiedolla ole väliä, vaan vaaditaan lain mukaisesti toimitettua tiedoksiantoa. Turkin lain mukaan tosiasiallinen tieto yksipuolisen tuomion sisällöstä voisi kuitenkin korjata väärin toimitetun tiedoksiannon. Sen arviointi, onko vastaanottaja tosiasiasa saanut yksipuolisen tuomion tiedokseen kuitenkin vaarantaa Koulun mukaan vastaanottajan oikeusturvaa ja mahdollistaa oman maan asianosaisia suosivia tulkintoja. Koulun mukaan Bio Dogadan olisi myös rationaalisenä asianosaisena todennäköisesti hakenut takaisinsaantia, mikäli olisi ollut tosiasiallisesti tietoinen yksipuolisen tuomion sisällöstä ja takaisinsaannin määräajan alkamisesta.¹¹² Norroksen mukaan tiedoksiannon vastaanottava valtio voi myös tarkastella yksipuolista tuomiota erityisen tiukasti varsinkin, jos sen perusteella on tarkoitus täytäntöönpanna esimerkiksi varojen ulosmittaus.¹¹³ Tosiasiallisen tietoisuuden arviointi vaikuttaa mielestäni huonolta vaihtoehdolta kaikin puolin. Koulun mukaan suora tiedoksianto on nopeampi sekä tehokkaampi kuin keskusviranomaisten kautta tapahtuva tiedoksianto, ja se onkin uusissa kansainvälisissä sopimuksissa ja EU-säädöksissä otettu periaatteelliseksi linjaksi.¹¹⁴ Korkeimman oikeuden näkemys on tiedoksiantomenettelyn kannalta jyrkkä, mutta

¹¹¹ Norros 2010, s. 131.

¹¹² Koulun 2006, kohta Mitä ratkaisusta seuraa?

¹¹³ Norros 2010, s. 132.

¹¹⁴ Koulun 2006, kohta Mihin ratkaisu perustuu?

tulkinta on helposti ymmärrettävä ja ennustettava tulevia ulkomaille toimitettavia tiedoksi-
antoja ajatellen.

Ulkomailla oleskeleville asianosaisille toimitettavat yksipuolisten tuomioiden tiedoksiannot eivät ole pelkästään teoreettinen ongelma. Esimerkiksi ulkomaalaiset työmiehet tai opiskelijat saattavat ottaa pikavippejä tai muita lainoja ennen kuin poistuvat maasta, mikä voi tehdä saatavien perinnästä hyvin hankalaa tai mahdotonta. Toisaalta esimerkiksi ammattimaisen luotonantajan kohdalla voidaan katsoa, että toiminnan riski realisoituu kuvatuissa tilanteissa.¹¹⁵ Myös asiakirjojen käännösten toimittaminen vaikeuttaa prosessia ja aiheuttaa lisäkustannuksia yksipuolisen tuomion voittopuolelle. Asiakirjat tulee toimittaa vastaanottajalle suomen kielellä, vastaanottajan omalla kielellä ja monesti myös vastaanottavan valtion kielellä.¹¹⁶ Koska yksipuolisten tuomioiden tiedoksiantojen toimittaminen ulkomaille on tilannekohtaisesti niin vaikeaa, voisi lakia mielestäni tarvittaessa muuttaa esimerkiksi niin, että tuomioistuin automaattisesti huolehtii tiedoksiannon toimittamisesta Pohjoismaiden ja EU-maiden ulkopuolelle, vaikka molemmat asianosaiset olisivat yksityisiä toimijoita.

3.2 Todisteellisen tiedoksiannon tulkinta oikeusturvan kannalta

Kun tuomioistuin tulkitsee täyttääkö tietyssä asiassa käytetty tiedoksiantotapa ja toimitettu tiedoksianto OK 12:15.1:n vaatimuksia, sen tulee ottaa huomioon asianosaisten vastakkaiset oikeudet ja niihin pääseminen. Koska tiedoksiannolta edellytettävien vaatimusten täyttyminen vaikuttaa suoraan takaisinsaantimääräajan kulumisen alkamiseen ja siten asianosaisen viimeisen varsinaisen muutoksenhakeajan käyttämiseen, tulee säännöksen tulkinnassa ottaa huomioon erityisesti Access to Justice -näkökulma ja sen tasapainottaminen vastapuolen oikeuksien kanssa. Leppänen puhuu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusoikeuteen liittyen ihmisoikeusmääräysten ja perusoikeussäännösten tulkintavaikutuksesta, jonka mukaan kotimaisia säännöksiä on tulkittava niiden kanssa sopusoinnussa. Lisäksi perustuslakivaliokunta on maininnut ”perusoikeusystävällisen”¹¹⁷ ja määritellyt ”ihmisoikeusystävällisen” laintulkintatavan¹¹⁸, jonka mukaan erilaisista perusteltavista tulkintavaihtoehdoista on

¹¹⁵ Haastattelut, T1.

¹¹⁶ Haastattelut, T2.

¹¹⁷ Ks. PeVM 1994:25, s. 4.

¹¹⁸ PeVL 1990:2, s. 2.

pyrittävä valitsemaan sellainen, joka edistää ihmisoikeusmääräysten toteutumista. Leppänen kuvaili ongelmaa tasapainottamalla oikeudenkäynnin tarkoituksenmukaisuuden periaatetta ja asianmukaisuuden periaatetta. Tarkoituksenmukaisuuden periaate on hänen mukaansa linjassa prosessiekonomian tavoitteen kanssa ja asianmukaisuuden periaate puolestaan oikeudenkäynnin varmuustavoitteen kanssa. Hänen mielestään yleisiä hyötyargumentteja ei kuitenkaan voida asettaa yksittäistapausten ratkaisujen oikeudellisuuden edelle.¹¹⁹

Mielestäni todisteellisen tiedoksiannon vaatimuksia tulisi lähtökohtaisesti tulkita tiukasti, jotta perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen olisi turvattu riittävällä tavalla. Toisaalta tiedoksiannolle ei voida vastapuolen oikeuksien toteutumisen tai prosessiekonomian kannalta asettaa liian korkeita vaatimuksia. Vaikka hyötyargumentteja ei Leppäsen mielestä voida laittaa oikeudenmukaisen ratkaisun edelle yksittäistapauksessa, tulee mielestäni ottaa huomioon, että ennen yksipuolisen tuomion tiedoksiantoa sen vastaanottaja on saanut tiedokseen asiaa koskevan haasteen. Ennen haasteen antamista saatavaa on myös todennäköisesti yritetty useampaan otteeseen periä velalliselta. Todisteellisuuden vaatimus on kuitenkin erityisen perusteltu silloin, kun asiaa koskeva haaste on annettu takaisinsaannin hakijalle tiedoksi sijaistiedoksiannolla tai kuuluttamalla. Myös OK 12:15.2:n mukaista takaisinsaanti-hakemuksen sisältöä voidaan peilata todisteellisen tiedoksiannon vaatimukseen. Hakemuksen sisällölle on oikeudenkäymiskaaren esitöiden mukaan asetettu vaatimuksia, jottei takaisinsaantia käytettäisi oikeudenkäynnin pitkittämiseksi, mutta toisaalta sisältövaatimuksia ei ole asetettu korkealle, jotta kynnys prosessin aloittamiseen on matala Access to Court -periaatteen mukaisesti.¹²⁰

Vaikka vastaanottajalla ei ole erityistä myötävaikutusvelvollisuutta tiedoksiannon tapahtumiseksi, voi hänelle mielestäni silti asettaa jonkinlaisen vastuun siitä, että pitää ainakin huolen osoitetietojensa ajantasaisuudesta ja siitä, että on vähintäänkin viranomaisen tavoitettavissa. Mikäli takaisinsaantijärjestelmän katsottaisiin liiaksi kuormittavan tuomioistuimia, tulisi mielestäni harkita asianosaisten oikeusturvan toteutumista siten, että todisteellisen tiedoksiannon vaatimusta muutettaisiin väljemmäksi järjestelmän tehostamiseksi.

¹¹⁹ Leppänen 1998, s. 70–76.

¹²⁰ Ks. osio 2.2.

Esimerkiksi Ruotsissa takaisinsaantia koskeva laki muutettiin niin, että takaisinsaannin kuukauden pituinen määräaika alkaa kulua yksipuolisen tuomion antamishetkestä, eikä tuomion tiedoksiantoa vaadita (SFS 2000:72). Muutosta perusteltiin muun muassa sillä, että määräajan alkaessa tuomion antamisesta tuomio tulee lainvoimaiseksi kohtuullisessa ajassa, joka on myös asianosaisten ennakoitavissa.¹²¹ Suomen lakia voitaisiin tutkimusta varten haastatellun tuomarin mukaan muuttaa esimerkiksi siten, että asiakirja katsottaisiin annetun todisteellisesti tiedoksi, kun se on lähetetty henkilön asiointitilille. Määräaika tulisi hänen mielestään joka tapauksessa liittää ulosoton täytäntöönpanoon, jolloin asianosainen ei voisi enää hakea takaisinsaantia, kun ulosmittauksesta olisi kulunut jokin tietty aika.¹²² Tällä hetkellä todisteellisen tiedoksiannon vaatimus on passiivisen asianosaisen kohdalla usein saavutettavissa ainoastaan haastemiestiedoksiannolla, mikä osaltaan voi heikentää yksipuolisen tuomion voittopuolen oikeusturvaa. Tuomioistuimen tiedoksiantomaksu ei kannusta haastemiestiedoksiannon käyttämiseen varsinkaan silloin, kun saatavat koskevat pienempiä rah summia.

¹²¹ Prop. 1999/2000:26, s. 120–121.

¹²² Haastattelut, T2. Ilmeisesti Virossa on jo käytössä todisteellinen tiedoksianto, joka on kytketty Suomi.fi kaltaiseen asiointitiliin.

4 TAKAISINSAANTIMÄÄRÄAIKA PROSESSINEDELLYTYKSENÄ

4.1 Väitteestä vai viran puolesta

Takaisinsaantihakemuksessa tehdyt prosessiväitteet ensiprosessia koskien eivät ole enää prosessiväitteiden asemassa muutoksenhakuvaiheessa. Niiden tutkinta voi vaikuttaa ainoastaan materiaalliseen lopputulokseen takaisinsaannissa. Itse takaisinsaantiasiassa prosessiväitteet koskevat vain takaisinsaantihakemuksen tutkimisen edellytyksiä, joista yksipuolisen tuomion hyväkseen saanut osapuoli voi tehdä väitteitä.¹²³ Myöhässä tehty takaisinsaantihakemus jätetään tutkimatta, koska kyseessä on tällöin prosessinedellytyksen puute, eikä tuomioistuimien ratkaise ollenkaan itse pääasiaa. Tässä osiossa tarkastellaan nimenomaan takaisinsaantihakemuksen tutkimisen edellytyksiä, ja tarkemmin sitä, että tuleeko tuomioistuimen tutkia takaisinsaantihakemuksen määräaika tahdonvaltaisena prosessinedellytyksenä vai ehdottomana prosessinedellytyksenä. Tahdonvaltainen prosessinedellytys tutkitaan ainoastaan asianosaisen väitteestä, kun taas ehdottoman prosessinedellytyksen tuomioistuin tutkii viran puolesta. Prosessinedellytyksillä on suuri merkitys asianosaisten oikeusturvan kannalta, sillä ne toimivat osaltaan asianmukaisen tuomioistuinmenettelyn takeena.¹²⁴ Prosessinedellytyksiä koskevat väitteet ja kysymykset voidaan ratkaista jo valmistelussa, mikä onkin prosessiekonomian kannalta tarkoituksenmukaista. Myös todisteiden ja jopa henkilötodistelun vastaanottaminen istuntokäsittelynä on valmistelussa mahdollista, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi.¹²⁵

Edes viran puolesta tutkittavia prosessinedellytyksiä ei pääsääntöisesti selvitetä oma-aloitteisesti asianosaisia kuulustelemalla tai määräämällä hankittavaksi todisteita prosessinedellytyksen olemassaolosta, vaan tutkiminen alkaa, kun havaitaan, että siihen on aihetta. Reinikaisen mukaan tahdonvaltaiset prosessinedellytykset suojaavat lähinnä vastaajan yksityisiä intressejä, jonka takia asianosaisen pitää tavallisesti vedota seikkaan, jotta voi nauttia lainsäätäjän hänelle suomaa etua. Ehdottomat prosessinedellytykset taas ovat säädetty enemmänkin yleisen edun vuoksi.¹²⁶ Takaisinsaannin hakemisen määräaika

¹²³ Lappalainen 1987, s. 69.

¹²⁴ Lappalainen 2001, s. 1, 6–7. Ks. Myös Jokela 2024, s. 580–589.

¹²⁵ Ks. HE 15/1990 vp, s. 66 ja Leppänen 1998, s. 264–265.

¹²⁶ Reinikainen 1958, s. 28–31.

prosessinedellytyksenä suojaa lähinnä yksipuolisen tuomion hyväkseen saanutta osapuolta, eli yleensä alkuperäisen asian kantajaa.

Käräjäoikeuksien käytännössä voidaan havaita eroja takaisinsaannin määräajan kulumisen selvittämisessä. Kulmalan mukaan lain sanamuodosta ei voida suoraan päätellä, onko määräajan kulumista selvitettävä viran puolesta vai edellytetäänkö yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneelta asianosaiselta nimenomaista vetoamista määräajan loppuun kulumisesta, eli prosessinedellytyksen puuttumisesta.¹²⁷ Viran puolesta tutkimista tukee ainakin se, että takaisinsaannin määräaikaa voidaan pitää prosessuaalisena määräaikana. Lähtökohtaisesti prosessuaalisen määräajan noudattaminen otetaan huomioon viran puolesta tuomioistuinmessä, joka käsittelee muutoksenhakua, kuten valitusta.¹²⁸ Tosin valituksen kohdalla asiasta on säädetty OK 25 luvun 12 §:n 2 momentissa, ja takaisinsaannin osalta nimenomainen säännös asiasta puuttuu.

Tahdonvaltaisuutta taas puoltaa OK 12 luvun 14 §:n 1 momentti, jonka mukaan sen asianosaisen asiana, jonka vaatimuksesta yksipuolinen tuomio on annettu, on huolehtia siitä, että hänen vastapuolensa saa tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Valituksen tekeminen hovioikeuteen myös eroaa takaisinsaannista, sillä valitusajan alkupäivä on helposti todettavissa siitä, milloin tuomio on annettu. Takaisinsaannin määräajan alkaminen yksipuolisen tuomion tiedoksisaannin perusteella on kuitenkin täysin näytönvarainen seikka. Kun tiedoksianto on yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneen osapuolen vastuulla, on hänellä myös intressi huolehtia sen toimittamisesta sekä johdannaisesti näyttää sen toimittaminen todeksi ja myös vedota kyseiseen tapahtumaan oikeudenkäynnissä, mikäli vastapuoli olisi hakenut takaisinsaantia liian myöhään.¹²⁹ Saman pykälän 2 momentin mukaisissa yksipuolisissa tuomioissa, joissa joko saaminen on määrätty maksettavaksi sen vakuutena olevasta kiinteästä omaisuudesta tai toinen osapuoli on velvoitettu suorittamaan korvausta valtiolle oikeusapulain perusteella, on tuomioistuin määrätty huolehtimaan tiedoksiannosta. Myöhemmin mainituissa

¹²⁷ Kulmala 2021, s. 10.

¹²⁸ Havansi 2004, s. 59, 61.

¹²⁹ Haastattelut, T1. Takaisinsaannin hakijalla puolestaan on intressi saada asiansa käsiteltyksi täysimääräisesti. Vastapuolen tulisi vedota myöhässä haettuun takaisinsaantiin ja todisteellisen tiedoksiannon toimittamiseen myös siksi, että haitat tiedoksiannon laiminlyömisestä ja määräaikaan vetoamattomuudesta dispositiivisessa asiassa koituvat hänelle. Poikkeuksena tästä pääsäännöstä voisi olla tilanne, jossa takaisinsaantia ilmeisesti väärinkäytetään.

tilanteissa voitaneen lähtökohtana pitää määrääjän kontrolloimista viran puolesta, sillä niissä tuomioistuin huolehtii myös tiedoksiannon toimittamisesta viran puolesta.¹³⁰ Tapauskohtaisen poikkeuksen tahdonvaltaisuudesta voisi haastatellun tuomarin mukaan tehdä esimerkiksi tilanteessa, jossa tuomioistuin on asianosaisen omasta pyynnöstä lähettänyt häntä vastaan annetun yksipuolisen tuomion sähköpostilla, johon asianosainen puolestaan on yli 30 päivän kuluttua vastannut ilmoittamalla hakevansa tuomioon takaisinsaantia.¹³¹

Mielestäni tiedoksiannon tai siihen vetoamisen laiminlyönnistä kärsittävää haittaa voidaan pitää myös perusteena arvioitaessa prosessinedellytyksen virallisuusluontoisuutta. Väärän päätöksen riski ei automaattisesti aiheuta oikeudenmenetystä kummallekaan osapuolelle, kun takaisinsaantihakemus otetaan tutkittavaksi, vaikkakin osapuolille koituu prosessista oikeudenkäyntikuluja. Varallinen tappio on kuitenkin periaatteellisesti pienempi menetys verrattuna siihen, että takaisinsaantihakemus jätetään tutkimatta, jolloin väärän päätöksen riskinä on, että hakija menettää mahdollisuutensa hakea muutosta ja samalla saada asiansa käsiteltyksi oikeudenmukaisessa oikeudenkäynnissä. Tahdonvaltaisuutta tukeva kanta toteuttaisi mielestäni paremmin näkemystä, jossa lakia tulkitaan perus- ja ihmisoikeusystävällisesti, asettaen Access to Justice -näkökulmat lähtökohtaisesti prosessiekonomian ja yksipuolisen tuomion voittopuolen intressien edelle oikeuksien tasapainotuksessa.

OK 24 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomiota ei saa perustaa seikkaan, johon asianosainen ei ole vaatimuksensa tai vastustamisensa tueksi vedonnut. Säännös ilmentää väittämistaakkaa, joka voidaan käänteisesti ilmaista niin, että asianosaisen tulee vedota oikeustosisiikkaan, jotta kyseinen tosiseikka voitaisiin tuomioistuimen toimesta ottaa ratkaisun perustaksi.¹³² Koska kantaja on asiassa ”hyökkäävä” osapuoli ja määrää riidan kohteen, väittämistaakka viittaa hänen kohdallaan yleensä niihin

¹³⁰ Kulmala 2021, s. 11. Haastattelut, T1.

¹³¹ Haastattelut, T2. Sähköpostiketjussa näkyy, koska yksipuolinen tuomio on lähetetty asianosaiselle, ja asianosaisen ilmoitus takaisinsaannin hakemisesta toimii ikään kuin lukukuittauksena sähköiselle tiedoksiantolle. Vastauspäivämäärästä huolimatta tällöinkin voi kuitenkin jäädä epäselväksi, milloin asianosainen on tosiasiallisesti avannut kyseisen sähköpostin. Laki ei määrittele, kenen tulee toimittaa tiedoksianto, joten tuomioistuimenkin toimittama tiedoksianto on pätevä, vaikka se ei lain mukaan toimita tiedoksiantoa omasta aloitteestaan.

¹³² Virolainen – Vuorenpää 2021, I Johdatus prosessioikeuteen, 3. Prosessioikeuden oikeuslähteet, normit ja peruskäsitteet, Prosessioikeuden peruskäsitteet, Oikeudenkäyntiaineisto, alakohta Vetoamis- eli väittämistaakka. Ks. myös Halila 1955, s. 46 ja Tirkkonen 1977, s. 121.

oikeustosisekkoihin, joihin hän on perustanut kanteensa.¹³³ Vastaajan väittämistaakka puolestaan viittaa yleensä asiaväitteeseen, jossa vastaaja vastustaa kannetta vetoamalla johonkin vastatosiseikkaan.¹³⁴ Vaikka alkuperäisen asian kantaja on takaisinsaantimenettelyssä takaisinsaantivastaajan roolissa, voidaan hänen kohdallaan kuitenkin puhua väittämistaakasta myös tahdonvaltaisen prosessiväitteen osalta. Koska takaisinsaantimääräaikaa pidetään tahdonvaltaisena, eli väitteenvaraisena, prosessinedellytyksenä¹³⁵, on yksipuolisen tuomion voittopuolella siitä väittämistaakka. Tällöin takaisinsaantimääräajan kulumista ei tule ratkaisussa ainakaan pääsääntöisesti ottaa huomioon, jos yksipuolisen tuomion voittopuoli ei nimenomaisesti vetoa myöhässä tehtyyn takaisinsaantihakemukseen, vaikka tuomioistuimella olisi todennäköistä tai varmaakin tietoa relevanteista faktoista eli tässä tilanteessa yksipuolisen tuomion tiedoksiannon tapahtumisesta ja siten määräajan umpeen kulumisesta.¹³⁶ Dispositiivisessa asiassa väittämistaakan noudattaminen ilmentää määräämisperiaatetta, jonka mukaan asianosaiset itse disponoivat haluamistaan seikoista.¹³⁷ Oikeuskirjallisuudessa on toki ollut eriäviä mielipiteitä siitä, kenen tulee vedota seikkaan, jotta se voidaan ottaa ratkaisun perustaksi, eli onko väittämistaakka objektiivinen vai subjektiivinen.¹³⁸

Virolaisen mukaan kynnys väittämistaakan täyttymiselle on korkea, eikä seikan mainitseminen riitä, vaan asianosaisen tulee nimenomaisesti vaatia, että seikka, johon hän vetoaa, otetaan perustaksi asian ratkaisulle.¹³⁹ Myös Timonen pitää väittämistaakan täyttymisen

¹³³ Lappalainen – Hupli, IV Oikeudenkäynnin kohde, 1. Kanne ja vastine siviiliprosessissa, Kannytyypit ja tuomioistuimen sidonnaisuus kanteeseen, Tuomioistuimen sidonnaisuus kanteeseen, Kantajan väittämistaakka.

¹³⁴ Lappalainen – Hupli, IV Oikeudenkäynnin kohde, 1. Kanne ja vastine siviiliprosessissa, Vastaajan vastaus (vastine), Asiavastine, Kanteen vastustaminen.

¹³⁵ Haastattelut, T1, T2 ja T3. Tuomarin T3 mukaan määräaikaa ei tulisi ottaa tutkittavaksi viran puolesta edes poikkeustapauksissa, koska kyseessä on dispositiivinen, oikeudenkäyntikuluilla ”sanktioitu” asia.

¹³⁶ Vaitoja 2014, s. 113.

¹³⁷ Lappalainen 1994, s. 99. Tällöin asianosaiset määräävät oikeustosisekaston, jonka perusteella ratkaistaan vaatimukset. Tuomioistuin ei ota viran puolesta huomioon sellaista seikkaa, joka kuuluu väittämistaakan piiriin.

¹³⁸ Lappalainen 1986, s. 394. Lähtökohtaisesti väittämistaakka on kuitenkin subjektiivinen eli juuri sen osapuolen, jonka eduksi tosiseikka asiassa koituisi, on siihen myös vedottava. Ks. myös KKO 2006:54 ja Virolainen – Vuorenpää 2021, I Johdatus prosessioikeuteen, 4. Periaatteet prosessioikeudessa, Rooliperiaatteet, Rooliperiaatteiden sisältö siviiliprosessissa, Määräämisperiaate ja virallisperiaate riita-asiassa, alakohta Väittämistaakka.

¹³⁹ Virolainen 1985, s. ja 980 ja 989.

korkeaa kynnystä perusteltuna, sillä sen avulla määritetään, mistä asiassa tullaan todistelemaan. Tällöin korkea kynnys myös suojaa vastakkaista asianosaista, tässä yhteydessä takaisinsaannin hakijaa, sillä tehdyn väitteen perusteella hän tietää, mihin hänen tulee varautua valmistautuessaan oikeudenkäyntiin.¹⁴⁰

Oikeuskäytäntö määräaikaan vetoamisesta vaikuttaa olevan enimmäkseen johdonmukaista ja yleensä alkuperäisen asian kantaja onkin nimenomaisesti tehnyt väitteen takaisinsaannin määräajan umpeen kulumisesta. Esimerkiksi tapauksessa KKO 2008:48 käytettiin sanamuotoa ”B ja C ovat takaisinsaantihakemukseen vastatessaan ’väittäneet’, että takaisinsaintia oli haettu liian myöhään”. Ratkaisussa KKO 2006:28 suomalainen yhtiö Finntyr ”vaati” turkkilaisen yhtiön, Bio Dogadanin, takaisinsaantihakemuksen tutkimatta jättämistä sillä perusteella, että se olisi tehty liian myöhään. Myös tuoreemmassa ratkaisussa KKO 2024:24 alkuperäisen asian kantajana ollut yhtiö ”vaati” vastapuolen takaisinsaantihakemuksen tutkimatta jättämistä samalla perusteella. Helsingin HO:n ratkaisussa 9.2.2016 t. 200 todettiin, ettei asiassa ole näytetty tai ”edes väitetty”, että hakija tai muukaan yhtiön edustaja olisi saanut OK 12 luvun 15 §:n 1 momentin mukaisesti hänen läsnä ollessaan toimitetussa ulosmittauksessa tai muulla tavoin todisteellisesti tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Vaasan HO:n ratkaisussa 11.2.2020 t. 57 ei myöskään ollut ”väitetty”, että takaisinsaannin hakijalle olisi annettu tiedoksi häntä vastaan annettu yksipuolinen tuomio.

Monista tapauksista ei kuitenkaan ilmene ollenkaan, onko takaisinsaannin määräaikaan vedottu vai onko tuomioistuin ottanut sen tutkittavakseen viran puolesta.¹⁴¹ Esimerkiksi Helsingin HO:n tapauksessa 4.10.2019 t. 1221 käräjäoikeus oli jättänyt takaisinsaantihakemuksen tutkimatta myöhässä tehtynä, sillä hakijan katsottiin olevan tietoinen yksipuolisesta tuomiosta, koska hän oli hakenut takaisinsaintia jo aiemmin, jolloin hakemus jätettiin tutkimatta. Käräjäoikeus kuitenkin todennäköisesti tutki tässä asian viran puolesta, koska hovioikeuden mielestä oli riidatonta, ettei tiedoksiantoa ollut tapahtunut. Tällöin on vaikea kuvitella, että määräaikaan ja siten tiedoksiantoon olisi asianosaisen toimesta myöskään vedottu. Helsingin HO:n tapauksessa 18.1.2018 t. 52 vastaaja oli hakenut takaisinsaintia myöhässä sanoen, ettei hänellä ollut ollut asiasta tietoa ennen kuin ulosottovirasto otti häneen yhteyttä,

¹⁴⁰ Timonen 1988, s. 337–338.

¹⁴¹ Ks. Itä-Suomen HO 27.4.2020 t. 218 ja Helsingin HO:n ratkaisut 20.10.2020 t. 1443 sekä 3.9.2015 t. 1212.

eikä hän ollut saanut myöskään haastetta tiedokseen. Käräjäoikeuden laamanni katsoi OK 31 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella takaisinsaantihakemuksen tuomiovirhekanteluksi, mutta hovioikeuden mukaan asiassa ei kuitenkaan ollut näytetty selvitystä yksipuolisen tuomion tiedoksiannosta hakijalle, jolloin takaisinsaannin määräaika ei ollut alkanut kulua, eikä tuomio ollut lainvoimainen. Itä-Suomen HO:n ratkaisussa 30.9.2019 t. 523 oli myös kyse lainvoimattomasta yksipuolisesta tuomiosta, johon haettiin muutosta tuomiovirhekanteluna. Hovioikeus kiinnitti huomiota siihen, ettei kanteestaan luopunut kantaja ”ollut esittänyt selvitystä siitä, onko yksipuolinen tuomio annettu hänelle todisteellisesti tiedoksi ja onko takaisinsaannin määräaika kulunut umpeen”. On ymmärrettävää, että hovioikeus otti oma-aloitteisesti kantaa tiedoksiannon tapahtumiseen ja määräajan kulumiseen, kun asiaa on tutkittu tuomiovirhekanteluna, sillä tiedoksianto on tuomion lainvoimaisuuden edellytys ja tuomion lainvoimaisuus on puolestaan edellytys ylimääräisen muutoksenhaun, kuten tuomiovirhekantelun tutkimiselle.

4.2 Todistustaakka ja sen rajat

OK 17 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan riita-asiassa asianosaisen on näytettävä ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa tai vastustamisensa perustuu. Kyseinen säännös ilmentää todistustaakkaa, jonka mukaan asianosainen kantaa riskin siitä, ettei asiassa relevantista oikeustositseikasta esitetä riittävästi näyttöä, eli sitä ei katsota näytetyn todeksi.¹⁴² Takaisinsaanti-määräajan umpeen kulumisen ollessa näytönvarainen asia, tulee prosessinedellytyksen osalta tarkastella myös sitä, kenellä on todistustaakka kyseisestä seikasta. Väittämistaakka ja todistustaakka jakautuvat kummatkin asianosaisten kesken. Ne jakautuvat usein, mutta eivät aina, samalle asianosaiselle niiden kohteen ja vaikutusten samanlaisuuden takia. Kummankin taakan kohteena ovat asiassa relevantit oikeustositseikat ja kummankin taakan laiminlyöminen johtaa asianosaiselle kielteiseen ratkaisuun.¹⁴³ Perinteisesti todistustaakka on ymmärretty niin, että todistustaakkasäännös ratkaisee, kumman osapuolen tappioksi riittämätön esitetty näyttö koituu. Todellisuudessa todistustaakka vaikuttaa asianosaisten

¹⁴² Lappalainen – Rautio 2021, V Todistelu, 3. Näytön arviointi, Todistustaakka, Yleistä todistustaakasta, alakohta Suhde väittämistaakkaan.

¹⁴³ Halila 1955, s. 46–48. Ks. myös Saranpää 2013, s. 955–956. Väittämistaakan laiminlyöminen johtaa prosessitappioon varmuudella, mutta todistustaakan laiminlyöminen ei välttämättä aiheuta tappiota. Tuomioistuimien voi katsoa relevantin seikan näytetyn todeksi vastapuolen näytöllä, joskin se on harvinaista. Tällöin todistustaakka on objektiivinen ja väittämistaakka on subjektiivinen.

toimintaan ja menestymiseen asiassa jo ennen oikeudenkäyntiä.¹⁴⁴ Nykyään väittämistaakka on merkittävässä asemassa todistustaakan määrittämisen apukeinona, ja todistustaakkakysymykset ovat esillä myös oikeudenkäynnin aikana, ei ainoastaan päätettäessä siitä, kenen tapioiksi selvittämättä jääneet seikat lopulta koituvat.¹⁴⁵

OK 12 luvun 15 §:n 1 momentin sanamuodon perusteella ei voida päätellä suoraan, miten todistustaakka jakautuu yksipuolisen tuomion osapuolten kesken, mutta mielestäni yhdessä 14 §:n 1 momentin kanssa säännöksistä voidaan tehdä riittävän luotettavasti johtopäätös sen jakautumisesta. Vaikka kummassakaan säännöksessä ei puhuta seikan näyttämättä jättämisen seurauksista, vetoamisvelvollisuus myöhässä tehdystä takaisinsaantihakemuksesta sekä näyttövelvollisuus tiedoksiannon tapahtumisesta ovat molemmat yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneella osapuolella. Välimaan mukaan oikeuskirjallisuudessa on vakiintuneesti oltu samaa mieltä.¹⁴⁶ Olisi mielestäni erikoista edellyttää tiedoksiannon vastaanottajaa, jolla ei ole asiassa minkäänlaista selonottovelvollisuutta, hankkimaan ja myöhemmin esittämään todisteita siitä, että tiedoksianto on tapahtunut, varsinkin, kun vastapuoli lain mukaan huolehtii sen toimittamisesta. Tiedoksianto voi myös tapahtua vastaanottajan kannalta yllättävissä olosuhteissa, jolloin hänen on mahdotonta varautua siihen tai hankkia todisteita sen tapahtumisesta mahdollista myöhempää riitaisuutta ajatellen.

OK 17 luvun 2 §:n 4 momentin mukaan myös asian laatu voi vaikuttaa todistustaakan jakautumiseen, varsinkin, jos jakautumisesta ei ole nimenomaista säännöstä, jonka perusteella todistustaakan jakautumisen voi varmuudella päätellä. Tällöin todistustaakan jakautumiseen voi vaikuttaa esimerkiksi kokemuseräinen todennäköisyys, asianosaisten todistelumahdollisuudet sekä aineellisoikeudellisten normien tavoitteet.¹⁴⁷ Kokemuseräisellä todennäköisyydellä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että rahaa ei yleensä anneta lahjaksi, vaan velaksi,

¹⁴⁴ Ks. Rudanko 2020, s. 140. Jutun asianosaisilla täytyy olla jo ennen asian käsittelyä todisteluun valmistautuessaan ainakin jonkinlainen käsitys siitä, mistä seikoista heidän tulee esittää näyttöä menestyäkseen.

¹⁴⁵ Saranpää 2013, s. 958 ja Lappalainen – Rautio 2021, V Todistelu, 3. Näytön arviointi, Yleistä näyttökysymyksen ratkaisemisesta, Todistusharkinta ja näytön riittävyys, alakohta Uudempi doktriini.

¹⁴⁶ Ks. Välimaa 1994, s. 110.

¹⁴⁷ Tieteen termipankki, Oikeustiede, todistustaakka (14.8.2025). Ks. Tirkkonen 1966, s. 126 ja Halila 1955, s. 307. Halilan näkemyksen, johon Tirkkonen on yhtynyt, mukaan yhtäkään näistä näkökohdista ei voida laittaa toisten edelle arvioinnissa, vaan arviointi tulee tehdä tapauskohtaisesti. Ks. myös OMML 69/2012 s. 74.

jolloin todistustaakka on sillä osapuolella, joka väittää rahaa annetun lahjaksi.¹⁴⁸ Samankaltaista todennäköisyyttä on nähdäkseni vaikea soveltaa yksittäiseen takaisinsaantihakemukseen taikka yksipuolisen tuomion tiedoksiantoon tai sen toimittamatta jättämiseen.

Todistelumahdollisuuteen perustuva todistustaakan jako taas on tehtävissä myös takaisinsaantimääräajan osalta. Se tarkoittaa todistustaakan asettamista sille osapuolelle, jolle selvityksen hankkiminen omaksi edukseen on helpompaa verrattuna hänen vastapuolensa mahdollisuuksiin hankkia etunsa mukaista selvitystä. Lappalaisen mukaan todistelumahdollisuuden mukaan tapahtuva todistustaakan jako tulee kuitenkin tehdä perustuen siihen, kumman osapuolen on kokemukseräisestä vaivattomampaa hankkia todisteita, eikä sen perusteella, kummalle selvityksen hankkiminen on helpompaa yksittäisessä tapauksessa.¹⁴⁹ Mielestäni on selvää, että todisteiden hankkiminen tiedoksiannon tapahtumisesta on käytännössä aina vaivattomampaa sille osapuolelle, joka myös lain mukaan huolehtii tiedoksiannon toimittamisesta.

Aineellisoikeudellisten normien tavoitteita käytetään todistustaakan jaossa asettamalla todistustaakka osapuolille niin, että se on sopusoinnussa normien tavoitteiden kanssa. Esimerkiksi velallisella on todistustaakka siitä, että on maksanut velan, jotta luotonanto toimisi sujuvasti.¹⁵⁰ Näkisin, että takaisinsaantiprosessin toiminnan kannalta olisi johdonmukaista asettaa todistustaakka tiedoksiannon tapahtumisesta ensisijaisesti yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneelle osapuolelle, joka on vastuussa kyseisen tiedoksiannon toimittamisesta. Tällöin osapuolille olisi selkeää, mistä seikoista selvitystä tarvitsee hankkia, eikä kumpikaan osapuoli joutuisi esittämään selvitystä vastoin omia intressejään. Pidän tätä kantaa myös sopivimpana OK 12:15.1:n tavoitteiden kanssa.

Halilan mukaan kiinteät todistustaakkanormit ovat tarpeellisia käytännöllisistä ja taloudellisista näkökulmistakin katsottuna. Kun vain toinen asianosainen varautuu etukäteen hankkimalla selvitystä asioista, jotka voivat tulevaisuudessa muuttua riitaisiksi, säästyy vaivaa ja

¹⁴⁸ Lappalainen 2001, s. 326.

¹⁴⁹ Lappalainen 2001, s. 327.

¹⁵⁰ Lappalainen 2001, s. 326.

huolta. Hänen mielestään on myös selvää, että todistustaakka on edullisempaa asettaa sille osapuolelle, jolle on helpompaa hankkia selvitystä asiasta.¹⁵¹

Takaisinsaantimääräajan alkamista tutkiessaan tuomioistuimien joutuu hankkimaan selvitystä tiedoksiannon tapahtumisesta tuomioistuimen ulkopuolelta, koska määräaika ei ala kulua sen oman toiminnan seurauksena. Nähdäkseni on kuitenkin takaisinsaannin hakijan oikeusturvan kannalta ristiriitaista, että käräjäoikeudet ovat joissain tapauksissa pyytäneet yksipuolisen tuomion tiedoksisaannista selvitystä ensisijaisesti takaisinsaannin hakijalta itseltään.¹⁵² Silloin takaisinsaannin hakija joutuu esittämään selvitystä asiasta, joka on vastoin hänen intressiään. Hakijan on myös käytännön näkökulmasta katsoen vastapuoleensa verrattuna huomattavasti vaikeampaa hankkia selvitystä ja näyttää todeksi olematonta seikkaa, kuten tapahtumatonta todisteellista tiedoksiantoa.¹⁵³ Kun hakija todennäköisesti toteaa, ettei hänellä ole esittää asiassa selvitystä, tulee tuomioistuimen joka tapauksessa selvittää asiaa hakijan vastapuolen kautta.¹⁵⁴ Eri asia on, että hakijalle tulee varata tilaisuus esittää näkemyksensä vastapuolen väitettä koskien eli toisin sanoen takaisinsaannin määräajan alkamisesta ja siten tiedoksisaannin mahdollisesta tapahtumisesta ja ajankohdasta.¹⁵⁵

Esimerkiksi Rovaniemen HO:n ratkaisussa 21.3.2016 t. 146 arvioitiin käräjäoikeuden toimintaa, kun se oli pyytänyt täydennyskehotuksessa takaisinsaannin hakijoita muun muassa esittämään selvitystä yksipuolisen tuomion tiedoksisaannista. Kun hakijat eivät vastanneet täydennykseen, jätettiin hakemus tutkimatta. Hovioikeus kuitenkin totesi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti¹⁵⁶, ettei tiedoksiannon tapahtuminen ole edellytyksenä takaisinsaannin hakemiselle. Lisäksi hovioikeus katsoi, ettei kantaja ollut näyttänyt todisteellista tiedoksiantoa tapahtuneeksi, jolloin määräaika takaisinsaannin hakemiselle ei ollut alkanut

¹⁵¹ Halila 1955, s. 298.

¹⁵² Ks. Kainuun käräjäoikeus 12.3.2015 päätös nro 15/962 L 14/4568 sekä sitä koskeva Rovaniemen HO 21.3.2016 t. 146, Helsingin HO 9.2.2016 t. 200, Itä-Suomen HO 27.4.2020 t. 218, Vaasan HO 11.2.2020 t. 57.

¹⁵³ Haastattelut, T2 ja T3.

¹⁵⁴ Haastattelut, T1.

¹⁵⁵ Lappalainen 1994, s. 130 alaviite 165 ja Haastattelut, T1.

¹⁵⁶ Ks. aiemmin käsitelty KKO 1979 II 1 ja Halila 1972, s. 489 ja siinä alav. 73 sekä Sjöström 1916, s. 227. Oikeustila oli näin myös ennen vuoden 1972 uudistusta.

kulua. Ratkaisutekstistä ei ilmene, onko alkuperäisen asian kantajalta pyydetty ollenkaan selvitystä tiedoksiannosta, vai onko sitä pyydetty vain takaisinsaannin hakijoilta.

Takaisinsaanti muutoksenhakukeinona ei mielestäni vaihda väittämisen- tai näyttötaakkaa asianosaisten välillä. Yksipuolinen tuomio on annettu muodollisin perustein, eikä siinä ole näytetty todeksi oikeastaan vielä mitään. Mikäli takaisinsaantihakemus menestyy, jatkuu prosessi siitä, mihin se jäi ennen yksipuolisen tuomion antamista samoin väittämisen- ja näyttövelvollisuuksin, vaikka alkuperäisessä asiassa kantajan roolissa ollut asianosainen onkin nyt ”takaisinsaantivastaajan” roolissa.¹⁵⁷ Tämän perusteella taakkoja ei pitäisi kääntää myöskään käsiteltäessä seikkoja, jotka vaikuttavat vasta takaisinsaantihakemuksen tutkimiseen tai tutkimatta jättämiseen. Eri asia on, että tuomioistuimien näytön arvioinnin perustessa vapaan todisteluharkinnan periaatteelle ottaa huomioon kaiken asiassa esitetyn näytön, riippumatta siitä, kuka näytön on esittänyt.¹⁵⁸ Se ei kuitenkaan muuta selvityksen vaatimista ensisijaisesti takaisinsaannin hakijalta oikeaksi toimintatavaksi.

Selvityksen pyytäminen takaisinsaannin hakijalta on kyseenalaista paitsi hakijan omien intressien näkökulmasta, myös lainkäytön ennustettavuuden näkökulmasta. Ennustettavuus tarkoittaa, että lähtökohtaisesti samankaltaiset asiat myös ratkaistaan samalla tavalla, samansisältöisesti. Sen lisäksi itse oikeudenkäyntimenettelyn tulee olla johdonmukainen ja ennustettava asianosaisten kannalta. Ennustettavuus vaikuttaa suoraan yhdenmukaisuusperiaatteen toteutumiseen.¹⁵⁹

Selvitystä voidaan tarvittaessa hankkia myös ulosottomieheltä. Itä-Suomen HO:n ratkaisussa 27.4.2020 t. 218 takaisinsaannin hakija sai tiedon tuomiosta vasta pyydettyään sen käräjäoikeudelta. Käräjäoikeus kuitenkin jätti takaisinsaantihakemuksen tutkimatta, sillä ulosottomieheltä saadun selvityksen perusteella hakija olisi saanut tiedon jo aiemmin tehdessään velkojan kanssa vapaaehtoisen velkasovinnon. Hovioikeus ei kuitenkaan hyväksynyt tätä tiedoksisaantina, koska kyseessä ei ollut hakijan läsnä ollessa toimitettu ulosmittaus. Velkoja ei tuomioistuimen tiedusteluista huolimatta esittänyt selvitystä tiedoksiannon tapahtumisesta.

¹⁵⁷ Lappalainen 1987, s. 65–67.

¹⁵⁸ Halila 1955, s. 48 ja Leppänen – Välimaa 1996, s. 90 ja Havansi 2007, s. 107.

¹⁵⁹ Virolainen 1995, s. 98.

Helsingin HO:n tapauksessa 20.10.2020 t. 1443 käräjäoikeus jätti takaisinsaantihakemuksen tutkimatta, koska ulosottomiehen mukaan hakijalle oli lähetetty ilmoitus ulosmittausta koskien ja hakijalta oli ulosmitattu palkkaa. Hovioikeus viittasi ratkaisun KKO 2008:48 kohtiin 7 ja 8 koskien puutteellista näyttöä hakijan läsnä ollessa suoritetusta ulosmittauksesta tai muunlaisen tiedoksiannon tapahtumisesta. Hovioikeuden mukaan pelkästään hakijan mahdollisuus saada ulosottomieheltä jäljennös ulosottoperusteena olevasta tuomiosta ei anna aihetta arvioida asiaa eri tavalla, vaan vaaditaan konkreettista tiedoksiannon näyttämistä toteen.

Selvityksen pyytäminen takaisinsaannin hakijalta vaikuttaa olevan poikkeuksellista oikeuskäytännössä ja pääsääntöisesti todistustaakka asetetaan yksipuolisen tuomion voittopuolelle, mikä on nähdäkseni perusteltua. Mielestäni on vaikea keksiä tilanteita, joissa tapauskohtaisesti todistustaakka lankeaisi takaisinsaannin hakijalle. Ehkä kyseinen toimintatapa olisi perusteltu, jos todiste tiedoksiannon tapahtumisesta olisi jostakin syystä jäänyt hakijalle, eikä vastapuoli kykenisi sitä esittämään. Selvityksen pyytäminen hakijalta voisi olla perusteltua myös tilanteessa, jossa takaisinsaannin hakija esimerkiksi itse vetoaa tiedoksiannon tapahtumiseen myöhemmän ajankohtana kuin vastapuoli on väittänyt.¹⁶⁰

Oikeuskirjallisuudessa tunnetaan kyllä ”väärä” tai ”epäaito” todistustaakka, mutta se kuvastaa enemmänkin tuomarin tekemän vapaan todistusharkinnan etenemistä tilanteittain. Siinä todistustaakka jonkin seikan olemassaolosta tai ei-olemassaolosta ikään kuin ”vaihtuu” asianosaisten välillä sen perusteella, onko vakuuttavampaa näyttöä esitetty faktapremissistä vai sen negaatiosta.¹⁶¹ Todistustaakan siirtymistä voidaan ajatella myös asianosaisen arviona todistelutilanteen etenemisestä, jolloin hän katsoo oman vastanäytön esittämisen tarpeelliseksi voittaakseen jutun. Mikäli yksipuolisen tuomion hyväkseen saanut, varsinaisen todistustaakan rasittama, asianosainen ei pysty esittämään riittävää näyttöä tiedoksiannon tapahtumisesta ja siten takaisinsaantimääräajan umpeen kulumisesta, ei tällaista todistustaakan siirtymisilmiötä tapahdu, vaikka takaisinsaannin hakija ei esittäisi seikasta mitään vastanäyttöä.¹⁶² Toisaalta, jos näyttövelvollinen asianosainen on esittänyt riittävästi näyttöä velvollisuutensa

¹⁶⁰ Haastattelut, T2. Hakijan vastapuolen vedotessa tahdonvaltaiseen prosessinedellytykseen tulisi myös selvitystä ensisijaisesti pyytää häneltä.

¹⁶¹ Halila 1955, s. 12.

¹⁶² Lappalainen 2001, s. 315.

täyttämiseksi, voidaan todistustaakan katsoa siirtyneen vastapuolelle eli tässä tilanteessa takaisinsaannin hakijalle, joka puolestaan pyrkii omalla todistelullaan kumoamaan vastapuolen näytön tai ainakin näyttämään, ettei vastapuolen näyttö ole riittävää.¹⁶³ Todistustaakan ”siirtymisestä” hyvänä esimerkkinä toimii KKO 2024:45, jossa ensin kantaja näytti Turvaposti-palvelun kautta saadulla lukukuittauksella, että vastapuoli on saanut tiedon yksipuolista tuomiosta. Takaisinsaannin hakija puolestaan väitti, ettei saanut kyseisen viestin liitteenä olevaa PDF-tiedostoa auki, mutta hovioikeuden ja korkeimman oikeuden mukaan tämä yksilöimätön väite ei kumonnut olettaa tiedoksiannon tapahtumisesta. Tällöin mielestäni hakijalle muodostui näyttövelvollisuus omasta vastaväitteestään, jolla pyrki kaatamaan kantajan näytön, joka sillä hetkellä oli vakuuttavampi. Mielestäni takaisinsaannin hakijan voi odottaa takaisinsaannin määräaika koskien esittävän selvitystä ainoastaan vastapuolen näyttöä kumoavista seikoista taikka esimerkiksi myöhempänä ajankohtana tapahtuneesta tiedoksisaamisesta, johon hakija on itse vedonnut¹⁶⁴, koska selvityksen esittäminen kyseisistä seikoista on hakijan intressissä.

Todistustaakka liittyy vääjäämättä näyttökynnykseen. Kun puhutaan todistustaakan jakautumisesta, on myös puhuttava kyseisen taakan raskaudesta.¹⁶⁵ OK 17 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan seikan asettaminen tuomion perustaksi edellyttää, että asianosainen on esittänyt siitä uskottavan näytön. OK 17 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen on esitettävä todisteita ja muita asian käsittelyssä esiin tulleita seikkoja harkittuaan päätettävä, mitä asiassa on näytetty tai jäänyt näyttämättä. Määrittäessään todistelun kohteen riita-asiassa todistustaakan rajat vaikuttavat merkittävästi asianosaisten mahdollisuuksiin hankkia ja esittää uskottavaa selvitystä seikasta näyttökynnyksen ylittääkseen.

Ratkaisussa KKO 2024:45 on otettu kantaa myös todistustaakan rajoihin todisteellisen tiedoksiannon osalta. Tapauksessa yhtiö oli tytäryhtiönsä välityksellä toimittanut yksipuolisen tuomion tiedoksiannon käyttämällä Turvaposti-palvelua, joka ilmoittaa lukukuittauksella

¹⁶³ Rudanko 2020, s. 140–141.

¹⁶⁴ Ks. Lappalainen 1995, s. 389. Vastatosiseikkaan vetoaminen on prosessitoimi, jolla asianosainen esittää uuden oikeustositseikan, joka todeksi näytettynä vie vastapuolen väitteeltä juridisen merkityksen. Ks. myös Lappalainen 1990, LM 88, s. 253–254. Vastaajalla on dispositiivisessa asiassa vastatosiseikkojen osalta subjektiivinen väittämistaakka kuin kantajallakin on kanneperusteensa osalta.

¹⁶⁵ Klami 2000, s. 72–73. Ks. myös Virolainen 1995, s. 44–45. Jos näyttö ei riitä, tehdään asiassa ratkaisu siitä lähtökohdasta, ettei relevanttia oikeustositseikkaa ole olemassa.

viestin lähettäjälle, kun vastaanottaja avaa viestin. Tiedoksiannon vastaanottaja puolestaan sai tunnistauduttua palveluun ja avattua viestin, jonka liitteenä oli tuomioasiakirjat sekä takaisinsaantiosoituksen sisältävä PDF-tiedosto. Tiedoksiannon vastaanottaja väitti, ettei saanut PDF-tiedostoa tietokoneellaan auki, eikä sähköpostiviestissä ollut yhteystietoja, joista kysyä apua asian kanssa. Hovioikeuden mielestä tavanomainen PDF-tiedosto synnytti vahvan oletuksen siitä, että vastaanottaja olisi halutessaan voinut tutustua sen sisältöön. Hovioikeuden mukaan vastaanottaja olisi ilman yhteystietojakin voinut vastata lähettäjän sähköpostiosoitteeseen havaitessaan teknisiä ongelmia. Myös korkein oikeus piti merkittävänä seikkana sitä, ettei vastaanottaja ilmoittanut viestin lähettäjälle siitä, ettei saa liitetiedostoa auki, koska mikään muu asiassa ei viitannut siihen, ettei vastaanottajalla olisi ollut tosiasiallista mahdollisuutta tutustua viestin ja sen liitetiedoston sisältöön. Tällöin merkitystä ei ollut sillä, oliko vastaanottaja tosiasiasa ottanut selon yksipuolisesta tuomiosta vai ei. Korkein oikeus pysytti hovioikeuden tuomion katsoessaan, että takaisinsaantia oli haettu myöhässä. Yksi tuomari oli kuitenkin näyttökysymyksestä eri mieltä enemmistön kanssa. Hänen mielestään asiassa kantajana olleen yhtiön tuli näyttää, että vastaanottaja on saanut yksipuolisen tuomion sisältäneen liitetiedoston auki, eikä hän siten katsonut yksipuolista tuomiota annetuksi takaisinsaannin hakijalle todisteellisesti tiedoksi. Hänen mukaansa sähköpostiin voisi sisällyttää yksipuolisen tuomion tuomiolauselman ja takaisinsaantia koskevat ohjeet tekstinä, jolloin ei olisi tarvetta käyttää erikseen avattavaa tiedostoa.

Korkeimman oikeuden enemmistö arvioi PDF-tiedoston olevan tavanomainen tiedostomuoto, eikä tiedoksiannosta huolehtivan osapuolen tarvitse näyttää, että vastaanottaja on tosiasiasa saanut tiedoston auki, saati sitten tutustunut sen sisältöön. Eri mieltä olleen oikeusneuvoksen näkemys näyttötaakan rajoista asettaa asian kantajan näyttökynnyksen hyvin korkeaksi asianosaisten tosiasiallisia näyttömahdollisuuksia ajatellen. Kantajan on miltei mahdotonta näyttää, onko tiedoksiannon vastaanottaja tosiasiasa avannut viestin liitettä, vaikka pystyisikin lukukuittauksilla näyttämään tämän avanneen itse viestin.¹⁶⁶ Tällaisen kannan omaksuminen tekisi mielestäni sinänsä hyväksyttävän, sähköisen tiedoksiantotavan käyttämisen käytännössä mahdottomaksi, mikäli yksipuolinen tuomio muutoksenhakuohjeineen on viestin liitteenä erillisenä tiedostona. Korkeimman oikeuden eri mieltä ollut jäsen kiertää tämän ongelman antamalla vaihtoehtoisen tavan sisällyttää tuomioasiakirjan ja

¹⁶⁶ Haastattelut, T3.

muutoksenhakuohjeet viestiin. Periaatteessa tuomiolauselman ja takaisinsaantiosoituksen avaaminen suoraan sähköpostiviestin tekstikenttään on tapa, jolla jokainen viestin avannut voi varmuudella tarkastella viestiä.

Mielestäni kyseinen toimintatapa ei kuitenkaan ole tyydyttävä, koska mahdollisen takaisinsaannin hakijan tulisi voida laajemmassakin asiassa tutustua tuomioon ja sen perusteluihin kokonaisuudessaan, ei pelkästään tuomiolauselmaan. Niin tavallisissa sähköpostiviesteissä kuin Turvaposti-palvelun kautta lähetettävissäkin viesteissä on pituusrajoitukset, eikä tuomioasiakirjojen lähettäminen monessa osassa vaikuta myöskään tarkoituksenmukaiselta. Toisaalta asiakirjojen lähettämistä tekstimuodossa voisi perustella tiedoksiannon vastaanottajan mahdollisilla heikoilla tietoteknisillä taidoilla tai sillä, että se on teknisen vian sattuessa varmempi tiedoksiantotapa. Mikäli tiedoksiannon vastaanottaja on kuitenkin osannut esimerkiksi pankkitunnuksilla kirjautua Turvaposti-palveluun, osaa hän oletettavasti myös avata PDF-tiedoston tai tarvittaessa itse lähettää sähköpostin lähettäjän osoitteeseen, jos hänellä on tiedoston avaamisen kanssa vaikeuksia. Näyttökynnyksen tulisi lähtökohtaisesti olla korkealla, kun takaisinsaannin hakemisen määrääjän väitetään kuluneen umpeen, mutta näyttökynnyks ei kuitenkaan voi olla kohtuuttoman korkea. Puollan korkeimman oikeuden enemmistön näkemystä, sillä jos näyttöä vaadittaisiin myös sähköpostin liitetiedoston avaamisesta, tulisi tehokkaasta ja lainmukaisesta tiedoksiantotavasta epäkäytännöllinen.

Myös prosessitavoitteet voidaan periaatteessa ottaa huomioon todistustaakan jaossa. Prosessi ei tietenkään voi olla mahdollisimman luotettava ja varma sekä samaan aikaan mahdollisimman nopea ja kustannustehokas, vaan joistain tavoitteista joudutaan tapauskohtaisesti tinkimään toisten kustannuksella. Esimerkiksi yksinkertaisina tai vähäisinä pidetyissä asioissa on tingitty asian perusteellisesta selvittämisestä kustannusten ja joutuisuuden vuoksi.¹⁶⁷ Vaikuttaisi kuitenkin ongelmalliselta, mikäli takaisinsaannin hakijaa kohdeltaisiin eri tavalla tai takaisinsaantihakemusta tulkittaisiin eri tavalla asian ”merkityksellisyyden” perusteella, jolloin hakijan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei välttämättä toteutuisi riittävällä tavalla, koska joku muu pitää hänen asiaansa vähäpätöisenä. Lainkäytön tavoitteiden tasapainottamisella ei loppupeleissä ole asianosaiselle mitään merkitystä, jos hänen oikeutensa oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei toteudu.

¹⁶⁷ Virolainen 1995, s. 110.

Arvioitaessa todistustaakan jakautumista tulee ottaa huomioon myös prosessinjohtoon vaikutus asianosaisten oikeusturvaan. Prosessinjohto liittyy kiinteästi prosessuaalisiin sanktioihin. Tuomioistuimien joutuu informointivelvollisuutensa takia ottamaan tarvittaessa puheeksi todistustaakan jakautumisen asianosaisten kesken ja siitä keskusteleminen kuuluu hyvään prosessinjohtoon.¹⁶⁸ Prosessinjohtoa on esimerkiksi tuomioistuimen pyyntö asianosaiselle esittää selvitystä tiedoksiannon tapahtumisesta. Tällöin tuomari aktiivisesti vaikuttaa relevantin tosiseikan selvittämiseen, joka on täysin asianosaisten välinen, ja samalla vaikuttaa asianosaisten mahdollisuuksiin päästä oikeuksiinsa.¹⁶⁹ Koska tuomari voi toiminnallaan vaikuttaa asianosaisten oikeuksien toteutumiseen, tulee tuomarin toiminnan tietysti olla tasa-puolista ja kestää arvostelua. Nähdäkseni se, että tuomioistuin esimerkiksi ilmoittaa käsityksensä todistustaakan jakautumisesta asianosaisten ollessa siitä erimielisiä, on perusteltua.¹⁷⁰ Mielestäni dispositiivisessa asiassa jostain seikasta selvityksen vaatiminen asianosaiselta sekä määräajan tutkiminen viran puolesta kuitenkin kohtuuttomasti ja puolueellisesti vaikuttavat asianosaisten oikeusturvaan. Ei tunnu mielestäni oikeudenmukaiselta, että määräajan kulumisen dispositiivisessa asiassa tutkittaisiin ilman, että kukaan on tehnyt sitä koskevaa väitettä. Vastaavasti asianosaiselta selvityksen vaatiminen sellaisista seikoista, joista hänen vastapuolensa olisi väittämisen ja todistustaakan samaistuessa näyttövelvollinen, sopisi paremmin rikosasiaan tai indispositiiviseen asiaan. Päävastuu asian selvittämisestä on aina asianosaisilla prosessinjohtoon ollessa vain asianosaisten toimenpiteitä täydentävää.¹⁷¹

Toisaalta voisi väittää, että tuomarin tavoitteena on ainoastaan asian perinpohjainen selvittäminen ja siten oikean ratkaisun tekeminen. Mikäli tuomari ei huomautta esimerkiksi sellaisesta oikeustositseikasta, jota asianosainen ei itse huomaa, voidaan tällaisen toiminnan katsoa

¹⁶⁸ Ks. Tarkka 2015, s. 522 ja Rudanko 2020, s. 148 sekä KKO 2007:52. Ratkaisussa 2007:52 tuomioistuin otti kantaa todistustaakan jakautumiseen asianosaisten välillä siitä syystä, että asianosaiset olivat taakan jakautumisesta eri mieltä, mikä osaltaan meinasi johtaa relevanttien seikkojen selvittämättä jäämiseen. Kyseisenlaisista prosessinjohtoa ei voitane pitää puolueellisena, vaikka kannanotto vaikuttaakin suoraan asianosaisten näyttövelvollisuuteen.

¹⁶⁹ Virolainen 1988, s. 36. Haastattelut, T2. Määräajan tutkimisena viran puolesta ei voitane pitää sitä, että tuomioistuin pyytää hakijan vastapuolta antamaan lausuman määräajasta ja sen alkamisesta, kun hakija on siihen itse vedonnut tai esimerkiksi hakenut takaisinsaantia ilmoittaen, ettei yksipuolista tuomiota ole hänen käsityksensä mukaan annettu todisteellisesti tiedoksi.

¹⁷⁰ Ks. Haapaniemi 2001, s. 457 ja Laukkanen 1995, s. 213.

¹⁷¹ Virolainen 1988, s. 28 ja Lappalainen 1994, s. 127.

auttavan toista asianosaista.¹⁷² Mielestäni jälleen asianosaisille koituvaa haittaa ajatellen tuomarin puuttumattomuutta asian selvittämiseen voidaan pitää vähäisempänä haittana kuin asian selvittämiseen puuttumista, sillä puuttumattomuus todennäköisesti johtaa takaisinsaantiasiassa ainoastaan asian käsittelyyn siitä, mihin se oli ennen yksipuolisen tuomion antamista jäänytkin, eikä vielä oikeudenmenetyksiin. Joka tapauksessa on mielestäni selvää, että jos molemmilla osapuolilla on lakimiesavustaja, tuomarin kynnyksen puuttua asian selvittämiseen on oltava huomattavan korkealla verrattuna siihen, että osapuoli tai osapuolet prosessaavat maallikkoina ilman avustajia. Ratkaisussa KKO 2005:69 korkein oikeus totesi, ettei prosessin johdon alemmissa oikeuksissa ollut täysin asianmukaista ja todistustaakka oli arvioitu väärin sekä todisteita oli sivuutettu. Tämä johti toisen asianosaisen kannalta yllätykselliseen ratkaisuun, johon tämä ei ollut velvollinen varautumaan. Möller ja Timonen ovat sillä kannalla, että materiaalsen oikeudenmukaisuuden turvaaminen ei ole niin keskeinen asia siviiliprosessissa, että se tulisi asettaa asianosaisten määräämisvallan edelle.¹⁷³ Pidän kuitenkin mahdollisena, että yksittäisessä tapauksessa olisi mahdollista tutkia viran puolesta tai ehkä vaatia asianosaista esittämään selvitystä sellaisesta seikasta, joka on vastoin tämän intressejä, jos esimerkiksi herää epäily, että asianosainen käyttää takaisinsaantia perusteettomasti vain pitkittääkseen prosessia.

Lähtökohtaisesti todistustaakan takaisinsaantimääräajan umpeen kulumisesta eli asiallisesti todisteellisen tiedoksiannon tapahtumisesta tulisi mielestäni olla yksipuolisen tuomion hyväkseen saaneella asianosaisella. Kyseistä kantaa tukevat aiemmin esillä olleet ihmisoi-
keusystävällinen ja perusoikeusystävällinen laintulkinta, sillä OK 12:15.1:n edellytysten täyttymisen tulkinta määrittää, pääseekö takaisinsaannin hakija käyttämään viimeistä varsin-
austa muutoksenhakekeinoaan ja saako siten asiansa käsitellyksi oikeudenmukaisessa oi-
keudenkäynnissä PL 21 §:n mukaisesti. Toisaalta prosessiekonomian ja yksipuolisen tuo-
mion voittopuolen oikeusturvan kannalta todistustaakka ei voi olla rajaton. Vaikka lähtö-
kohtana olisi perus- ja ihmisoikeudellinen, eli takaisinsaannin hakijaa puoltava tulkinta, ei
tapauskohtaista epävarmuutta ole järkevää ratkaista kaavamaisesti, vaan tulee jättää tilaa
harkinnalle ja painoarvoltaan vaihteleville todennäköisyyden puolesta ja sitä vastaan

¹⁷² Lappalainen 1994, s. 122–123. Se voi myös kontradiktorisen periaatteen toteutumisen kannalta olla perusteltua.

¹⁷³ Timonen 1988, s. 344 ja Möller 1984, s. 341–342. Vrt. Klami – Rahikainen – Sorvettula 1987, s. 85–90.

esitettävälle perusteille.¹⁷⁴ Olkoonkin epäselvä, OK 12:15.1:n sanamuoto ainakin jättää lainkäyttäjälle mahdollisuuden tulkita säännöstä käyttäen tapauskohtaista harkintaa.

¹⁷⁴ Jonkka 1992, s. 62–63. Jonkka teki samankaltaisen arvion tarkastellessaan näyttövaatimuksen ylittymisen epävarmuutta syytekynnyksen osalta. Ks. myös Pölönen 2003, s. 34–58, Leppänen 1998, s. 30 ja Virolainen 1999, s. 124. Periaatteellinen argumentaatio on saanut tukea, mutta sitä on kritisoitu liiallisesta keskittymisestä normatiivisiin kysymyksiin, jolloin tutkimuksen on vaarana etääntyä liikaa prosessitodellisuudesta.

5 PÄÄTÄNTÖ

Koska myöhässä tehty takaisinsaantihakemus jätetään tutkimatta, tulee säännöstä tulkita ottaen huomioon PL 21 §:n mukainen Access to Justice -näkökulma. Tällöin yleistä hyötyä ja hakijan vastapuolen oikeuksia koskevia argumentteja ei voida tasapainottaa yksittäistapauksen oikeudellisuuden edelle, jotta perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen varmistettaisiin riittävällä tavalla.

Tutkimuksen perusteella OK 12:15.1:n mukaisen tiedoksiannon todisteellisuuden vaatimusta tulee tulkita lähtökohtaisesti tiukasti. Tiedoksiannon tulee olla jälkeinpäin näytettävissä todeksi ja sen pitää sisältää tuomioasiakirjat sekä muutoksenhakuohjeet, eikä takaisinsaannin hakemiselle asetetun määräajan alkamisen kannalta ole merkitystä sillä, milloin hakija on tosiasiasa tullut tietoiseksi yksipuolisesta tuomiosta. Tiedoksiannosta huolehtivan asianosaisen ei kuitenkaan tarvitse kyetä näyttämään, että takaisinsaannin hakija olisi tosiasiasa tutustunut hänelle annettuihin asiakirjoihin.

Takaisinsaannin hakijalle myönteistä tulkintaa tulee noudattaa myös arvioitaessa takaisinsaannin määräaikaa prosessinedellytyksenä. Takaisinsaannin hakijan intressissä on saada asiansa tutkittavaksi täysimääräisesti, ja hakijan vastapuolen intressissä on OK 12:14.1:n mukaisesti huolehtia tiedoksiannon toimittamisesta. Koska hakijan vastapuoli on vastuussa tiedoksiannon toimittamisesta, voidaan määräaikaa pitää tahdonvaltaisena prosessinedellytyksenä, johon hakijan vastapuolen tulee nimenomaisesti vedota, ja jota tuomioistuin ei tutki viran puolesta. Hakijan vastapuolella on myös velvollisuus näyttää väitteensä määräajan umpeen kulumisesta todeksi, eikä selvitystä tulisi ainakaan ensisijaisesti tai pelkästään pyytää takaisinsaannin hakijalta itseltään.

Yhdessä takaisinsaannin määräajan takarajattomuuden ja tiedoksiannon todisteellisuuden vaatimuksen tiukan tulkinnan kanssa takaisinsaannin hakijan saamaa oikeusturvaa voidaan osittain pitää jopa liian korkeana, sillä kyseinen korkeatasoinen oikeussuoja kuitenkin saavutetaan osittain hakijan vastapuolen oikeusturvan kustannuksella. Nykyinen sääntely voi johtaa tilanteisiin, joissa takaisinsaannin hakijan vastapuolen oikeuksien toteutuminen muuttuu kohtuuttoman vaikeaksi tai esimerkiksi ajan kulumisen takia jopa mahdottomaksi. Yksipuolisen tuomion voittopuolella on tällöin riski joutua takaisinsaantimenettelyyn, vaikka olisi toimittanut tiedoksiannon OK 12:15.1:n mukaisesti, mikä voi puolestaan johtaa

oikeudenmenetyksiin, kun asioita käsitellään puutteellisin tiedoin ja materiaalein. Tutkimusta varten tehdyistä haastatteluista kävi ilmi, että sääntelyllä on myös tuomioistuimia kuormittava vaikutus takaisinsaantihakemusten määrän kasvaessa. Takaisinsaantihakemusten ja -oikeudenkäyntien määrään vaikuttavat osaltaan tiedoksiannon toimittamiseen liittyvät kustannukset ja haasteet.